eylem

Melih Cevdet Anday
Siyasal Eylem

Şükran Kurdakul
Besleme Sendikacılar Karşısında T. İ. P.

Bahaettin Can
Tonguç ve Köy Eğitimi

Emin Türk Eliçin
Türk Devriminin İdeolojisi

M. Kremnyov
Birleşik Arap Cumhuriyeti
Çev: A. Sarıca

Bertrand Russell
Bilim ve Sağgörü
Çev: Türkân Araz

Prof. Cahit Talas
Sendikacılık hareketi ve işçi Partisi

Ahmet Ceyhan
Prof. Câhit Talas'ın Yazısını Okurken

Şükran Kurdakul
Sabahattin Eyüboğlu'na Merhaba..

Mustafa Kemal
Meclisin Açılışını Anlatıyor
Erzurum Kongresi Bildirisi

Mustafa Demirci
Kıbrıs Üzerine
Gençliğin 28 Nisan Bildirisi

15

eylem

AYLIK DÜŞÜN VE EYLEM

DERGİSİ

SAYI: 15 CİLT: 2

1 Mayıs 1965

Sahibi :
ŞÜKRAN KURDAKUL

●

Yazı işlerini fiilen idare eden :

ÖMÜR CANDAŞ

●

Her ayın başında İstanbul'da yayımlanır. Sayısı 250 kuruştur. Altı aylık abonesi 10 lira. Yıllık abonesi 20 lira. Havaleler, Şükran Kurdakul - Ankara caddesi 45/22 adresine gönderilmelidir.

●

Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez

●

İlân Koşulları :

Tam sahife çift renk: 1250 TL.
Tam sahife tek renk: 1000 TL.

●

Basıldığı yer :

Gün Matbaası - İstanbul

Kapak baskısı :

Büyük Kervan matbaası

Levent Yılmaz
tarafından
TÜSTAV'a
bağışlanmıştır

SİYASAL EYLEM

Melih Cevdet ANDAY

Yassıada duruşmalarında, sanıkların takımından olup da tanık diye dinlenen bir eski D.P. li, yargıcın «Uğraşınız nedir sizin?» sorusu üzerine «Ben ne şundan anlarım, ne bundan, particiyim sadece, particilikten anlarım.» demişti. Gerçekten de, demokrasi ile birlikte böyle bir uğraş türedi ülkemizde; toplumumuzun oluşumunu, içinde bulunduğu koşulları, gelişim yön ve eğilimlerini, dünyanın bugünkü durumunu ve yarın alabileceği biçimi bilmiyen, bilmek, öğrenmek gereğini duymayan, bilenleri, öğrenmek istiyenleri küçük gören, bundan ötürü de, tutulacak yollardan birine bile belli bir inançla bağlanma olanağından yoksun bulunan bir takım kişiler, sadece particilikle uzman geçinmeyi kendilerine uğraş diye seçiyor ve işin şaşılacak yanı, çevrelerine de benimsetebiliyorlar bu uzmanlıklarını, vaz geçilemez kişiler oluyorlar; demokrasinin bütün yönetimlerden üstün olan yanı özgür seçimlerdir diye övünenler de, inançlarının temeli olan «özgür seçimi»i bu tür uzmanlarla yürütmek gibi gerçekten büyük bir çelişimin içine yuvarlanıyorlar. Çünkü bu tutumla «özgür seçim», halkın, kendisine sunulan bir takım değişik önerilerden birini açık ve dolaysız olarak seçme edimi olmaktan çıkıp, fikirsiz ve inançsız bir örgüt düzeninin yoğurup pekiştirdiği bir «yeni teknik» biçimi olmaktadır. Bu tür uzmanların, hesap makineleri gibi birer gereç oldukları, demokrasinin özünü etkilemedikleri ileri sürülemez; bunlar partilerin halkla değinme ve propaganda araçları olmakla kalmamakta, çoğun halkın temsilcisi sıfatını da ele geçirmektedirler; ayrıca partilerin düşün kadroları ya bunlardan kurulu, ya da bunların etkisindedir ve bu etkiden kurtulamazlar. Ola ki gerçek bir «siyasal eylem» yolunu tutmaya yatsınlar.

Bu bakımdan, görünü, demokrasimizin gerçek bir «siyasal eylem» niteliğinden yoksun olduğunu gösteriyor. Çünkü «eylem», arı bir inanç ve kişisel çıkar kaygusundan uzaklık gibi iki nitelikle belirlenir. Özgür seçimlerde ise halkımız, çoğun, inançsız ve çıkar kaygusu ardında olan bir uzmanlar kadrosu ile çevrilmektedir. Oysa bu kadro, seçimler sonunda kazançlı çıktı mı, «ulusal istem» gibi yüce bir inancın kalkanını kullanmağa kalkıyor ve böylece arı inançları, çıkarsız edimleri bastırmak, sindirmek yolunu tutuyor, gerçek bir «siyasal eylem»i çıkmaza sokuyor; yığınla sorunu askıda kalan halk ise« demokrasiden ne yarar gördüm?» diye şaşıp kalıyor. «Ulusun temsilciliği» sıfatı, gerçek bir eylem niteliği taşımayan bu tür particilikle kazanılabildiği ve bu gibi partiler, inancı kişisel çıkar sayan bugünkü güçlüler elinde bulunduğu sürece, halkımızın şaşkınlığı sona ermeyecek, bundan ötürü de demokrasi inancı zarar görecektir.

Bu ay içinde, Prof. Bahri Savcı ile Dr. Nihat Türel'in, bu konuda gerçekten ilginç birer yazıları çıktı gazetelerde. Her iki yazar da, konuyu incelerken, yasama meclislerine aday gösterilmek için particilikten başka özellikler aranması gereğini ileri sürüyorlardı; bu özellikler anayasamızın «sosyal» niteliğine uygun özellikler olmalı idi ve parti uzmanlığı yerine diyelim plân gibi toplumsal işlerin uzmanlığı geçirilmeliydi.

Ancak bu çeşit doğru ve yerinde önerilerin, bildikleri yolda direnen partileri kolay kolay etkiliyebileceği söylenemez şimdilik. Her şeyden önce sorunun halka mal olması gerekir. Halkımız kimi, niçin seçtiğini bilecek düzeye gelmektedir. Bu ise, gerçek «siyasal eylem» lerin güclenmesine, başka bir deyişle, arı bir inanç, kişisel çıkar kaygusundan uzaklık gibi niteliklerin egemen olduğu örgütlere, halktan yana olmaya tam bir özgürlük tanınmasına bağlıdır.

İşte bizim düşün ve ideoloji alanındaki yasaklamalardan yakınmamız bundadır. Kişisel çıkar kaygısından uzak olan halkçı inançlar bastırılmak istendikçe «siyasal eylem» ekonomik gücü ellerinde bulunduranların perde arkasından oynatılan bir oyun olmaktan kurtulamayacaktır ve halkımızın ekonomik durumumuzun gerçek eleştirisinden habersiz bırakılmak amacını güden bir sözümona «Siyasal özgürlük» ile avutulmak istenecektir.

İşte sosyalişt örgütün, öteki örgütlerden ayrımı, burada belirir.

BESLEME SENDİKACILAR KARŞISINDA T.İ.P. VE TOPLUMCU DÜŞÜNCE

— Anayasanın öz'ünü ihlâl edenler — Türk-İş kimd^n yana? — Halil Tunç'tan karşılık bekliyen sorular — AKİS'ın Açıklamasındaki anlam — İftira bombası besleme sendikacının elinde patladı —

Şükran KURDAKUL

Ulusal hâkimiyet ilkesine bağlılıklarını gazetelerinde ilân ettirmek fırsatını hiç kaçırmıyan kimi siyasî kuruluşların Anayasaya bağlılıklarının tartışma götürecek dalgalanışlar gösterdiğine tanık olmuyor muyuz? Mâdem ki, ulusal hâkimiyet ilkesinin kayıtsız şartsız savunucusudurlar, bu ilkenin temel belgesi olan anayasanın taşıdığı hükümleri neden görmezlikten geliyorlar öyleyse.

1961 oylamasında Türkiye radyolarından ilân ettikleri «muhalefet gerekçeleri»yle «red oyu» toplamakta yaya kalan bu kuruluşlar kaç yıldır bütün siyasî tutum ve davranışları ile aynı muhalefet düzeyi içinde bulunmadılar mı?

— Anayasanın öngördüğü toprak reformunun yapılmaması için çeşitli engeller çıkaran onlar değil mi?

— Tapulama kanununu Cumhurbaşkanının vetosuna rağmen «Meclisten geçiren» onlar değil mi?

— Aylık-ödenek gibi kendilerini ilgilendiren konularda «hukukî açık» lar icad ederek sözcük oyunlariyle kamu isteminin üzerine çıkmak istiyen onlar değil mi?

— TRT yi propagandalarının karargâhı haline getirmek istiyen, bütün dünya halklarının okuduğu kitaplara yasak koymayı mârifet sayan, yabancılara imtiyaz üstüne imtiyaz vermeyi milliyetçilik olarak göstermek istiyen onlar değil mi?

ANAYASA'NIN ÖZ'ÜNÜ «İHLÂL» EDENLER

Bütün amaçları «Anayasayı ihlâl» sınırını aşmadan koyduğu yasakları atlamak, bütün hesapları kurulu düzenin kendilerine sağladığı avantajlardan yararlanmak olan bu örgütlerin, Anayasanın öz'ünü yaratan temel niteliklerin karşısında oldukları çok açıktır artık.

Türk halkını çağın ve insan bilincinin gerisinde tutan köhnemiş felsefelerinin karanlığında hapsetmeyi ülkü haline getirmek istedikleri için,

böyledir bu. Türk halkının yaratıcı gücüne inanmadıkları için, Türkiye'yi her anlamda bağımsız bir ülke haline getiren **kuvvayı milliye ilkelerini** yadsıdıkları için böyledir bu. Ve bugün, Türkiye İşçi Partisi çatısında kendi kendini örgütliyerek vatandaşlık onurunu koruyan emek gücüne karşı oldukları için, böyledir bu.

Osmanlı mektebinin köhne metodlarının sökmediğini ve yabancı mâli kaynakların vatanseverlik bilinci önünde bozguna uğradığını gördükçe telâşları korkuya dönüşecek, Akhisar ve kırıkkale'de olduğu gibi Anayasa dışı eylemlere gitmek istiyeceklerdir. Onların bu aykırı amaçlarında yalnız olmadıklarını, en güvendiğimiz örgütlerde bile köprübaşları tuttuklarını bilmekle görevliyiz.

TÜRK-İŞ KİMDEN YANA?

Türk-İş genel sekreterinin sahneye koyduğu alaturka yıkıcılık örneğini bu düşünceler önünde tartıştığımız zaman — anayasacı tavrının aksine — anayasanın öz'üne karşı olanların eylemlerinden ayrımı bulunmadığını görüyoruz. **Kapital** karşısında **emek** gücünü korumakla görevli olan bir örgütün ikinci adamı T.İ.P. ni suçlamak isterken, sendikaların partiler üstü kalmakla emek gücüne daha faydalı olacağını ifade etmiştir. Bu görüşün — kuramsal açıdan — büyük yanlışlığı bir yana, gerçekle olan ilgisi nedir? Türkiye'de sendikalar gerçekten partiler üstü bir nitelik taşımakta mıdırlar? Kuruluşları, gelişimleri, eylemleri, partiler karşısındaki tutumları incelendiği zaman Türk-İş genel sekreteri iddiasında haklı mı çıkacaktır?

HALİL TUNÇ'TAN KARŞILIK BEKLİYEN SORULAR

Bu soruların karşılıklarını gene en iyi verecek olan Türk-İş genel sekreterinin kendi bilgilerine doğrulukla bakabilmesidir bence. Şimdi sosyalist olduğunu bile söyliyen Halil Tunç 26 Mayıs 1960 akşamına kadar D.P. üyesi midir, değil midir? D.P. iktidarına çektiği telgraflarla büyük ün yapan sendikacı Nuri Beşer, yönetici ve A.P. milletvekiliyken sendikalarla nasıl ilişkiler kurmuştur? Bu ilişkiler politika dışı ilişkiler midir? Türk-İş başkanı Seyfi Demirsoy'un ve kendisi gibi düşünen sendikacıların bir **Çalışanlar Partisi** kurmaya çalıştıkları doğru mudur, değil midir? Daha bir-iki ay önce gene bir parti kurmak teşebbüsü ile Burhan Apaydın, Orhan Apaydın gibi parlamenterlerle ilişkiler kurdukları, bu amaçla tüzük hazırlattıkları doğru mudur, değil midir? Ve Halil Tunç olsun, Seyfi Demirsoy olsun, 1961 seçimlerinde 1957 seçimlerinde bol bol örneklerini gördüğümüz sendika yöneticileri gibi A.P., C.H.P., Y.T.P. milletvekili aday listelerinde yer alacaklar mıdır, almıyacaklar mıdır?

Türk-İş genel sekreterinin bu sorulara olumlu karşılık vereceğini hiç

sanmıyorum. Sanmadığım için de «T.İ.P. sendikacılığa politika karıştırıyor.» biçimindeki iddialarını havada kalan iddialar olarak görüyorum. Dahası kendi siyasî heveslerinin çanına ot tıkanacağı korkusu ile bile bile, emekten yana olan bir partinin etki gücünün hırpalanması için karaçalmayla görevlendirildiğini sanıyorum. AKİS Dergisinin aşağıya aldığım «İfşaat» ının gerçeklerini elbette bilmesi gereken bir adamın bu denli Anayasa Savunucusu kesilmesindeki çelişkinin tanımı bundan başka bir şey olamaz bence :

AKİS DERGİSİNİN AÇIKLAMASINDAKİ ANLAM

Bundan bir süre önce Ankarada, Yenişehirdeki Tuna sokağında bir inşaatın üstünde bulunan bir levha kaldırıldı. Levhada, inşaatın AID - «Amerikan Yardım Heyeti» diye bilinen Milletlerarası Kalkınma Teşkilâtı - yardımıyla yapıldığı belirtilmekteydi. İnşaatın sahibi Türk-İştir. Türkiyenin en büyük, en güçlü, 600 bin üyesi ve ayda 100 bin lira aidat geliri olan işçi teşekkülü kendi Genel Merkez binasının amerikalılardan alınan parayla yaptırmaktadır. Amerikalılar bu inşaat için 2 milyonu hibe, 2 milyonu kredi olmak üzere 4 milyon liralık bir yardım yapmışlardır. Fakat Türk-İş'e kökü dışarda teşekkül» silâhıyla hücumlar başlayınca dev konfederasyonun yöneticileri sevimsiz AID levhasını inşaatın üzerinden kaldırmayı akıllıca bir davranış saydılar.

Kapital'e bağlı güçlerin, halkımızın sırtında örgütlenmeye çalıştığı bugün, yurdumuzun bütün ilerici güçlerinin yeni bir kuvvayi milliye hareketinin temel ilkelerini yarattığı bugün... en büyük işçi örgütünün malî kaynağı **dış kapital** olduğu halde, bu örgüt hâlâ **iç kapital'in** karşısında emeğin savunucusu olmak durumunu nasıl koruyabilir? Bu koşulların yarattığı sınırlar içinde böyle bir imkân bahis konusu olamıyacağı için Türk-İş'in genel sekreteri dış kapital'in olduğu gibi iç kapitalin de dümen suyuna girmeye boyun eğmiş ve emeğin savunucusu olan tek siyasî örgütün, T.İ.P. nin karşısına geçmiştir. Bu, frenkçe deyimiyle yazalım düpedüz bir **«provocation»** dur.

İFTİRA BOMBASI BESLEME SENDİKACININ ELİNDE PATLADI

Bu kışkırtıcılığın sahneye konulması için özel sektörün besleme basını bildiği bütün hünerleri gösterirken, İlhan Selçuk, «bazı sendikacıların, seviyesiz bazı işverenlerin kullandıkları metotlara itibar etmek gibi affedilmeyecek bir politika» tutturduklarını belirterek şöyle yazıyordu :

Sayın Halil Tunç, iddiasını ispat etmek için, Rıza Kuas'ın tanıklar huzurunda konuştuğunu belirtmiştir. Ve ne gariptir ki tanıkların adını açıklamaktan şimdiye kadar kaçınmıştı. Oysa böyle bir ithamda ilk yapılacak iş, tanıkların isimlerini açıklamaktır. Çünkü bu davranış gecikirse şahit hazırlamak yoluna sapıldığı şüphesi uyanır.

Halil Tunç uzun bir susuştan sonra ve gazetecilerin ısrarları karşısında dünkü basın toplantısında tanık olarak şu isimleri vermiştir:

1 — Türk-İş Genel Sekreter Yardımcısı Muzaffer Sıranç.

2 — İzmir Lâstik-İş Şubesi Başkanı Atalay Uysal.

Gazeteciler bunun üzerine toplantıda hazır bulunan Muzaffer Sıranç'a dönerek:

— Siz orada bulunduğunuza göre açıklar mısınız? Rıza Kuas böyle dedi mi? diye sormuşlardır.

Muzaffer Sıranç cevap vermemiş ve:

— Basın toplantısını ben yapmıyorum... diye susmayı tercih etmiştir.

Tanık olarak gösterlan ikinci isim Atalay Uysal'dır. Önceki günkü gazetelerde ise Atalay Uysal'ın şu açıklaması yer almıştı:

— 14 Mart günü Tüyk-İş binasında Halil Tunç'un söylediği gibi 5 kişi değil, 4 kişi idik. Kuas, ordumuz aleyhinde tek bir kelime söylememiştir. Olay tamamen tertiptir. Ve onlar şimdi de yalancı şahit bulmanın telâşı içindedirler

Olayların gelişi, seviyesi olmıyan bir politikacılığın Türk-İş üst kademelerini sardığını göstermektedir. Amerikadan aldıkları bol paralarla beslenen Türk-İş'in davranışlarında son derece dikkatli olması gerekir. Türkiyede gözler açılmıştır. Dürüst olmak, doğrulardan ayrılmamak, toplumculuğun temelidir. Ve Türkiyede doğru'ların yanında olanlar her çeşit katakulliyi ezip geçecek güçleri kazanmışlardır.

Sendikacılıkta bütün hesaplar bu gerçeğe göre yapılmalıdır.

(Cumhuriyet, 21. Nisan 1965)

Görüldüğü gibi «iftira bombası» besleme sendikacıların elinde patlamıştır.

KÖY ENSTİTÜLERİNİN KURULUŞUNUN

25. YILDÖNÜMÜ DOLAYISI İLE:

TONGUÇ VE KÖY EĞİTİMİ

Bahattin CAN

«Kanımızı ve iliklerimizi isteyerek köyün içine akıtmadıkça, 40 bin köyün kenarına aydın insan mezarı dikilmedikçe, bu köyün sorunlarını anlayamayız. Köyü anlıyabilmek için onunla kucak kucağa, soluk soluğa gelmek gerekir.» -Tonguç-

18. ci yüz yılın ikinci yarısında başlıyan ve 19. cu yüz yılda göz kamaştırıcı bir hızla ilerliyen Batının teknik üstünlüğüne ayak uyduramıyan Osmanlı İmparatorluğunun, yıldan yıla gerilemesi ve imparatorluk çatısının çökme belirtileri göstermesi, devletin başında bulunan kişileri tetbirler aramağa yönelti. Zaman oldu, imparatorluğun çöküş nedenleri Yeniçeri ordusunun bozulmasında görüldü ve ilk tetbir olarak ordunun ıslah edilmesi sorunu ele alındı. III. cü Selim tarafından Nizam-ı Cedit ordusu bu amaçla kuruldu. Genç Osman ve III.cü Selim bu alanlardaki çalışmalarından dolayı başlarını verdiler. II. ci Mahmut tarafından Yeniçeri ordusunun kaldırılması, yerine Asakir-i Mansure'i Muhammediye ordusunun kurulması hep bu amaca yöneltilmiş çabalardı. Ordunun ıslahı konusunda gösterilen bütün bu çabalar, ve alınan tetbirlere karşın koca imparatorluğun yıkılma tehlikesi önlenememiş, üstelik yıkılma hızı da artmağa başlamıştı. Neticede, yeni umarlar (çare) aranmağa ve tetbirler alınmağa başlandı. Sanıldı ki, Avrupa'da gelişmeye ve yayılmağa başlayan hukuk düzeni bizim ülkemize de gelir, Batı da esmeğe başlayan özgürlük havasına biz de kavuşursak, ve başta bulunan müstebit ve müsrif padişahlar tahttan uzaklaştırılacak olursa imparatorluk yıkılmaktan kurtulur, bizde Batının teknik gelişmesine ayak uydurarak varılmak istenen Batılılaşma ülküsüne kavuşabiliriz. Mustafa Reşit Paşa tarafından 3 Kasım 1839 yılında okunan Gülhane Hatt-ı Hümayunu, Abdülaziz ve V.ci Murat'ın tahttan indirilmeleri, Ilk Meşrutiyetin ilânı, Meclis-i Mebusanın açılması, II.ci Abdülhamit'in tahttan indirilmesi, II.ci Meşrutiyetin ilânı gene imparatorluğu yıkılmaktan kurtarma çabalarıydı.

Yüz yıllık bir ıslahat ve kurtuluş çabasından sonra geriye bakılacak olursa, görülecek manzara bir kelime ile korkunçtur: Yüz yıl önce başlanan hareket noktasından ileriye değil hep geriye gidilmişti sanki. İmparatorluğun kurtuluş, kalkınma ve Batılılaşma çabaları iki yüz yıla yakın bir süre

içinde hep bu hay huyla sürüp gitti. 10 Ağustos 1920 ye gelindiğinde, 150 yılı aşkın Batılılaşma ve imparatorluğu yıkılmaktan kurtarma çabasının sonucu olarak bir devrin kapanması ve bir imparatorluğun yıkılması mukadderatı ile karşı karşıya gelindi.

İmparatorluğun çöküş dönemi olan 150 yıllık zaman içinde tek bir kişi, Prens Sabahattin-imparatorluğun hastalığına gerçek teşhisi koya bildi. Prens Sabahattin, imparatorluğun hastalığının ne ordunun ıslah edilmesi ile, ne yeni bir hukuk düzeni ile, ne de II. ci Abdülhamit'in tahttan indirilmesiyle tedavi edilemiyeceğini, asıl hastalığın temelde olduğunu, bunun da sosyal yapının değiştirilmesini sağlayacak bir eğitim sorunu olduğunu söylüyordu. Prens Sabahattin'in bu fikirleri ne etkili olabilmiş, ne de uygulanma olanağı bulmuştur. İç ve politik dalgalanmalar dolayısı ile kısa bir süre içinde unutulup gitmekle de kalmamış, kendisinin vatan haini ilân edilip memleketten sürülmesine yol açmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu tarihi 1920 yılında Sevr Anlaşması ile kapanırken, aynı yıl Ankara'da yeni bir dönemin, Türkiye Cumhuriyetinin sayfaları açılıyordu. 45 yıllık Cumhuruyet tarihi döneminde 1923-1946 yılları hariç tutulacak olursa, Osmanlı İmparatorluğunun batış yıllarında başlıyan köşe kapmaca oyunun aynı çember içinde zamanımıza değin oynana geldiği görülür. 1946 yılında, çok partili döneme girilir, Millî Şef İnönü iktidardan çekilecek olursa her şeyin düzeleceği ileri sürülüyor ve buna inandırılmağa çalışılıyordu. Çok partili hayata girildi; 1950 yılında İnönü iktidardan da düşünce istenilen ortam ve olanaklara kavuşulmuş oldu. Gene aradan yıllar geçti; sorunların çözülemediği, dertlerin dineceği yerde yığınla arttığı görüldü. Ve gene sanıldı ki, başta bulunan Menderes-Bayar ikilisi baştan atılır, yeni bir hukuk düzeni getirilirse sorunlar çözümlenebilir, dertlere derman bulunur. 27 Mayıs 1960 devrimi bu amacı gerçekleştirmek için yapıldı ve gerçekleştirildi de. En modern bir Anayasa ile çifter çifter meclislere, Anayasa Mahkemesine kavuştuk. Beklenen hızır yine başa geçti. Aradan yıllar geçti. Gene ortada ne fol, ne de yumurta var. Gene eski hamam eski tas yerinde duruyor. Gene dertler azalacağı yerde, baştan yukarı aşıyor. Gene, umarlar (çare) arandı, tetbirler alındı ve İsmet Paşa eski minval üzere gene iktidardan uzaklaştırıldı.. Gene, ufuklarda mutlu yarınlar gözlemenin düşü ile avunuyoruz. Gene dertler baştan yukarı doğru çıkmaya devam ediyor.

Görülüyorki, 150-200 yıldan beri sürdürüp geldiğimiz kalkınma ve Batılılaşma çabamız bir çıkmaz daire içinde dönüp durmakta, politikacılarımız ise, hep aynı köşe kapmaca oyunlarını oynamağa devam etmektedirler.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra tekrar başlıyan çağdaş uygarlık düzeyine çıkma çabalarımız Atatürk'ün önderliğinde yeni bir güçle sosyal yapının değişimi konusunda büyük devrimler yapıldı ve başarılı sonuçlar da alındı. Bunlardan birisi, zamanın Cumhurbaşkanı İnönü'nün deyimi ile

Cumhuriyetin eserleri içinde başta geleni Köy Enstitüleri idi. Köy Enstitülerinin kurucusu Tonguç, Prens Sabahattin gibi sorunlarımızın salt siyasal ve politik çabalarla çözülüp gerçekleştirilemiyeceğini, bir bütün olan kalkınma çabalarının, sosyal bir yapı değişikliğini gerçekleştirecek etkin ve yaygın bir eğitim temeli üzerine oturtulması gerektiğini, diğer sorunların buna bağlı olarak çözümlenebileceğine inanmıştı. Fikirlerini yapıcı bir çaba ile uygulama alanına çıkaran Tonguç, insan üstü bir çaba ile bir yılda iki bine yakın köyümüzü gezip inceledi. Köy Enstitülerinin bir üstünlüğü de, ulusal gerçek ve değerlerle çağdaş eğitim ilkelerinin birleştiği sağlam bir temel üzerine kurulmuş olmasındadır.

Doğal olarak, Tonguç sorunlarımızın çözümünde tabandan tepeye doğru gidilmesini ve bunun için de işe, köyden başlanmasını öngörüyordu. Diyordu ki: «Köye dayanmıyan hiç bir örgütün verimli, yararlı olmasına imkân yoktur. Köyden kuvvet almıyan hiç bir iş normal bir biçimde geliştirilemez. Köylünün katılmadığı hiç bir hareketin güzel ve güçlü olması mümkün değildir. (I)

Kuşgusuz ki, Tonguç'un büyüklüğü düşüncelerini uygulama alanına çıkarabilmesi, bunun da ulusal gerçeklerle çağdaş eğitim ilkelerini birleştirmesi ve eserini bu sağlam temeller üzerine kurmasındadır. Batı da öncülüğünü Pestalozzi ve Jhon Dewey'nin yaptıkları çağdaş eğitim pragmatik (iş eğitimi) bir sisteme dayanıyor ve bu yönde gelişiyordu. Ülkemizde bu eğitim sisteminin öncüsü ve uygulayıcısı Tonguç oldu. Bu bakımdan Batı da Tonguç Türk Pestalozzi'si diye adlandırılmaktadır. Pragmatik bir eğitimci olan J.Dewey'de Köy Enstitülerinden: «Rüyamdaki okullar Türkiyede gerçekleşiyor» demekle Tonguç'un pragmatik bir eğitimci olarak üstünlüğünü ve Köy Enstitülerinin değerini belirtmiş olmaktadır.

Pragmatik eğitimin öncülerinden olan Pestalozzi eğitimi konusunda: «Köyün eğitimi, köyün ihtiyaçlarına sıkı sıkıya bağlı olmalıdır. Eğitim öğrenciyi gerçek hayata bağlamalı; onu kendi yaşayışına uyarak doğal biçimde yoğurmıya ve insan olarak eğitmeye hizmet etmelidir.» (2) der.

«Vatan ve ulus kitaplardan okunarak sevilmez. Aydın olarak Anadoluya gideceksin, köylerde kalacaksın, bu topraklar ozaman bize vatan olur.» diyen Tonguç, salt pragmatik bir eğitimci değil, aynı zamanda pragmatik bir insandı da. Köy Enstitülerinin kuruluş yıllarında İlk Öğretim Genel Müdürü olarak iki bine yakın köyümüzü gezip tanıması başka türlü açıklanamaz. Bürokratik memur ve yönetici anlayışının çemberini yırtıp dışına çıkan bu tutum, o zamana değin yapıla gelen ulusun kanını emen, parazit, etiket sahibi tüketici kişiler yetiştirme yerine; halkı seven, anlıyan, halkla omuz omuza vererek çalışacak, pragmatik, ülkücü, üretmen kişiler yetiştirilmesini amaç ediniyordu. Bu yeni ve ileri tutum ve anlayış karşısında Osmanlı tipi aydın ve memura alışık olan bazı çevre ve yöneticiler köy enstitüsü çıkışlı öğretmenleri çalışırken, işbaşında gördüklerinde yadırgı-

yor, kendilerince küçümsemek istiyorlardı. Nitekim, çalışırken üsleri ve yöneticileri tarafından görüldüğünde azar işiten köy enstitülü çıkışlı öğretmen az değildir.

Tonguç, bu yeni tutumuyla imparatorluğun iki yüz yıldan beri yapamadığı ve imparatorluğun yıkılmasını önliyemediği bir tutumun karşısına yep yeni, dinamik ve güçlü bir tutumla karşı koyuyor, ulusumuzun çağdaş uygarlık düzeyine çıkabilmesinin ancak eğitim temeline oturtulacak, toplumsal yapıyı değiştirecek bir sistem içinde gerçekleşeceğine inanıyordu. Toplumsal yapının değişmesi ve güçlenmesi ise, toplumumuzun büyük çoğunluğunu içine alan köyün canlanmasına bağlıydı. Bu konuda: «Yaşamanın amacı ileri bir ulus olarak yaşamaktır. Orta çağ hayatından farksız, geri bir yaşama razı olan insan kalabalığıyla çağımız uygarlığına katılamayız: diri ulus durumuna gelemeyiz.» (3)diyor ve devamla:

«... köyün canlandırılması demek memleketin, bünye değiştirerek ve sağlam bir temele dayanarak canlanması demektir. Köyün canlanabilmesi köylülerin ve bu temelin üstünde yaşıyan insanların, her şeyden önce doğayı emebilecek insanlar durumuna gelmesi ile mümkündür. Avrupalılaşmak demek de bu demektir. Avrupanın felsefesi, bilimi, san'atı ve moralı bu amacın gerçekleşmesi için çalışır. Avrupalılaşmış insan demek, doğayı ve mukadderatı yenebilen insan demektir. Bir büyük ve şumullü devlet işi olarak doğa emilmedikçe köy sorunu çözülemez. O çözülemeyince de işleri sağlam temeller üzerine oturtmak olanaksızdır.

«Doğayı emebilmenin birinci koşulu, yeni ve güçlü insan tiplerini yaratmaktır.» (4)

Köy Enstitüleri sistemi, toplum ve köy kalkınması sorunlarını bir bütün olarak eğitim temeline oturtuyor, diğer ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlarımızı bu temele bağlı bütünlük içinde çözümlemeyi öngörüyordu. 17 Nisan 1940 yılında yasalaşan 3803 sayılı Köy Enstitüleri kuruluş yasasının birinci maddesinde belirtilen (Köy öğretmeni ve köye yarıyan diğer meslek erbabı yetiştirmek üzere tarıma elverişli arazisi bulunan yerlerde Millî Eğitim Bakanlığınca Köy Enstitüleri açılır.) Sözleri de bu amacın bir ifâdesidir.

Bizler Osmanlıdan kalma bir taktik ve köşe kapmaca oyunu ile köy enstitüleri yeniden açılmalı mı, yoksa açılmamalı mı? tartışması içinde oyalana ve bocalaya duralım. Bizim gibi az gelişmiş ülkeler UNESCO'nun da aracılığı ile Köy Enstitüleri sistemi ve ilkelerini ülkelerinde uygulama çabası içindedirler. İhtimal ki, gelecekte bir gün tekrar işe bıraktığımız yerden başlama durumunda kaldığımızda, bu defa biz onlardan Köy enstitüleri sistemini öğrenmeye gideceğiz.

Bir yanda politikacılar, aydınlar, gençlik ve yöneticiler; öte yanda yüz yıllardan beri kendi mukadderatı ve çilesi ile başbaşa ve yapa yalnız yaşıyan,

yoksulluk ve dertler tepesinden aşkın büyük çoğunluk: HALK Politikacılar, aydınlar, gençlik ve yöneticiler hastayı nasıl kurtarabiliriz gibi işe yaramadık sözlerle boş yere zaman tüketmekte; öte yanda ise, yoksul ve bitgin halk acı ve dertler içinde kıvranıp durmaktadır. Bu tutum ve gidişle korkulur ki, bir gün yanına iyi etmek için varacağımız halkın hastalığı ya tedavi edilmiyecek derecede müzminleşecek, veyahutta hastayı ölü bulacağız!

Bir gün, aklın, bilimin ışığında çağdaş eğitim gelişmeleri göz önünde tutularak ülkemiz eğitim sorunlarını çözümlemek söz konusu olduğunda karşımıza çıkacak ilk aydınlık Atatürk ilkeleri ve bu ilkelerin ışığında Tonguç ve eserleri olacaktır. Ne yazık ki, o zaman vakit çok geçmiş olacak.

Tonguç'la başladığımız yazıyı, gene Tonguç'un bir sözü ile bitirmek istiyorum: «Köylüye bir şey öğretebilmek için önce onlardan bir çok şeyler öğrenmemiz gerekir. Onlarla beraber gülüp, onlarla birlikte ağlamıyan bir insan köyün iç hayatına nüfuz edemez.» (5)

(I) Tonguç: İlk Öğretim Kavramı, İst-1946

(2) Tonguç: Pestalozzi Çocuklar Köyü

(3) Tonguç: İlk Öğretim Kavramı, İst-1946

(4) Tonguç: Canlandırılacak Köy, İst-1939

(5) Tonguç: Köyde Eğitim, İst-1938

TÜRK DEVRİMİNİN İDEOLOJİSİ

BÖLÜM III.

— 1 —

Bence «az-gelişmiş» değil, «sömürülmüş, baskı altına alınmış ve ekonomisi bozulmuş ülkeler vardır.

Gerçekte emperyalizm tarafından yalnız sömürülmüş değil, aynızamanda gelişmesi önlenmiş ülkeler sözkonusudur.

Charles Bettelheim

Osmanlı Türkiyesinin özellikle Tanzimattan buyana, nasıl sömürülerek, tersine bir gelişme ile toplum yapısı bozularak, çözülüp dağılarak, Birinci Cihan Savaşının patladığı güne kadar geldiğini ve o bitik halinde kuşbeyinli bir generalin, aktenli, Wilhelm-bıyıklı bir Çombe'nin eliyle ölüm uçurumuna itildiğini II. bölüm yazılarıyla görmüş, anlamıştık ki: Tanzimat batılılaşarak kurtulmak istiyen bir toplumun bilinçli, istekli bir çabası, bir yenileşme ve kalkınma hareketi değil, emperyalist Avrupa devletlerinin kapıkulu Osmanlı aristokrasisi aracılığıyla yürüttüğü bir sömürgeleştirme politikasıdır.

Bu sömürgeleştirme politikası giderek imparatorluğa ortak bütün toplumları ekonomik yapılarında çökerttiği gibi, gafil ve satılmış yönetici sınıfı da gırtlağına kadar borçlandırıp iflasa sürüklemiş, ardından da malına-mülküne (yani ülkesine) elkoymuştu: «Düyunuumumiye idaresi»nin kurulması o sınıfı büsbütün bir kenara itip işletmeye doğrudan doğruya Avrupa kapitalistlerinin elkoyması demekti. Bu Türkiyenin yarısömürge değil, tam sömürge de değil, düpedüz köleleştirilmesi demekti.

Alman emperyalizminin strateji satrancında ucuz bir piyon gibi öne sürüldüğü zaman bu köle devletin vurulacağı, savaştan sağ çıkmıyacağı besbelliydi — Alman takımının yenmesi de, yenilmesi de bu sonucu değiştiremezdi.

«Hasta Adam»ın ölümünden Tarih birşey yitirecek değildi şüphesiz; ama Türkler kazanacak, tarihe ilk defa bir «Türk Ulusu» doğacaktı. Hıristiyan ortaklar hasta daha yaşarken kurtulmuşlar, Avrupalı dayılarının yardımı ile bağımsız ulusal devletlerini kurmuşlardı; ama imparatorluğun sözde efendi milleti olan türklerin kurtuluşu o kof yapının tüm yıkılmasına bağlıydı.

Osmanlı İmparatorluğunun bir Türk Devleti olduğuna dünya öylesine inanmıştı ki, onun tarihi boyunca işlediği cinayetlerden, yaptığı barbarlıklardan, bunlardan ençok çekmiş olan Türk halkını sorumlu tuttular ve he-

sap günü gelince «Her ulusun kaderini kendisi belirlemesi» ilkesini ondan esirgemek istediler. Oysa bu kökünden yanlış inanç herkeslerden çok Türkler için uğursuz bir aldanma idi. Osmanoğulları - P. Wittek'in dediği gibi (Bk... Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu - Çeviren: Ragıp Hulusi, eski harflerle) - Kendine özgü bir halk temeli olmıyan asalak devletlerini adeta yeni bir ırk yaratarak, karma bir aristokrat sınıf yaratarak, kurmuşlardı. Hem bu devlet kurulurken en inatçı direnişi hıristiyan ortaklardan (Bulgar, Rum, Sırp ve Romenlerden) değil, Türklerden görmüştü. Anadolu Türk Beylikleri Osmanlı'ya karşı kendilerini uzun süre silâhla savunmuşlar ve ancak 2 yüzyıl sonra, II. Mehmet İstanbul'u alıp Roma Bizansı yerine Osmanlı Bizansını kurduktan sonra, kesin olarak yenilip tarihin siyaset sahnesinden çekilmişlerdi; ama çete savaşlarını (Celâliler) sürdürecek ve her fırsatta nefret ettikleri Osmanlı boyunduruğunu kırmıya çalışacaklardı.

Evet, Osmanlı devleti, Türk Boy ve Budunlarının Ortaasyadan her kopuşta yabancı halkların sırtına binerek kurdukları devletlerden birisi idi - şu farkla ki: Bukez sırtına bindikleri yabancı halklardan birisi Türk asıllı idi, Osmanoğulları ile ayni dili konuşup, ayni ırktan gelen, ama onlar Anadoluya göçmeden yüzlerce yıl öncelerden beri (Selçuklularla birlikte) Anadoluya yerleşip orasını sıkıca benimsemiş, ulusal yurt yapmış olan Türklerdi. Tarihsel alın-yazıları onları Moğol Boyunduruğundan kurtarıp Osmanlı-Bizans Devletinin boyunduruğuna vuruyordu. Yüzyıllarca sürecek olan bu yeni kölelik,korkunç Osmanlı ezgisi Türklüğün kökünü kurutamadıysa eğer, bunun nedenini Türklerin Anadolu toprağına derin kökler salmış olmasında aramalıdır; dalları durmadan budansa da meşe gibi sağlam türk gövdesi köklerinden aldığı yaşatıcı, diriltici öz-su ile yeniden filiz sürüyor, yine dallanıp budaklanıyordu.

Enver paşanın inanılmaz bir gafletle cihan yangınına atıverdiği ve bu cinayetini «Bugün bir oğlumuz oldu!» gibi aşağılık bir küçümserlikle haber verdiği Türk halkı Çanakkale ve Kafkasyada, galiçya ve Yemende, Irak ve Filistinde son gençlik gücünü harcayıp tükettiği halde, Mustafa Kemal'in kurtuluş savaşı çağrısına yine kulak verip davranabildi ve 3 yıllık yeni bir ölüm-kalım savaşını zaferle sona erdirebildiyse, bunu da yine öylesine köklü bir halk oluşuna borçludur.

Evet, «Hasta Adam» ölecek ve onun ölümü Türklerin kurtuluş saati olacaktı; nevarki 600 yıllık kağşak kocanın cenaze masrafını da yine Türkler ödiyecek, üstlerine yıkılan ölünün soykasında kalan mikroplu kurum ve kuruluşları temizlemek te yine ona düşecekti.

Biz **Sevre**'den **Lozan**'a olupbitenler üstünde durmadan **Cumhuriyet** yılı olan 1923'e atlıyacağız, çünkü: a) Cidden parlak bir destan olan kurtuluş savaşımız üstüne zengin biryazın vardır: En iyisi elbette Atatürk'ünki (Büyük Nutuk) olmak üzere savaşta rolü olan paşaların anılarından sonra, bilimsel ve toplumsal görüşleriyle de ilgi çeken iki kitap daha yeni çıkmıştır: **Anadolu İhtilali** - Sabahattin Selek, **Tek Adam** - Şevket Süreyya Aydemir. Öy-

le ki, Türk Kurtuluş Savaşının askeri ve siyasi yönleri üstüne yeni birşey söylemek olanağı kalmamış gibidir. b) Bu yazı dizisinin amacı Türk Devriminin sosyal-ideolojik yönüyle uğraşmak ve onu özellikle bu bakımdan değerlendirip eleştirmektir; Başka bir deyişle konumuz «Atatürk Devrimleri» deyimi altında anlaşılan, düşünülen şeylerdir...

Böyle olunca devrimlerin (reformların) başlangıç yılına varıp o noktadan geriye ve ileriye doğru bakmak bu III. bölüm yazılarından ilkinin konusu olacaktır.

Cumhuriyet ilanından hemen sonra ve Halk Partisi kurulmak üzere iken Mustafa Kemal şöyle diyordu (16 Ocak 1923 İzmit konuşmaları):

«Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütün programlarında hiç değişmiyen 2 umde (ilke) var: 1 — Tam bağımsızlık, 2 - Kayıtsız şartsız ulusal egemenlik. **Millî Misak** birincinin, **Anayasa** ikincinin temelidir.»

Buna biz Türkiyenin dışarı doğru **bağımsızlığı**, içeri doğru **özgürlüğü** de diyebiliriz. **Devlet bağımsızlığı, millet özgürlüğü!** Mustafa Kemal'in adına sıkıca bağlı kalacak ve onu tarih boyunca «Ebedi Şef» yerinde yüce tutacak olan ilkeler işte bunlardır! Mustafa Kemal yalnız bu iki sonucu elde etmiş olarak tarih sahnesinden ayrılmış olsaydı da reformları yapmak başka liderlere düşseydi O'nun şanından pek birşey eksilmezdi, çünkü: a) Kof bir edebiyatla bunca şişirilen, dumana boğulup gerçek değerleri belirsiz edilen o reformlar (40 yıllık Cumhuriyet tarihinin de kanıtladığı gibi) hiç olağanüstü şeyler değildi, hele **devrim** hiç değildi! b) Emperyalizmin silahlı zorba kolunu kırıp saldırgan yunan ordularını denize dökmek, böylece Anadoluda (Sevr'i yapan kapitalist bayların sandığı gibi) çürük Osmanlı imparatorluğundan arta-kalan bir reaya - köylü kalabalığı değil, en güç koşullarda bile kendini savunmaya yeterli bir **millet** yaşadığını ispat etmek ve önce esirgenmek istenen «Her milletin kaderini kendi belirlemesi» ilkesini emperyalizmin en zorlu döneminde Türkiye için de koparmak... **böyle bir harikayı** Tarihte ilk defa bir doğu-islam toplumuyla ve emperyalizmin ezip yere serdiği bir ülkede tek başına başarmış olmak... Bu ancak bir **Titan'ın** bir **Prometeus'un** işiydi. c) Osmanlı devletinin güçlü zamanlarından beri süregelen ve Tanzimattan buyana katmerleşerek devletin başlıca batma nedenlerinden biri olan **kapitülasyonları**. Türk ulusunun bağımsızlığına gölge düşürecek bütün sonuçlarıyla birlikte, yoketmiştir. ç) Sömürge düzeninin yarattığı «Düyünuumumiye idaresi» gibi bir habis-uru Türk toplumunun gövdesinden koparıp atmış, azınlıklara tanınan ayrıcalık haklarını kaldırıp çağdaş bir devletin vazgeçilmez öğesi olan, bütün yurttaşlar için eşit ve tek hukuk düzenini yaratmıştır. d) Teokratik devlet düzenini - Padişahı, Halifesi, Şeyhulislamı, şeriatı ve bütün başka dayanaklarıyla birlikte - yıkıp yerine kayıtsız - şartsız ulus egemenliğine dayanan **laik** bir Cumhuriyet kurmuştur. e) Kendi Ortaçağından çıkmıya, Japonya gibi sağlam bir ulusal toplum kurmıya fırsat bulamadan azgın bir boğa gibi çitini aşıp gelen **emperyalizmin** toslamasıyla yere düşüp bir daha doğrulamıyan, nüfusu azalıp bodurlaşan, ekonomik yapısı bozulup dağılan, yurdu yıkılıp örene çevirilen, üretim gücü gibi moral dayanağı da zayıflıyan bir halk kalabalı-

ğına Tanrı'ca bir ruh üfliyerek diriltmiş, onu **onurlu bir ulus** olma duygu ve bilincine kavuşturmuş, böylece dirilttiği halka çağdaş uygarlığın yolunu değilse bile yönünü göstermiştir.

Yapılacak iş artık bu kalkınma-uygarlaşma amacının yolunu-yöntemini bulup ideolojisini yaratmıya kalıyordu. Bunu yapmak elbette kurtuluş savaşının şanlı komutanına değil, bütün türk aydınlarına düşen bir ödevdi ve ancak ortaklaşa çabalardan doğabilecek bilimsel bir sonuçtu. Yazık ki Türkiyede böyle bilimsel çalışmalara elverişli bir kültür ortamı asla doğmıyacak, böyle bir ortamı yaratmıya yeterli düşünce özgürlüğü 27 Mayıs Devriminedek kısıtlı kalacaktı. Büyük Önder'in çevresini Falih Rıfkı gibi demagog yazarlar tutacak, silindir şapkalı Mustafa Kemalin (yani daha doğmamış bir burjuva sınıfına don biçen sivil Mustafa Kemal'in) üniformalı Mustafa Kemal'den (yani bağımsızlık ve özgürlük savaşının devrimci Büyük Lider'inden) daha büyük olduğunu yaza yaza hem bütün aydın gençliği şaşırtacaklar, hem de liderlerde tutulacak yolun çoktan bilindiği kanısını uyandıracaklardı. Ozamanın sınırsız güce sahip liderleri Türkiyeyi 5 - 10 yılda yüzyıllık ileri götürdükleri ve ona çağ atlattıkları gibi tüm yanlış bir inanca saplanmasalardı, belki daha ciddi devrim işlerine girişirler, ozaman da ister-istemez şarlatanları bırakıp daha ciddi kafaları yardıma çağırmak gereğini duyarlardı. Öyle ki İsmet Paşa Cumhuriyet Türkiyesinin bir numaralı **statükocusu** olmak durumundan kurtulur, devrimcilik konusunda Atatürk'ü ondan ayırmak isteyen şimdiki toplumcu aydınlara «Sahteciler!» diye çıkışmak zorunda kalmazdı. Tarihsel gerçekler, Atatürk'ün ruhundan kendi davalarına güç uman bugünkü toplumcu aydınlara değil, İsmet Paşaya hak vermektedir, bunu değiştirmek kimsenin elinden gelmez.

Cumhuriyetin başlangıç yıllarında tek parti diktası yerine 27 Mayıs sonrasının düşünce ve yazın özgürlüğü bulunsaydı, zamanın aydınları bu çetin görevi başarabilir ve sağlam bir devrim ideolojisi yaratabilirler mi idi? Şüphesiz hayır! Ama hiçdeğilse birtakım önçalışmalar yapılmış, birçok yurt sorunları ortaya konup tartışılmış ve belki de açıklanmış olurdu; Bugünkü aydın kuşağın işi kolaylaşırdı. Bugün bize ışık tutan bilim, ancak İkinci Cihan Savaşından sonra belirgin bir şekilde ortaya çıkacak «Üçüncü Dünya»nın dölyatağında bulunuyordu daha. Mustafa Kemal emperyalizm boyunduruğu altında inliyen halklara kurtuluş yolunu göstermişti, ama kurtuluştan sonra nasıl kalkınıp ilerliyeceklerini öğretmek Türklere nasip olmıyacaktı.

Evet, Atatürk çağdaş bir millet olmanın vazgeçilmez ilk iki şartını, yani bağımsızlık ve özgürlüğü yerine getirmişti. Üstelik bu sonuç silahlı bir halk ayaklanışıyle, biryandan saldırgan dış düşmanlara, öteyandan gerici içgüçlere karşı savaşarak eldeedildiği için, devrim kavramının ihtilâl ve inkılâp anlamlarını eksiksiz kapsıyordu. «Türk Devrimi» diye bukadarına dense, Tanzimatçı reformların daha köklü, daha tutarlı bir yenilenişinden başka birşey olmıyan hukuksal düzeltmelere çocukça bir bilgisizlik ve bi-

linçsizlikle «Atatürk Devrimleri» denilmeseydi bundan ne Ata birşey kaybederdi, ne de milleti! Devrim bukadarıyle bir Fransız, bir Rus devrimine benzemezdi elbet; ama bir Amerikan devrimine pekâlâ benzer, hatta değerlendirme ıskalasında ondan bir perde daha yukarda yer alırdı.

«Üçüncü Dünya»nın' Batının toplumcu aydınlarının da yardımıyle yarattığı bilimsel aydınlıkta bizim de kolayca gördüğümüz başlıca birkaç gerçeği belirtelim:

a) Bugün bilmiyen kalmamıştır ki Türkiye, Yönetici sınıfının, resmi çevrelerinin sanısına ve iddiasına aykırı olarak, 1965 te de 1923 teki kadar gerikalmış, azgelişmiş bir doğulu ülkedir; Üçüncü Dünyanın hem de arkadan sayılan üyelerinden biridir. Demekki Türkler döğüşerek kazandıkları kurtuluş savaşını barış döneminde çalışarak değerlendirememişler, kalkınma-uygarlaşma savaşında yenik düşmüşlerdir. Bu onların sosyal-devrim yapmamış ve buyüzden ilk adımlarını yanlış atarak bir çıkmaza düşmüş olmalarının kanıtıdır. Bugünkü haliyle Türkiye, yeni doğan Üçüncü Dünya toplumlarına gitmeleri değil, gitmemeleri gereken yolu göstermektedir, olumsuz bir örnektir.

Bu olumsuzluk onların **laik** bir cumhuriyet kurmuş, sosyal-kültürel alanlarda birtakım reformlar yapmış olmasında değildir elbet; ama bu reformların gerikalmış, azgelişmiş, daha doğrusu emperyalizmin sam-yeliyle örselenmiş bir ülkeyi kalkındıracak güçte olmadığı anlaşılmıştır. Onların ve bütün öteki burjuva - demokratik kurum ve kuruluşların yalnız Avrupada gelişen bir toplum tipine özgü olduğu, temel yapısı o tipe uygun olmıyan yabancı toplumların onları kağıt üstünde kendine aktaramıyacağı, benimseyip sindiremiyeceği meydana çıkmıştır.

Atatürk Halk Partisini kurduğu zaman onun bir **ihtilal komitesi** değil, bir **İnkılap** partisi olduğunu söylemişti; yani onun ödevinin kendisince daha önce gerçekleştirilmiş olan temel koşulların üstünde ve ötesinde yapılması gereken kuruculuk, yapıcılık işleri ile uğraşacağını söylemek istiyordu. Onun için de Cumhuriyete dinamik, devrimci bir anayasa değil, tutucu, pekitici, liberal bir anayasa hazırlatmıştı. Normal Kuruculuk işlerinin öyle statik, yalnız kurtuluş zaferiyle kazanılan başarıları güven altına alan, ama genel yönüyle liberal bir anayasa temeli üstünde yürüyeceğini sanıyor, onun kendi ayağına bile olta olabileceğini düşünmüyor olmalıydı. Halk Partisine yüklediği «Ulusal eğemenliği tam olarak gerçekleştirmeye ve Türkiyeyi çağdaş bir devlet haline getirmeye önderlik etmek» ödevinin kimseyi anayasa dışı tedbirler almıya zorlamıyacağını sanıyor olmalıydı. Büyük Şef'in bu sanısı Türk milletinin sınıfsız bir toplum olduğu sanısı kadar gerçeğe aykırıydı ve yazık ki dumanlı havadan hoşlanan demagog politika kurtlarının ve şartlatan yazarların işine yarıyacaktı.

Evet, 1924 Anayasası gerçekten, liberal-demokratik herhangibir Batı Avrupa devletininki gibi idi; sonra birçok başka kanunlar için de yapıldığı gibi, ya Batılı örneklerden kopya edilmiş, ya da onlara bakarak yazılmıştı. Onun Türkiyenin şartlarına uyup-uymadığı üstünde hiç durulmuyordu;

teokratik devlet düzeni kaldırıldıktan ve kesin olarak Batı yolu tutulduktan sonra başka nasıl bir anayasa düşünülebilirdi? Onun bize uymıyacağını, uygulanamıyacağını söylemek Türk ulusunun yeteneğinden, yetkinliğinden şüphe etmek olurdu; gericilik ve devrim düşmanlığı sayılırdı. Halkı manevi baskı altında tutan kurum ve kuruluşlar, Medrese, tekye, zaviye, türbe... gibi karanlık ocakları kapatılıp falcılık, üfrükçülük, cercilik, dervişlik gibi sömürücülükler suç haline getirildikten sonra Türk milleti elbette en ileri ve akılcı bir hukuk düzenine kavuşmalıydı. Anayasa gibi sonra aktarılan yada düzenlenen kanunların başlıca ortak özelliği din ile dünya işlerini dikkatle birbirinden ayırmak olacaktı, dinin şeriat kesimi tıpkı saltanat ve hilafet gibi kanun dışı sayılıyordu. Türk milleti 1300 yıllık bir hayat görüşünden, bir düşünce geleneğinden, kurtuluyor, her hareketini kitaba, şeriata uydurmak zorunluğunda bulunmuyordu. Yasama ve yürütme yetkilerini kendinde toplıyan Büyük Millet Meclisi işbu çağdaş uygarlık düzeninin bekçisi olcaktı. Bağımsız türk yargıcı kaza hakkını yalnız kanunlara dayanarak ve yalnız vicdanının sesine uyarak kullanacaktı...

Bunlar iyi, çok iyi şeylerdi, ama ortada baştanbaşa yıkık bir vatan, gömleğine kadar soyulmuş 12 milyonluk «Zavallı bir halk» vardı. Böyle güzel kanunların ona ne yararı dokunabilirdi?

Daha bunları düşünmenin sırası değildi. Vaktiyle Yeni Osmanlılar nasıl Hürriyeti bütün dertlerin devası sanıyorlardıysa, cumhuriyet aydınları da lâik hukukun ve biçimsel demokrasi düzeninin bütün güçlükleri yeneceğini umuyorlardı. İsmet İnönü II. Cihan Şavaşından sonra bile, kendi yönetimindeki Türkiyenin bunca zaman neden kalkınamamış olmasından dolayı değil de, doğru dürüst bir seçimle iktidara gelememiş olmasından dolayı üzülecek, duvarlara bakmaktan onun için utanacaktı. Sanki başardıklarının sevabı gibi başaramadıklarının günahı da kendisinin ve partisinin omuzunda değil, serbes seçim usulünün yurtta birtürlü tutunamamış olmasında idi...

Bağımsızlık ve özgürlüğünü şanına yaraşan bir yiğitlikle kazanan türk milletinin cumhuriyetin başlangıcındaki yurduna kısaca bir gözatalım:

Cumhuriyetin Başlangıç yıllarında Türkiyenin Hali

İmparatorluğun kirli soykasından yeni Türkiyeye kalan varlık kaba çizgileriyle şöyle özetlenebilir:

42 bin köyü, 1000 kasabası ve 76 kenti ile yuvarlak 750 bin kilometrekarelik koskoca bir coğrafya parçasını kaplıyan türk yurdunda son derece ilkel geçim şartları içinde yaşıyan 12 milyonluk bir halk oturmakta, daha bir «mutlu azınlığı» bile yok, daha kötüsü, bölgeler, hatta birbirine yakın şehirler bile birbirine bağlı değil, heryer daracık bir çevrede kapalı. Bir milli pazardan, bir milli ekonomiden eser bile yok. Ortak dili, özyurdu, bağımsız devleti, bir tarih ve kültür geleneği olsa bile ortada daha Batılı anlamda bir ulus (Nation) yok, olsa olsa Atatürk reformlarıyla coşturulmuş bir ulus potansiyeli var.

Tandır çukurunda tezek yakan orta Anadolu köylüsü Kara Deniz kıyısında kömür yakıldığından nasıl habersiz ise Amerikan ve Romen buğdayı yiyen Karadeniz halkı da dağların hemen ardındaki Sıvasın bir buğday ambarı olduğunu bilmemekte. Ekonomik ilişkiler bakımından İran ve Suriye Erzuruma İzmirden çok daha yakın. Biryerde kıtlık olur, halk açından ölür; başka biryerde yiyecekler çürür yada hayvanlara yedirilir. Bu korkunç derecede seyrek nüfuslu, dağınık, kopuşuk, yorgun, kocası gencinden, kadını erkeğinden daha çok çifçi halk şimdi kara sapanla ve kağnı ile çalışarak, ivedi batılılaşıp uygarlaşmak, yani Avrupalılar gibi yiyip-içmek, onlar gibi evlerde ve dairelerde oturmak, kadınlı-kızlı eğlenmek, baloya ve pilaja gitmek istiyen büyük şehirler halkının, daha doğrusu burjuva ve memur yönetici sınıfın, kendi intiyacı için dışardan getirteceği «Medeniyet eşyası»nın bedelini ödiyecekti. Böylesine bir yük altına giren halk Ankarada yapılan yeni kanunlardan ne anlar, büyük birkaç şehirdeki u y g a r l a ş m a coşkusuna nasıl katılabilirdi? Böyle bir halkın yaşadığı ülkede büyük lideri reform eylemlerinde hevesle, coşkuyla izlemeye elverişli geniş bir ulusal ortam nasıl doğabilirdi? Geçim düzeyleri yükselmedikçe, kendileri için birşeyler artıramadıkça köylü ve kasabalı ufak insanlar yüzyılların ruhlarında tortulaştırdığı köklü alışkanlıklardan, gelenek ve göreneklerden sıyrılamaz, öbür dünyaya dönük tevekkülcü tutumundan ayrılamazdı. Hacı-hoca nüfuzu Ankara Meclisinde yasaklanmış, kılıklarında dahi belirsiz edilmiş olsa bile, ayni kaynaktan gelen etkilerden kurtulamaz, hatta o yasak etkiyi arar bulurdu. Nitekim yeni gelen kemalist genç öğretmeni düşmanca değilse bile sevgisizce karşılıyor, donuk bakışlarını yine imamdan, şeyhten, dervişten ayırmıyordu. Falına baktırıp büyü yaptırıyor, hastalığını iyi etmek için ocağa ve üfrükçüye gidiyordu.

Anadoludan çıkarılan rum ahalinin yerine yarım milyon türk göçmeni gelmişti ama, bunlarda da ne daha yüksek çalışma ve üretme ustalığı, ne de yeni bir görgü ve düşünüş vardı. Devlet onları yurt-yuva sahibi kılmak için üstelik çok masraf ediyordu. Osmanlıdan yalnız yıkık bir vatan değil, heryıl bütçeden ödenen birhaylı borç ta kalmıştı.

Dış düşmanların fesatçı parmağı Lozan'dan ve Cumhuriyetten sonra da yer yer isyanlar çıkarmaktan, halkı kemalist Ankara hükümetine karşı kışkırtmaktan geri durmuyordu. Dağlardan eşkiya bile temizlenememişti daha. Hıristiyan Avrupa kendisine kafa tutan, içerdeki hıristiyan ahaliyi koğup eski Yunan uygarlığının beşiği Anadoluyu katıksız bir Türk yurdu yapmak iddiasında bulunan kemalist Türkiyeyi Osmanlı türkiyesinden daha çok sevmiyordu; yardım elini uzatmazsa, Lozan'da lort Kürzon'un dediği gibi, çok geçmeden yine kucağına düşeceğini umuyordu. Devlet hem kendi yağıyle kavrulmak, hem de belki kurtuluş savaşından daha çetin bir ekonomik kalkınma savaşı içine girmek zorunda ve durumunda idi. Bu ancak bilimsel bir planlama ile başarılabilirdi. Ama yönetici memur sınıfı ve şehir burjuvaları pek çabuk uygarlaşmak, Avrupalı gibi yaşamak istiyorlardı, bu uğurda hiç sabırlı değillerdi; iğneden ipliğe, kiremitten çini sobaya, otomobilden şampanyaya kadar herşeyi, herşeyi dışardan getirtmek te gerek-

se bu **ö z v e r i** den çekinmiyecek, borçlanmayı bile yeniden göze-alacaktı. Şimdiye kadar çektiği darlık canına yetmişti artık!

Liderler bu hızlı batılılaşma eğiliminden nice hoşlansalar da sakıncalarını da görmüyor değillerdi, uygarlığın pahalı bir nimet olduğunu, onu çalışarak haketmek, «askeri ve siyasi başarılarla elde edilen ulusal egemenliği iktisadi egemenlikle pekitmek gerektiğini» söylüyorlardı. Nitekim Atatürk ziraat ve sanayi kongreleri topluyor, sonraki dil ve tarih kongreleri kadar olmasa bile onlarla yine yakından ilgilenip açık söylevlerini kendisi veriyordu. «Bizi yutmak istiyen kapitalizmden, milleti mahvetmek istiyen emperyalizmden» hayır gelmezdi, Avrupa'dan yardım dilenmeden kendi kaynaklarımıza ve halkımızın çalışkanlığına güvenerek ziraat ve sanayii ilerletmeliydi. Hâlâ bazı servet kaynaklarımızı sömürmekte olan yabancı sermaye yakında temizlenecekti, herşey türk işadamlarının emrine verilecek, milli iktisat desteklenip korunacaktı. 63 milyon Sterlin tutarında bir yabancı sermaye yabancı şirketlerin ve onları «gayrimüslüm» yerli ortaklarının elinde bankalarda, dış ve iç ticaret sektöründe, demir yollarında, madenlerde, endüstride hatta kimi belediye işletmelerinde yatıyordu; bu ayıptı, hepsi millîleştirilmeli idi. Cumhuriyet Türkiyesinin ekonomik hayatına hâla lövanten Avrupalı ve onların yerli ortağı hıristiyan işadamları hâkimdi, Anadolu rumlarının göçürülmesi bile durumda bir değişiklik yapmamıştı.

Bağımsız ve özgür, ama yoksul, bilgisiz, usta ve uzmansız, haydihaydiye sermayesiz ve milli endüstrisiz Türkiyede bu sayılan iş alanlarının devletleştirilmesi öyle kolay gerçekleşecek işlerden değildi, nitekim bu iş Atatürk'ün ölüm yılınadek sürecekti.

Sözün kısası milli iktisadın önemi biliniyor, bu konuda bol edebiyat yapılıyordu; ama bu edebiyatı yapanlar milli ekonominin değil, düpedüz ekonominin ne olduğunu bilmiyen kişilerdi. Darülfünun (Üniversite) Ankaraya karşı bir medrese küskünlüğü ile susuyordu. Mustafa Kemal'in sezgiye dayanan yön ve yol gösterici sözleri hep havada kalıyordu.

Plansız, programsız ve gündemsiz olarak toplanan İzmir «İktisat Kongresinde» (Mart 1923) Mustafa Kemal'in verdiği söylevden tipik birkaç cümle alarak bunlardaki espriyi kongreye gelenlerin kafa düzeyleriyle bir karşılaştıralım; «Bir milletin hayatıyla doğrudan doğruya ilgili olan ekonomisi çöküşünün de, yükselişinin de nedenidir. Zamanımız bir ekonomi çağıdır. Kılıç kullanan kol yorulur, ama sapan kullanan yorulmaz, hergün daha çok güçlenir ve toprağa daha iyi sahip olur.

«Osmanlı fâtihleri herşeyden önce sapanın karşısında yenilerek çekildiler, asıl felaket bu çeşit yenilgiden doğdu. Kılıçla zafer kazananlar yerlerini ergeç sapanla zafer kazananlara bırakmak zorunda kalırlar.

«Ulusal egemenlik iktisadi egemenlikle pekitilmelidir, yoksa kazanılan askeri ve siyasi başarılardan birşey çıkmaz, çıksa da sonuç sürekli olmaz. Halk çagı demek iktisat çağı demektir.» (Bk. **Tek Adam** C.III S. 352)

Şiir gibi güzel sözler! Şimdi bir de «öksüzler Babası» Kâzım Bekir paşanın yönettiği kongreden çıkan kararlara bir örnek gösterelim:

Ziraat, ticaret, hatta işçi temsilcilerinin sunduğu raporlar görüşülüp tartışıldıktan sonra sözde öyle önemli kararlar alınmıştır ki, «Milli Misak»a benzesin diye «İktisadi Misak» adını vermişlerdir bu kararlara. Oysa bunların ekonomi ile ilgisi bile yoktu. Zamanının havasına uygun bir tutum bildirisi idi. 6. maddede şöyle deniyordu: «Hırsızlık, yalancılık, ikiyüzlülük ve tenbellik en büyük düşmanımızdır. Bağnazlıktan uzak bir dini-bütünlükle çalışmak herşeyde baş ilkemiz olacaktır.

«Türkler bilgiye ve kültüre âşıktır. Maarifi kutsal saydıklarından Mevlidi Şerifi (Peygamber'in doğum gününü) ve kandil gününü aynizamanda bir kitap günü olarak kutlarlar.

«Türkler hangi sınıf ve mesleklerden olurlarsa olsunlar, candan sevişirler.

«Türk kadını ve hocası çocuklarını iktisadi misaka göre yetiştirir.»

Yeni Türkiyenin ilk «İktisat Kongresi» Atatürk'ün esin dolu sözlerinden işte bu sonuçları çıkarmış, onları da «Milli Misak» kadar önemli sanmıştır.

Liderin ekonomi çağı dediği şey nedir, o çağa başkaları nasıl, hangi yoldan giderek, hangi yöntemleri kullanarak ulaşmışlardır, biz şimdi sıfırdan başlıyarak oraya nasıl gideceğiz? gibi soruları cevaplamayı değil, sormayı bile akıl edecek bir kişi yoktur daha. Ama herkes zengin olmaya, batılı gibi yaşamaya canatmaktadır! Hem öyle bir ülkede ki:

Dar-geniş bütün hatları bir arada yalnız 4072 kilometrelik hepsi yabancı malı bir demiryolu şebekesi, 18 bin 335 kilometrelik bakımsız şosesi, birkaç liman şehri arasında işliyen topu-topu 72 bin tonilatoluk ufak teknesi vardır. Cumhuriyetin daha ilk yılında Türkiye dışarıya ancak 85 milyonluk mal satabilmiş, buna karşılık 145 milyon liralık mal almıştı, 60 milyon açık vardı. Alınan şeylerin birkısmı yiyecek-içecek, geri kalan şeylerin hemen hepsi Avrupa usulü giyinip kuşanmıya ve kullanmıya yarıyan eşyadan ibaretti. Kağşamış birkaç askeri fabrika sayılmazsa içpazarın ihtiyacına şöyle-böyle yetecek hiçbir üretim dalı yoktu. İçerlek köşelerde kalmış tektük eltezgâhları ortadan çekilmek için ilk trenle veya motorlu araçla gelecek yabancı ticaret mallarını bekliyordu.

Türk köylüsü elindeki ilkel araçlar ve daha da ilkel üretim metotlarıyle topraktan çıkarabildiği ürünlerle karnını zor doyuruyor, kıt yıllarda vergi borcunu bile veremediği için ineğinin ve yatak-yorganının haczedilip götürülmesine katlanmak zorunda bulunuyordu. Dr. Reşit Galip'in anlattığı gibi ufak çiftçi köyde ve kasabadaki ağaların, tefeci ve mürabahacıların elinde köleydi. Parça parça olup köyün dörtbucağına serpilmiş olan elayası genişliğindeki tarlalarda, ama kendi toprağında çalışan küçük köylü yine mutlu sayılırdı, ortakçı, yarıcı, ırgat olarak hayatlarını kazanmıya uğraşanların hali daha berbattı. Ankara'daki Mustafa Kemal onlar için «bu

memleketin efendisi» demiş olsa ne çıkardı, bu söz onların kulağına bile erişemezdi!

Sözde bir köylü bankası olan Ziraat Bankası Cumhuriyet hükümetinin eline 15 milyonluk bir sermaye ile geçmişti, istese de köylüyü tefeciden kurtaramazdı. Köylü hayat genlik gönenlik kazanmak şöyle dursun, gittikçe daralıp sıkılanı dışarı atıyordu; ama dışarda da iş yoktu, yorganı sırtında perişan ırgatlar yollarda ve şehir sokaklarında sürtüp geziyordu.

Küçük atölyeleri ve elsanatlarını da içinde alan 1921 sayımına göre (demek ki kurtuluş savaşı sırasında ve Ankara'nın eli altındaki yerlerde) 76 bin işçi çalıştıran 33 bin işyeri vardı, işyeri başına 2,3 işçi! Oysa bu işçilerin yarısı, çoğu halı tezgahı olan, 20 bin dokuma atölyesinde bulunuyordu, bunlara «imalathane» bile denilemezdi.

1927 de (demek ki Atatürk devrimleri denilen işler bir eksiğiyle olup bittikten sonra) yapılan daha esaslıca bir sanayi sayımında ise 63.245 işyerinde çalışan 256. 855 işçi bulunmuştu. Nevarki bu işletmelerin % 36 sı yalnız 1 işçi ve bir % 36 sı da 2 - 3 işçi kullanan yerlerdi. Buralarda topu topu 4.850 adet çoğu 1-2 beygir gücünde motor bulunuyordu.

Daha sonra bir gelişme oldumu ki?

«Türkiye İktisat ve Tasarruf Cemiyeti»nin düzenlediği 1930 Sanayi Kongresinin raporları Cumhuriyetin birinci yılından 1929 un ağır ekonomik sarsıntısınadek ne özel sektörde, ne de kamu sektöründe belirli bir gelişme olmadığını bildiriyordu. 1925 te «Sanayi ve Maadin Bankası» elinde toplanan, Şevket Süreyya'nın deyimiyle «Hırpani» işletmeleri yenilemek için değil, işletmek için bile sermaye bulunamıyordu. Bunun yerini alan «Sanayi Ofisi» ve 1932 de kurulan «Sanayi Kredi Bankası» da bir varlık göstermiyeceklerdi.

Sözün kısası 1929 büyük ekonomi bunalımı gelip çattığında 6 yaşındaki Cumhuriyet çocuğu 1 yaşındaki bebekten daha gürbüz değildi. 1926 yılının «Sanayii Teşvik Kanunu»da raşitik çocuğa derman olmamıştı. Olamazdı, çünkü liberal ekonomi düzeninde her girişimin başlıca itici, yürütücü gücü olan sermaye, yani kazanç ve tasarruf sağlıyan bir milli ticaret mekanizmasından elde edilecek birikim olmuyordu. Ticaret dengesi bozuk, bütçeler açıktı. Kamu sektörünü olsun bilimsel kurallara uygun bir şekilde işletmeyi beceremiyorlardı. Liberal ekonomi anlayışı ve «Ekmek elden, su gölden» zihniyetiyle batılılaşma sevdası öyle yollu yöntemli bir kalkınma düşüncesinin doğmasına elverişli değildi. «Üç beyazlar» diye reklamı yapılan un, şeker ve pamuklu dokuma konusunda yapılanlar gittikçe artan ihtiyaç karşısında pek önemsiz kalıyordu. Kömür, demir ve akaryakıtı kapsıyan «Üç Karalar» konusunda büsbütün yaya kalınmıştı. Ak, kara hemen bütün tüketim malları dışardan getirtiliyordu. Başbakan İsmet paşanın «İki misli mahsul» parolası bir yağmur düasından farklı değildi. (1)

---

(1) Ozamanlar milli gelir ve yatırım hesapları yoktu ama yatırım oranının nüfus artışını bile karşılamadığı kolayca söylenebilir. Milli gelir salt rakam olarak yükselse bile adam başına düşen miktar artmıyordu.

Önemli sayılacak tek başarı Devlet Demir Yollarında sağlanmıştı ki, 10-nuncu cumhuriyet yıldönümünde «Demir ağlarla ördük anayurdu dörtbaştan» öğüncesine temel olacaktı. Gerçekten de, o yılların güç şartları içinde (ve dışardan yardım görmeksizin) biryandan yabancı şirketler elindeki hatları satın almak, biryandan da 2300 kilometrelik yeni demiryolu döşemek öğünülür bir işti (ama kimbilir, askeri tasalar olmasaydı, belki o bile yapılmazdı!)

Önemli yatırım işleri için özel sektörde olsun, kamu sektöründe olsun sermaye birikimi olmadığı gibi devlet haznesinde yedek altın da yoktu. İmparatorluğun son günlerinde piyasada bulunan 50 milyon Osmanlı altınından çoğu Türkiye dışındaki bölgelerde kalmıştı. Cihan harbinde ve kurtuluş savaşında bono karşılığında halktan toplanan malların şimdi ödenmesi gereken paraları da önemli yekûnlar tutsa gerekti. Cumhuriyetin birinci yılında kağıt para ile 83 milyon geliri ve 144 milyon gideri olan devlet bütçesi bir yıl sonra ancak 129/176 oranına çıkmıştı, açık yine 46,5 milyondu. Bu açık bir yıl daha sonra 93 milyona çıkacaktı. Ondan sonra yıldan yıla düşecek, ama 1929 sarsıntısıyla birlikte yeniden fırlıyacaktı. Böyle dermansız bütçelerden cumhuriyet hükümetlerinin ençok önem verdiği bayındırlık işlerine 10 yılda ancak 250 milyon ayrılabilmişti («Büyük Millet Meclisi ve İnkılap» - Neşet Halil).

Osmanlı yönetiminden süregelen vergi adaletsizliği daha olduğu gibi duruyordu. 1924 yılında tüm devlet gelirlerinin dörtte birini köylü ödediği halde kentler halkı yalnız yirmide birini ödüyordu. (Bk. ayni kaynak). Gerçi büyük kentlerde daha her mahallede bir milyoner türememişti, ama vergi adaletsizli yine çok büyüktü. Vergiler verebilenlerden değil verdirilebilenlerden toplanıyordu. «Â ş a r» kaldırıldıktan ve yabancı şirketler millileştirilip tekellerle devlet adına işletilmiye başlandıktan sonra durum köylüden yana biraz düzelecek ve Cumhuriyetin X. Yıldönümü sırasında devlet gelirinde köylünün payı onda bire düşerken kentler artık dörtte birini ödemiye başlıyacaktı...

Dünya ekonomi bunalımı başladığında Türkiye gerçekten bir çıkmazda gibiydi, kalkınmak değil günlük geçimini sağlıyacak duruma gelmemişti. Yapılıp bitirilen «Atatürk Devrimleri» geniş halk yığınlarının geçim düzeyinde en küçük bir düzelme ve yükselme sağlamamış, kökten bozuk sosyal yapısında hiçbir değişiklik yapmamıştı. Böyle bir değişikliği istiyen de yoktu zaten. Bir toprak reformunun sözü bile edilmiyordu. Ne kalkınma, ne de gerçek bir sosyal ilerleme!

Atatürk «Serbest Fırka» denemesini yaptı, ama bu denemeden çıkan başlıca gerçek halkın bütün sınıflarında Atatürk'e karşı değilse bile partisine karşı derin bir hoşnutsuzluğun başladığının anlaşılması oldu. Bu parti aldığı yüce ödevi başarmak şöyle dursunki bu yüce ödev ulusal egemenliği gerçekleştirmek, Türkiyeyi çağdaş bir devlet haline getirmek ve çıkarları birbirine aykırı sınıfları bulunmıyan (!) halkımızı toptan yükseltip mutluluğa kavuşturmaktı -, birkaç yılda halktan kopup bir çıkarcı klik partisi haline gelivermişti. Halk şimdi kendi partisinden «Mutemetler saltanatı»

diye yaka silkiyor, onu iktidardan düşürmek vadeden kim olursa olsun ona oyunu vermiye hazır bulunuyordu. Oysa Mustafa Kemal kendi kurduğu partinin yüksek misyonuna inanıyor ve onun başından asla ayrılmıyacağını söylüyordu, çünkü fikrince «memleketin hakiki siyasi fikirlerini parti temsil ederdi.» Ohalde?

«Serbest Fırka»yı dağıtıp çıktığı büyük yurt gezisinde yanına «İktısat Müşaviri» olarak aldığı Ahmet H. Başar gezi ile ilgili kitabında şöyle yazacaktı: «Köylü sırtına giyecek, ağzına sokacak birşey bulamıyor. Memleketi kalkındıracak bir manivela daha bulunamamıştır.»

Neden bulunamıyordu böyle bir manivela? Öyle bir manivela gerçekten yok muydu, yoksa biz mi onu yanlış yerde arayıp bulamıyorduk?

Ahmet Hamdi Başar ondan sonra birbiri ardına yayımladığı «İktısadi Devletçilik» kitaplarında bu manivelayı kendisinin bulduğunu iddia edecekti ama, yerinde anlattığımız gibi, şefler bu manivelanın kerametine inanmıyacaklar, birkez denemiye bile kalkışmıyacaklardı.

Bu manivelayı bulduğunu, daha doğrusu bu manivelanın, doğru anlaşıldığı taktirde, devrimin esprisi içinde olduğunu söyliyen bir başka aydın da Şevket Süreyya Aydemirdi.

Şevket Süreyya bildiğimiz gibi, KADRO dergisinde ve başka ilgili yazılarında bu konuyu işlemiş, şeflerce de desteklenmişti. Ama sosyalist yönlü **kadroculuğun** da (Şevketizmin de) tıpkı sütkardeşi kapitalist yönlü **kadroculuk** (Başarizm) gibi olanın, oluşanın, gerçeğin ideolojisi olmadığını; olması, gerçekleşmesi istenen birşeyin ideolojik bir sisteme bürünmesi olduğunu daha ozamandan bilecek kadar kültürlü ve zeki bir kişiydi o. Göle maya atarken «Ya tutarsa...» diye gülümsiyen Nasrettin hocayı andırıyordu. Ama **Suyu Arayan Adam**'da anlattığı gibi, o duruma alınyazısı ile sürüklenmişti. Ya birçok başka arkadaşları gibi adsız, ünsüz, kalemsiz bir aydın olarak bir köşede kalacak, yada kendisine açık olan biricik kapıdan girecekti.

Kötü mü oldu öyle yapması? Hayır! O yaşantıda - yediği içtiği kendisinin olsun - görüp öğrendiklerinden sürekli olarak okuyucularını da yararlandırmayı bildi. Bundan dolayı kendisine teşekkür borçluyuz. Ancak, çoktan bayatlamış olan **Kadroculuğu** ısıtıp ısıtıp sofraya getirmesini artık doğru bulmuyoruz; Atatürk'ü olmadığı, bulunmadığı yerlerde aramak alışkanlığından vazgeçerek bugünkü aydın gençliğin ATA'sını Tarihteki gerçek yerine oturtmasına meydan vermelidir.

Bu işi, Atatürk'ü gerçek yerine koymak işini, artık kendisinin yapacağını umarak **Tek Adam**'ın üçüncü cildini merakla bekliyorduk. Beklediğimiz kitap şimdi elimizdedir.

Devrim ideolojisi bakımından yazarın ne söylediğini, 30 yıl geriye baktığında Türk Devriminin başarısızlığını nasıl açıkladığını merak etmez misiniz?

Atatürk'ü Yanlış Yerde Aramanın Cezası

Kadrocu ideolog türk devriminin başarısızlığını şöyle açıklamak istiyor (Yazarın düşüncelerini bozmadan, ama ayraç içinde bazı açıklamalar

yaparak özetliyeceğiz.)

Fransız Devriminin güdücü ilkelerini, insan haklarını benimsiyen 1924 Türk Anayasası normal gelişme şartları içinde bulunan herhangibir batı demokrasisine uygun düşer, çünkü batı burjuva demokrasilerinin standard fikirlerini içine almıştır. Türk Kurtuluş Savaşının kazançlarını kapsadığı da kabul edilebilir. Edilebilir ama, kurtuluş savaşı (ve bütün sonuçlarıyla zafer) türk devriminin bütünü müdür? Elbette değil!

İşte bu eksik, yani anayasanın milli kurtuluş hareketinin sosyal ve ekonomik amaçlarını belirtmemesi **Kemalizmin** başarısızlığında büyük rol oynamıştır. Şöyle ki:

İşbu temel kanun türk milli kurtuluş savaşının tarihsel anlamı üstünde hiç düşünmemiş, bağımsız ve özgür bir devlet kuran toplumun sosyal ve ekonomik yapısını hiç gözönünde tutmamıştır; tutmadığı için de ona uygun bir yeniden kurma ve örgütleme organları (yani devrimi devrim yapacak dönüşümler, tedbirler) öngörmemiştir.

(Peki, anayasa bu öngörmeleri neden yapmamıştır? O gökten inme bir **sûre** miydi, yoksa onu Atatürk'e dayatacak zorlu güçler mi vardı Mecliste? Bunun cevabı kitapta yok. Ama **anayasa** devrimci bir amaç gütseydi neleri gözönünde tutması gerektiği anlatılmaktadır:)

Cumhuriyete kalan Türkiye, bir yarı sömürge idi, iktisaden bağımlıydı, onun için de hiç gelişmemişti. Yıkıktı, insanları sefil, perişandı. Tarımı ilkel, sanayiden tüm yoksundu. Yolsuz, ulaştırmasız, ışıksız ve sermayesizdi. Ama sermayesiz de olsa, topyekûn bir kalkınma seferberliğine girmek zorundaydı. Bu topyekûn kalkınma hareketinin başlıca özelliği de, «Gazi'nin sık sık belirttiği gibi», Türkiyeyi hem emperyalizmin köleliğinden, hem de kapitalizmin boyunduruğundan kurtaracak biçimde olmasıydı. Uygar uluslar ailesine ancak «Siyaset ve iktisatça hür bir ülke olarak» katılabilirdik. «Yurttaki eşraflık, derebeylik, ağalık, seyhlik, faizcilik, toprak köleliği, iş sefaleti gibi yüzkızartıcı şeyler hızla ve kökünden temizlenmek gerekirdi. Öyle ki hem kuzeyimizdeki devrime, hem batıdaki, sınıf kavgalarına yol açan, sosyal bölünüşlere bizde yer verilmesin!»

Ulusal kurtuluş savaşının niteliğinden, tarihsel zorunlardan, çağın getirdiği ilkelerden doğan bu düzenlemeler (yani devrimci reformlar) elbette ki ancak, **Anayasanın** yapısında yer alacak ilkeler ve devlet organlarıyla sağlanabilirdi. Başka bir deyişle, bağımsızlık savaşının yarattığı ulusal coşku ve çaba şimdi topyekûn bir iktisadi kalkınma yönüne çevrilmeli, Türkiyenin sosyal yapısı hem dışarı doğru kayıtsız şartsız bağımsız yaşamıya elverişli, hem de içerde çelişmesiz, çatışmasız, sosyal adalet ilkelerine uygun, ileri teknikli ve kültürlü bir toplum olmalıydı. Bu ise kökten bir inkılap demekti. Oysa anayasa tutucu bir rejim getiriyor, köklü hiçbir değişim ve dönüşüm vadetmiyordu. Onda Türkiyeyi yarı sömürge şartlarından çıkaracak hiçbir itici güç yoktu...

(Nekadar doğru düşünceler! Değil mi? Ama bunca ağır bir günahı sırtında taşıyan **Anayasanın** nerden çıkageldiğini ve devrimi, Kemalizmi iflasa sürüklediğini hâlâ anlamış değiliz. Ama durun, asıl büyük şaşırtmaca

şimdi geliyor:)

«Eğer daha son sözünü söylememiş olan Gazi Mustafa Kemal de olmasa idi bu Anayasanın gölgesinde yeni Türkiye hiçbir hamleye yol bulamadan, hatta o yolu arıyamadan (Kim aradı ki öyle bir yolu?) kısırlaşır giderdi!»

Dahası var:

«Batıda liberalizmin iflas ettiği Cihan Harbi ertesinde bizim 1924 anayasamız baslıyan yeni çağ-dönümüne karşı garip bir şekilde gözünü kapamıştı.» (Allah allah, ne biçim dev bu anayasa? Gözünü kapadı mı, devrimci kadro hemen sağa kırıyor, kapamasaydı sola gidecekti!)

(Evet, nerden geldi bu anayasa? Onu Atatürk'e kim zorladı? Şevket Süreyya bu soruya artık daha fazla gözyumamıyor ve, Atatürk'e tozkondurmak korkusuyla olacak, şu ürkek cevabı veriyor): «Gerçi 1924 anayasasının Mustafa Kemal'e rağmen çıktığını gösteren bir belge de yoktur.»

(Hah şöylee!... Elbette yoktur öyle bir belge. Çünkü anayasanın değil lidere rağmen yapılması, onun bilgisi, ilgisi, etkisi, onayı dışında günyüzüne çıkması bile düşünülemezdi!)

Sayın Şevket Süreyya Aydemir, müsade edin de aşağıdaki satırları dolaysız olarak size yönelteyim:

Eğer türkiye Cumhuriyetinin kuruluş anayasası dediğiniz gibi, «Tanzimattan beri süregelen batıya yönelişimizi yasalaştırmaktan başka birşey yapmadıysa» ve eğer «İlerisi için bir köstek bile olacaktıysa», demekki bir «Yeni-Tanzimat» rejimi getirdiyse Atatürk buna neden gözyumdu, yasayı neden onayladı? O Atatürk ki osıra bir yarı-Tanrı gücünde idi ve yine sizin inancınıza göre yeni dünya şartlarını seziyor, biliyordu?...

Haydi diyelim ki lider anayasadaki püf noktayı farketmedi - ohalde niçin devrimci çıkışlarını yapıp anayasa düzeni ile çelişkiye düştüğünü anladığı zaman onu değiştirtmiye kalkmadı da, «onun dar çerçevesini kendinden gelen ilhamlarla parçalanmıya» mecbur oldu?

Bu çelişik ve çetin sorulara cevap verme sırası gelince yançiziyor, ayni konuya sonra yine dönmek vaadiyle, bölümü kapatıyorsunuz - tabii bir daha da o tehlikeli bölgeye yanaşmıyorsunuz.

Hayır, hayır! Atatürk'ü bulunmadığı, bulunmıyacağı yerde aramaktan artık temelli vazgeçelim ve düşünce adamı olarak kendi kafamızda düştüğümüz çelişmeleri Büyük Lider'e maletmiyelim. Siz hangi öznel ve nesnel koşulların etkisiyle olursa olsun, birkez düştüğünüz sofizmin cezasını çekiyor, Kadrocu çemberinizden birtürlü kurtulamıyor olabilirsiniz. Ama Hâla «Yeni-Kadrocular» yetiştirmiye çalışmaktan da vazgeçemez misiniz? Bırakınız da bugünkü genç aydınlarımız her türlü önyargıdan uzak olarak düşünsünler ve türk devriminin «İkinci Adamı» İnönü'den «sahtecilik, kalpazanlık» azarı işitmesinler...

Bu konuda benim son sözüm şu: Atatürk'te çelişme yoktur, sizin üsteleye üsteleye belirttiğiniz gibi O bir «Akıl ve mantık adamıdır!» Tarihin kendisine çizdiği yolda başarıle yürüyüp varabileceği yere varmış bir önderdir.

Okurlarımız II. sayımızda yayımladığımız Hintli bir gazetecinin Nasır'la yaptığı konuşmayı hatırlıyacaklardır. B. A. C. Devlet Başkanı bu konuşmada azgelişmiş bir ülke olan Mısır'ın kalkınma çabalarına girişirken neden kapitalist olmayan bir yolu seçtiğini anlatmış, devrimin karşılaştığı iç ve dış sorunlar üstünde durmuştur.

Arkadaşımız A. Sarıca'nın çevirdiği bu yazıda ise aynı sorun bilimsel açıdan tartışılmakta ve 1952 devriminden sonra Mısır'ın Sosyalizme geçiş olanaklarının hazırlanışı incelenmektedir.

BİRLEŞİK ARAP CUMHURİYETİ

BAŞARILARI, SORUNLARI

(Bir gazetecinin notları)

M. KREMNYOV

Çev.: A. SARICA

Birleşik Arap Cumhuriyetinin politik nabzı kanımca hiç bu bahardaki kadar hızlı atmamıştır. Ekonomik, sosyal reformlar yapılıyordu. İşletmelerin yönetim kurullarına girecek fabrika ve büro işçilerinin seçimi vardı. Fevkalâde hal ve bununla ilgili kanunlar kaldırılmıştı; politik suçluların çoğunluğu salıverilmişti. Millet Meclisi seçimleri yapılıyordu. Birinci maddesinde «Birleşik Arap Cumhuriyeti, milletin emekçi kuvvetlerinin işbirliğine dayanan demokratik, toplumcu bir devlettir» denilen geçici bir Anayasa kabul edilmişti. Bir yanda da Nil üzerinde yapılan baraj açılıyordu.

Mısırın sosyal, ekonomik gelişmesi gittikçe radikal bir nitelik kazanmakta, ülkenin hayatî alanlarına yayılmaktadır. 1952 Devriminden sonra Mısırın ekonomik reformları başlıca, yabancı tekellere, oldukça küçük bir Mısırlı kapitalist grubuna ve büyük toprak sahiplerine karşı yönelmişti. 1950 lerin sonunda, bellibaşlı büyük kapitalist kuruluşların millîleştirilmesi, bir ailenin sahip olabileceği toprağın 300 feddan (1 feddan = 0,42 hektar) olarak sınırlandırılması, yabancı bankaların ve büyük yabancı şirketlerin millîleştirilmesi, nihayet Süveyş Kanalının millîleştirilmesiyle, Mısır ekonomisi yabancı kapitalden hemen tümüyle arınmış, ülkenin en varlıklı aileleri ekonominin kumanda mevkilerinden uzaklaştırılmışlardı.

Devlet sektörü genişliyor, millî sanayi hızla gelişiyordu. 1960-65 dönemi için de ilk beş yıllık plân yürürlüğe konuyordu. Bu plân şunları öngörmektedir:

(a) Toplam yatırımlar 1,697 milyar Mısır Lirasını bulacaktır.

(b) Yıllık toplam üretim 1960 yılında 2,525 milyar M.L. ndan 1965 de 3,601 milyar M.L. na çıkacaktır.

(c) Millî gelir aynı dönemde 1,282 milyar M.L. ndan 1,795 milyara yükselecektir.

(d) Tüketim yine bu yıllar içinde 876 milyon M.L. ndan 1,086 milyar M.L. na çıkacaktır.

(e) Çalışanların sayısı 7,5 milyondan 8,4 milyona yükselecektir.

1960-70 yıllarını kapsayan 10 yıllık bir ekonomik-sosyal kalkınma plânı, 1,2 milyar M.L. lık bölümü döviz olmak üzere, 3,4 milyar tutarında yatırım yapılmasını öngörmektedir.

Başlarda, millî burjuvazinin çoğunluğu Mısır hükûmetinin reformlarından yana çıkıyordu. **Reformların kendilerinin zenginleşmesi ve gelişmesi için bir basamak olacağını, reformları dış rakiplerine karşı bir silâh olarak kullanabileceklerini umuyorlardı. Bu destekleme, millî burjuvazinin bir millî ekonominin kurulmasında ve yaşama düzeyinin yükseltilmesinde yardımcı olacağı hayaline kapılan B.A.C. yöneticilerini önceleri yanıltmıştır.** Ayrıca yöneticiler ne ilersi için yeterince geniş bir program hazırlamışlardı, ne de kalkınma yolunu açıkça çizmişlerdi. Bu konularda daha tartışma evresindeydiler.

Kahireli bir gazeteci bana şöyle dedi: «1950 lerin sonlarında politikacılarımız, basınımız ve genellikle halk kalkınma sorunlarımızı tartışmaya dalmışlardı. Çoğunluk kapitalist yolun sorunu çözemiyeceğini seziyordu. Ancak hangi yolun seçileceği daha açık değildi. Kimi «Arap sosyalizmi» nden gidilmesini salık veriyordu. Marksistler bu görüşe karşı çıkıyorlar, bilimsel sosyalizmde diretiyorlardı. Fabianların, hattâ Saint-Simon, Fourier biçimi ütopik sosyalizmin kuvvetli etkisinde olanlar vardı. Daha başkaları da üretim araçlarında kamu mülkiyeti yerine devletin kontrolüne dayanan bir «sosyalizm»i savunuyorlardı. İngiliz İşçi Partisinin taraftarları vardı. Çok kimse de devleti bir çeşit ekonomik «ayarlayıcı» olarak görüyordu.»

Son sözü olaylar söylemiştir. Millî ekonomiyi geliştirmek için para yatırmak, Mısırlı kapitalistlerin çoğunun aklından geçmiyordu. Özel sektör kapitalini ticarete ve millî ekonomi yönünden önemi daha az, ancak kendileri için daha «kârlı» alanlara yatırmaktan yanaydı.

Olayların mantığı B.A.C. liderlerini burjuvaziyi daha da sınırlandırmaya, devlet sektörünü güçlendirmeye zorlamıştır. Nasır hükûmeti büyük ve orta burjuvaziye karşı savaş açmıştır. 1960 yılında Mısırın en büyük özel bankası olan ve ülkenin hemen tüm sanayi kuruluşlarında parmağı olan Mısır Bankasını millîleştirerek ilk darbeyi indirmiştir.

Bunu, Toplumcu Kanunlar diye bilinen 1961 reformları izlemiştir. Banka ve sigorta ortaklıklarının tümü millîleştirilmiş, birçok özel ortaklıklar, hisselerinin en az %50 si devletin elinde olan karma teşebbüslere çevrilmiştir. Burjuvazinin ödediği gelir vergisi, yılda 10.000 M.L. nı aşan gelirlerde %90 a varan oranlarda, büyük ölçüde artırılmıştır. Bir şahsın sahip olabileceği hisse senetlerinin tutarı en çok 10.000 M.L. olarak sınırlandırılmıştır.

Tarım reformu kanunuyla toprak mülkiyeti şahıs başına 100, aile başına da 200 feddan olarak sınırlandırılmıştır. Bunun üstündeki topraklar millîleştirilerek fellahlara dağıtılmıştır. Bu kanun sonradan, 1970 yılına kadar toprak mülkiyetinin şahıs başına yerine aile başına 100 feddana indirileceği şeklinde, değiştirilmiştir.

Çalışanların durumunu düzeltmek için tedbirler alınmıştır. Kırk iki saatlik çalışma haftası kabul edilmiş, kamu teşebbüsleri ve özel teşebbüslerin net kârlarının %25'i çalışanlara ayrılmıştır; bunun %10 u nakit olarak doğrudan dağıtılmaktadır. Yönetim kurullarına fabrika ve büro işçilerinden seçilecek iki temsilcinin katılması sağlanmıştır.

Temmuz kanunları burjuvaziye ağır bir darbe indirmiş, birçok yönlerden derin etkiler yapmıştır. Milletin çoğunluğu, çalışanlar, bu tedbirleri hararetle desteklemiştir. Ancak özellikle burjuvazi, ayrıca da özel ortaklıklarda çalışanlar, serbest meslek sahipleri, borsa acenteleri gibi bazı gruplar içinde, hoşnut olmayanlar vardı. Sömürenlere karşı hücum hız kazandıkça, «sınıflar arasında sulh» yerine «sınıf mücadelesi» ağır basmağa başlamıştır.

1963 Ağustosunda 276 özel ve karma ortaklık millîleştirilince sınıf çelişmeleri daha keskinleşmiştir. Hükûmet madenlerin işletilmesi için özel firmalara verdiği imtiyazları feshetmiş, madenleri devlet kontrolüne almıştır. Yeni kamulaştırmalar, çoğunluğuna orta burjuvazinin sahip olduğu yiyecek, dokuma, kimya maddeleri ve ilâç fabrikalarını da kapsıyordu.

Siyasî liderler ve basın, hükûmetin sosyo-ekonomik politikasının bağımsız bir ekonomi kurmak, yabancı kapitali sınırlandırmak, ve ülkeden atmak, feodal toprak mülkiyetine son vermek, halkın yaşama koşullarını düzeltmek amaçlarını güttüğünü belirtiyorlardı.

B.A.C. liderleri yapılacak en önemli işin sömürmeyi ortadan kaldırmak, sosyalist bir toplum kurmak olduğunu her fırsatta söylüyorlardı. 22 Temmuz 1961 de Nasır Kahirede bir açık hava toplantısında, «Yeni bir devlet kurmamız gerekiyor... Yeni bir demokrasi, yeni politik, ekonomik ve sosyal sistemleri olan yeni bir devlet yaratmak zorundayız» diyordu.

Ekonomik reformlar yaygınlaşıp sınıf çelişmeleri keskinleştikçe, daha çok kısa bir süre önce o kadar taraftarı olan «Arap sosyalizmi», «Mısır sosyalizmi» deyimleri gittikçe daha seyrek duyuluyordu. Bunların yerine «bilimsel sosyalizm»den, «Mısırın sosyalizm yolu»ndan söz ediliyordu.

1962 yazında kabul edilen ve bugün için ülkenin temel program belgesi olan Millî Hareket Şartında, bilimsel bir temele dayanan sosyalist bir toplumun meydana getirilmesi ereği yer almaktadır.

Şartta, «Bilimsel sosyalizm kalkınmaya götüren doğru yöntemin bulunmasına uygun yoldur» denilmektedir. Ancak belge «bilimsel sosyalizm» kavramının ayrıcalıklarını vermemiştir. Öte yandan Mısır basını bir ara «Mısırın sosyalizm yolu» ile bilimsel sosyalizm arasındaki ayrımların üstünde durmuştur.

Millî Hareket Şartından ve B.A.C. liderlerinin bildirilerinden çıkarılabildiği kadar, «Mısırın sosyalizm yolu»nun bellibaşlı ilkeleri şunlardır:

(a) Üretim araçlarının kamu mülkiyetine geçirilmesi;

(b) Ekonomik kalkınmada devlet sektörünün önemli rolü;

(c) Sanayide hızlı gelişme ve on yıl içinde (1960-70) millî gelirin iki misline çıkmasını öngören bir merkezî, bilimsel plânlama;

(d) Toprağın küçük ve orta büyüklükte özel mülkiyeti, tarım kooparatiflerine önem verilmesi.

Bu programla umutlarının gerçekleşeceğini gören çalışanlar programı desteklemişlerdir. Ancak, Mısıra özgü birtakım engeller de yok değildir. Kahire liderleri toplumcu kalkınma yolunu önleyen güçlüklerin, buarada bir çok yeni sorunların ortaya çıkacağının, ve bu güçlükleri çalışanların sağlam desteği olmaksızın yenemiyeceklerinin farkındadırlar.

Başbakan Yardımcısı Kemal Rıfat bana şunları söyledi: «Bizim için tek yol toplumcu yoldur. Ereğimiz sosyalizm, «özel» bir sosyalizm değil, bilimsel sosyalizmdir. Bu, Şartta belirtilmiştir. Sosyalizmimiz üretim araçlarının halka geçmesi temeline dayanacaktır. Ancak, her ülke sosyalizme doğru kendi yolundan ilerler. Bizim yolumuza, Mısırın milletlerarası durumu, Arap milletleri ailesi içindeki yeri, Mısırın kalkınmasının özel çizgileri, yaşama biçimi ve halkının karakteri, gelenekleri biçim vermektedir.»

Liderlerin çoğunluğu, çalışan insanların — işçilerin, fellahların, askerlerin, aydınların, «sömürücü olmıyan» burjuvazinin — geniş tabanlı işbirliğinin bugün için Mısır devriminin itici kuvvetini meydana getirdiğini söylemekte, ancak gelecekte, emekçi sınıfın ülkenin politik hayatındaki, yeni toplumun kurulmasındaki rolünün zorunlu olarak artacağını eklemektedirler.

Resmî istatistiklere göre, devlet bugün üretim araçlarının % 80 inden fazlasını kontrol etmektedir. Büyük ve orta çapta sanayi, ulaştırma, bankalar ve sigorta ortaklıklarının tümü millîleştirilmiştir. Devlet dış ticareti ele almıştır; ithalât ve ihracat ortaklıklarını millîleştirmektedir. İthalât şimdiden kamu işletmeleri tekeline alınmıştır. İhracatın % 75 i devlet kontrolündedir. Başlıca gelir kaynağı olan pamuk ihracı devlet tekelindedir, 1970 e kadar tüm ihracatın devlet eliyle yapılması öngörülmektedir.

Onbir yıllık dönemde ekonomik kalkınma için 1.38 milyar M.L. lık yatırım yapılmıştır; bunun 1,035 milyari son beş yılda yatırılmıştır (1958-63). Sanayi ve enerji sektörüne ayrılan yıllık ortalama yatırımlar 4,5 milyondan (1952-53) 92,4 milyon M.L. na (1962-63) çıkmıştır. Sanayide devlet sektörü ağır basmaktadır. Şimdiye kadar sanayi teşebbüslerinin yaklaşık olarak % 90 ı millîleştirilmiştir.

Onbir yılda (1952-63) sanayide üretim değer olarak, üç mislinden fazla artmıştır (313 milyar M.L. ndan %52,6 M.L. na). Son yıl artış oranı %15 e ulaşmıştır; devlet sektöründe artış % 19,2 yi bulmuş, özel sektörde ise % 8,4 e varabilmiştir. Küçük çapta özel teşebbüsler üretimin ancak % 10-11 ini meydana getirmişlerdir.

Onbir yılda demir, çelik üretimi 6 misline çıkmış, petrol üretimi % 150 artmış, dokumada artış % 240 ı, kimya sanayiinde % 250 yi bulmuştur. Makine ve elektrik üretimi 8 misline ulaşmıştır. Bugün B.A.C. kendi otomobillerini, buzdolaplarını, transformatörlerini, traktörlerini, televizyon cihazlarını, dizel motorlarını, çamaşır makinelerini, demiryolu vagonlarını v.b. yapmaktadır. Mısırlılar övünerek ülkelerinin Afrikanın en ileri sanayi ülkesi olduğunu söylemektedirler.

Millî gelirdeki artış bir ülkenin ekonomik kalkınmasının en iyi ölçülerinden biridir. Resmî rakamlara göre 11 yılda (1952/53 - 1962/63 malî yılları) millî gelir 806 milyondan 1,532 milyar M.L. na çıkmıştır. Nüfus başına üretim ortalaması 37,5 M.L. dan 55 M.L na yükselmiş, böylece % 47 artmıştır. Millî gelirde sanayinin payı % 15,7 den % 22,6 ya yükselirken, tarımın payı % 34 den %27,8 e düşmüştür.

Ne var ki tarım en önemli sektör durumunu sürdürmektedir. Millî gelirde sanayinin payı 127 milyon M.L. ndan 347,6 M.L. na çıkarken, tarımınki 272,4 den 426,4 milyona kadar çıkmıştır.

Yabancı kapital Mısır ekonomisinde her zaman önemli bir rol oynamıştır. 1952 devriminden önce yabancı yatırımlar yaklaşık olarak 734 milyon M.L. tutuyordu. Bugün yabancı tekelci çıkarların hemen tümüne son verilmiştir. B.A.C. nin kalkınmasında yabancı kapital ancak borçlar, bir takım malların imali ile ilgili patentler ve petrol imtiyazları olarak görülmektedir.

Başkan Nasır bir demecinde şöyle diyordu: «Bizi sömürmek istiyecek olan yabancı kapitale güvenmiyoruz. Borç almayı yeğ tutuyoruz, çünkü küçük ve orta teşebbüslere yatırılan yabancı kapitalin kârlarının büyük bölümü dışarı gönderilecektir. 5, 10, 12 yıllık, ya da daha uzun süreli borçlar almayı daha uygun buluyoruz.»

B.A.C. ne ekonomik yardım yapan ülkelerin listesi aşağıdadır.

Sosyalist Ülkelerin Verdiği Krediler

Aralık 1957 den itibaren
(askerî yardımlar katılmamıştır)

Milyon M.L.

Rusya	189
Çekoslovakya	29
Doğu Almanya	12
Macaristan	12
Polonya	7
Yugoslavya	7
Toplam	256

Kapitalist Ülkelerin Verdiği Krediler

	Milyon M. L.	
A.B.D.	55,2	(serbest döviz olarak)
»	37	(tarım üretim fazlası)
Batı Almanya	93	(Dünya Bankası ile Para Fonunun
İtalya	88.8	verdiği 64 milyon M.L. lık krediyle
İngiltere	28,4	birlikte)
Toplam	474	

Petrol imtiyazlarında durum biraz değişiktir. Bir zaman önce hükûmet, topraklarının yaklaşık olarak % 20 sinde petrol araştırma hakkını, devlet kontrolündeki İtalyan Ortaklığı E.N.İ. ve üç Amerikan firmasına vermeyi kararlaştırmıştır. Mısırlı ekonomistler bu kararın ülkenin yararı na olduğu kanısındadırlar. İmtiyazlar 30 yıl sürelidir; bu sürenin bitiminde bir 15 yıl daha uzatılabilirler. Söz konusu ortaklıklar, Mısırlılarla birlikte yürüttükleri petrol araştırmalarına 80 milyon dolar yatırmayı taahhüt etmişlerdir. Giderlerin tümü yabancı ortaklıklarca karşılanmaktadır. Petrol bulunduğu yerde, B.A.C. nin hem üretimi, hem kârı yarı yarıya bölüşerek petrolü yabancı ortaklıklarla birlikte işletmek hakkı vardır.

Bildiğimiz gibi, halkın sosyal haklarını genişleten tedbirlerle birlikte yürütülmezse, ekonomik gelişmenin zorunlu olarak yaşama düzeyini yükseltmesi beklenemez. Bu yönde B.A.C. çabalar göstermiştir. Çalışanların durumunu güçlendirmek için alınan tedbirlerin birkaçı şunlardır :

(a) İşçilerin işlerine keyfî son verme yasaklanmıştır;

(b) Tüm işletmelerde net kârın % 25 i çalışanlara ayrılmaktadır;

(c) Tüm teşebbüslerde 9 üyelik yönetim kurullarında işçiler seçimle getirilen 4 üyece temsil edilmektedir;

(d) Yedi saatlik işgünü yürürlüktedir;

(e) Kamu işletmeleri ve özel işletmelerin ikisi için de bir taban ücret (günde 25 kuruş) kabul edilmiştir.

Tarım işçileri için de 7 saatlik işgünü uygulanmaktadır; bunların taban ücretleri 18 kuruş olarak tesbit edilmiştir;

(f) İşsizliği azaltmak amacıyla bir kişinin birden fazla işte çalışması yasaklanmıştır;

(g) Emeklilik sistemi kurulmuştur (emeklilik fonu ücretlerden kesilen % 2 lerden meydana gelmektedir).

Öğretim her derecede parasızdır. Onbir yılda ilk okulların sayısı 5.296 dan 7.700 e çıkarılmış, bunlardaki öğrenci sayısı da 1.135.000 den 3.253.000 e yükselmiştir. Önümüzdeki yıl okul yaşındaki çocukların yaklaşık olarak % 80 i okutulabilecek, 1970 yılında bu oran % 100 e ulaşacaktır.

Sanayinin yönetimi ve kârların dağıtımına işçilerin katılması ile ilgili son tedbirler çalışanlar tarafından olumlu karşılanmıştır. Yöneticiler kârın paylaşılmasının, emeğin verimini arttırmada yardımcı olduğu kanısındadırlar.

B.A.C. nde kamu sektörünün hızla genişlemesiyle özel sektör meydanı tamamen bırakmış değildir. Hükûmetin özel sektörü sınırlandırmak amacıyla aldığı tedbirlere karşın, millî gelirde özel işletmelerin payı % 60 a yakındır.

Sanayide özel sektör genellikle küçük işletmeler ve atölyelerden ibarettir. Perakende ticaret, deevletin kontrolü altında olmakla beraber, hemen tamamen özel teşebbüsün elindedir. Kentlerde binlerce küçük dükkân bu işte çalışmaktadır. Kooperatiflerin, özellikle toptancı kooperatiflerin kurulması için çalışılmaktadır.

Özel sektörün gerçek kalesi tarımdır. 1952 ve 1961 tarım reformları bir dereceye kadar bu kalenin gücünü sarsmıştır. Bir milyon feddana yakın toprak büyük toprak ağalarının elinden alınmıştır. Bu toprağın 631,000 feddanı 2-5 feddanlık parçalar halinde belirli bir para karşılığında 267.000 aileye dağıtılmıştır.

Tarımda, çoğunluğu topraksız, ya da fakir topraklara sahip fellahlar olan, 17 milyon çalışmaktadır. 1952 den önce, nüfusun % 0,4 ünü teşkil eden 11.000 kişi 50 feddandan yukarı büyüklükteki tarlaların sahibiydi. Bunların elindeki toplam toprak 2 milyon feddana ulaşıyordu (ekilen toprakların % 33 ünden fazlası). Öbür yanda çiftçilerin % 95 ini teşkil eden 2.647.000 köylü ekilen toprakların %35 ine sahipti. Kiracılık, yarıcılık, ortakçılık yaygındı.

Toprak reformundan yararlanan ailelerin yıllık ortalama gelirleri 27 M.L. ndan 150 liraya çıkmıştır. Toprağın eski sahiplerine, ellerinden alınan toprak için tazminat ödenmesinden vazgeçildikten sonra, köylüler devlete sadece toprak reformu giderlerini karşılamak üzere, feddan başına

yılda 1,5 M.L. kadar bir para ödemektedirler.

Toprağın aile başına 100 feddan olarak sınırlandırılması az gibi görünmektedir. Ancak bölgenin koşulları, birçok yerlerde yılda iki ürün elde edildiğini gözönüne alınınca, bu toprağın pek de küçük bir gelir kaynağı olmadığı anlaşılmaktadır (özellikle iyi kâr bırakan pamuk ve pirinç ekilirse).

Sonuç olarak, toprak sahipleri bugün de tarımda ağır basan öğedir; tarım ürünlerinin büyük bölümünü, özellikle pamuğu, onlar yetiştirmektedir.

Öte yandan Mısırın en ihmale uğramış yanı toprağının verimsizliği, susuzluğudur. Bir milyon km.2 lik yüzölçümünden ancak 40 bin km.2 si ekilebilir durumdadır. Tarıma elverişli bütün topraklar köylülere verilse bile, bunların durumlarının düzelmesi beklenemez, çünkü fellah başına 0,25 feddan düşer.

Mısır, uzun süredir çölden toprak kazanmak için çabalamaktadır. Beş yıllık plâna göre 521.000 feddanlık yeni toprak tarıma açılacak, 1970 e kadar da 1.740.000 feddanda sulama uygulanabilecektir. Bu yoldan tarım alanı %25 den fazla artacaktır.

Bu amaçla yapılan Asuvan Barajı tamamlandığında, millî gelirde yılda 200 milyon M. L. lık bir fazlalık yaratacaktır. 111 metrelik baraj Nili tam kestiğinde, 2 milyon feddanlık yeni toprağın sulanması mümkün olacak, ayrıca enerji santrali fabrikalara 10 milyar kilovat saatlik cereyan sağlıyacaktır.

Devlet türlü yönlerden tarımda kooperatifçiliği desteklemektedir. Fellah, toprak almadan, bir kooperatife girmek zorundadır. Bugünkü 4.000 kadar kooperatifin ancak birkaçı üretim kooperatifidir; çoğunluğu tüketim ve satış kooperatifleridir. Kooperatif fellaha gübre ve tohum sağlamakta, borç vermekte, ürününün satışına yardım etmektedir. Ürünün büyük kısmını belirli fiyatlardan devlet satın almaktadır.

Hükûmet, entansif tarıma gidilmesi, verimin arttırılması için de çalışmaktadır. Bu arada suni gübre üretimine hız verilmesi öngürülmektedir. Ancak, özel mülkiyetin yaygın durumu karşısında bu yönde iyi sonuçlar almak güçleşmektedir.

Tarım sorununun çözülmesinde toprağın millîleştirilmesine gidilmesi konusunda bir lider şöyle demiştir: «Köylülerimizin duygusal bağlarını hesaba katmak zorundayız. Köylüler toprağa, geçimlerinin garantisi, kaynağı olarak, sıkı sıkıya bağlıdırlar. Yıllarca, topraksız fellah kendinin olacak bir tarlanın düşüyle yaşamıştır. Toprağı devlet malı ilân ederek onu bundan yoksun bırakamayız. Büyük toprak sahiplerinin ne kadar tehlikeli olduklarını biliyoruz, fakat bugün için radikal tedbirlere gitmeyi göze alamıyoruz.»

Devrim süreci yalnızca ekonomik, sosyal yapının yeniden kurulmasıyla oluşmaz; dünya görüşünün de yeni baştan biçimlendirilmesini gerekti-

rir. Bu yeniden biçimlendirme, B. A. C. örneğinde de görüldüğü gibi, uzun süre sömürgeci baskısında kalmış ülkelerde daha da zordur. Sömürgecilik izini ekonomide bırakmakla kalmaz, halkın zihniyetini de etkiler. Ekonomik etkileri silmek nisbeten kolaydır, psikolojik etkiler daha süreklidirler. Yıllarca sömürgecilik sömürge halklarını çiğneyip geçmiş, onları ideolojik yönden yozlaştırmıştır. Fellahın dünya görüşünü değiştirmek kolay değildir. O. yeni yeni sinemayı, radyoyu, televizyonu tanımakta, modern yaşama biçimine küçük bir açık pencere bulabilmektedir. Köylerde yeni okullar yapılmakta, parasız bakım ve ilâç verilen sağlık merkezleri kurulmaktadır. İçilicek temiz su sağlanmakta, yüzyıllardır köyleri kasıp kavuran hastalıkları kökünden ortadan kaldırmak amacıyla sürekli çabalar harcanmaktadır. Yavaş yavaş fellah yeni bir toplumun kurulmasına katılmaktadır. Bir zamanlar tartışmasız efendisi olan toprak ağasına artık korkuyla bakmamaktadır.

B. A. C. nin ekonomik yapısı baştan aşağı değişmiştir. Ekonomik yönden büyük ve orta burjuvazinin egemenliğine hemen hemen son verildiğini söylemek yanlış olmıyacaktır. Artık yabancı kapitalin egemenliği de söz konusu değildir. Ne var ki gerici ögeler tamamen yok edilememiştir. Yönetici kadrolara daha radikal, devrimci görüşlü insanların geçirilmesine gayret edilmekle beraber, eski bürokratik mekanizma yine yaygındır.

26 Mart 1964 de Millet Meclisindeki bir konuşmasında Başkan Nasır devlet mekanizması yapısının, devrim sürecinin gereksinimlerini karşılıyamadığını söylemiştir. «Bütün çabalarımıza karşın devlet mekanizmasının, topluma karşı görevlerini yapabilecek düzeyde gelişmediğini itiraf etmek zorundayız. Bugün de bu kadro kendini üstün durumda görmekte, halkın hizmetinde olması gerekliliğini kabule yanaşmamaktadır,» demiştir.

Orta kademelerde, yeni düzenin çeşitli yönlerine karşı çıkan yöneticiler etkilerini sürdürmektedirler. Propoganda ve ideolojik çalışmalar yapan kurullarda da bu türlü idareciler bulunmaktadır, ki bu insanların bugüne dek toplumcu fikirlerin yayılmasına yardımcı olmaları gerekirdi.

Basın millîleştirilmiştir. Buna karşın, yakın zamanlarda gazetelerde burjuva propogandasını akla getiren yazılar görülüyordu. Bunun nedeni, ideolojik gelişmenin ekonomik ve sosyal kalkınmayı epeyce geriden izlemesi olabilir.

Devrimci sürecin tüm bürokratik mekanizmayı kapsamadığı, eski yöntemlerin sürdürüldüğü açıkça görülmektedir. Bu yönde radikal dönüşümlere gidilmezse, ilerici çabaların başarıya ulaşması engellenebilir. Bu nedenle devrimci kadroların eğitimi en kısa zamanda çözümü gereken bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Görüştüğüm birçok kimseler, «Ülkede yeterince uzman olduğunu, ancak devrimci kadro eksikliği çektiklerini» söylemişlerdir.

Yeni devrimci kadroların eğitimi, burjuva, hattâ bazı açıkça emperyalizm taraftarı propogandanın etkisiyle kösteklenmektedir. Kahire kitapçıları gerici yayınlarla dolup taşmaktadır. Yakın zamanlara kadar toplumcu yayınlar engellenmekteydi. Mısır basınında başka ülkelerin toplumcu kal-

kınma deneylerine pek az yer verilmekteydi.

Saati geri almaya, Mısırın ilerici hamlelerini durdurmaya iştahlı pek çok insanların bugün de var olmasına karşın, gericilerin gücü azalmıştır. Burjuvazinin bir kısmı ayrıcalıklarını kaybetmişlerdir, ne var ki yine de eylem olanağını yitirmemişlerdir. Yetişmiş personel sayısının yetersizliği yüzünden, millîleştirilen işletmelerin eski sahipleri çoğunlukla yönetici olarak alakonmakta, bu da onlara işleri bozmak fırsatını vermektedir. Şunu da belirtmeliyiz ki burjuvazi kapitalini yitirmiş olabilir, ne var ki kanun işletmelerin ve hisse senetlerinin eski sahiplerine, 15 yılda ödenecek, %4 faizli devlet tahvili olarak, 50.000 M. L. na kadar ödeme yapılmasını sağlamıştır. Ayrıca gayrimenkulleri burjuvazinin elinde bırakılmıştır. Öte yanda gericiler ordu ve polis içinde, daha sınırlı olsa da politik ve ekonomik mekanizma içinde, dayanaklarını ellerinde tutmaktadırlar.

İlerici tedbirlerin uygulanmasında Nasırı gerçekten destekliyenler emekçilerdir; kalkınmanın sürdürülmesinde en sağlam garanti işte bu emekçilerdir. Bugün Mısırın başlıca sorunu emekçilerin politik bilinçlerinin sağlamlaştırılması, halkın devrime kazanılmasıdır. Bu sorunu çözmek için bazı adımlar atılmaktadır.

Hükûmet halkın yönetime katılması için tedbirler almaya başlamıştır. Millî Hareket Şartına göre seçime dayanan kurullarda en az %50 işçi ve köylü bulunması zorunluğu konmuştur. Geçen Martta Millet Meclisi seçimlerinde bu hüküm uygulanmıştır. Bugün milletvekillerinin %53 ü işçi ve köylüdür. **B.A.C. de «İşçi ve köylü» kategorisi oldukça geniş yorumlanmaktadır. Tarımla uğraşan, 25 feddanın üstünde toprağı olmayan herkes köylü, üretimde çalışan herkes, hangi branşta, ne görevle çalışırsa çalışsın, işçi sayılmaktadır.**

Halkın politik yönden örgütlenmesine çalışılmaktadır. Toplumcu eğitim amacıyla Sosyalist Arap Birliği kurulmuştur. Birliğin 5 milyonun üstünde üyesi vardır, başkanı Nasırdır. A. B. C. yöneticileri toplumda eleştirme eğilimi yaratmak arzusundadırlar. Başlıca gazeteler ülkenin önemli sorunlarını ele alarak bu çabaya katılmaktadırlar.

Bir hareket halkın yararına çalışmayı sürdürürse, o hareketin demokratik olduğuna inanabiliriz. Nasır hükûmetinin aldığı ekonomik ve sosyal tedbirlerin halk yararına olduğunu olaylar göstermektedir. Bu tedbirlerin ülkenin kalkınma ve gelişmesindeki önemi küçümsenmemelidir.

Birleşik Arap Cumhuriyeti yeni bir gidişin — yeni bağımsızlık kazanan ülkelerin kapitalist olmıyan yolda ilerlemek, insanın insanı sömürmesini engelleyecek bir toplum kurmak çabalarının — bir örneğidir. Bu genç devletlerin izlediği kapitalist olmayan yol, en kısa yol olmıyabilir, ne var ki toplumculuğa geçiş olanaklarını hazırlamaktadır.

Burada Mısırın sorunlarının ancak bir ikisine değindik. B. A. C. nin sosyal ve ekonomik gelişmesi güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bu güçlüklerin karşısına her zaman gerektiği kadar kararlı çıkılamamaktadır. Tutucu ögeler halâ vardır. Ne var ki B. A. C. nin ekonomik ve sosyal kalkınma yoluna adımını atmış olduğu kabul edilebilir.

BİLİM VE SAĞ GÖRÜ

Bertrand RUSSELL

Çeviren : Türkân ARAZ

Çağımız bilim bakımından önceki çağları çok gerilerde bıraktığı halde saggörü bakımından buna orantılı bir gelişim gösterememiştir. Sanırım bu görüşü paylaşan benim gibi birçok kimse vardır. Ama iş «sağgörü»nün tanımını yapmaya, onu geliştirmenin yollarını belirlemeye gelince görüşler ayrılır. Ben burada önce sağgörünün ne olduğu sorusunu ele alacağım, sonra da öğretilmesi için neler yapılabileceğini belirteceğim.

Sağgörü kavramını meydana getiren çeşitli katmanlar vardır. Bence bunların en önemlisi belirli bir «orantı» anlayışıdır, yani bir sorunu bütün öğeleriyle kavrıyabilme, bunların her birine gereken değeri verebilme yetisi. Çağımızda erişilmesi güç bir yeti olmuştur. bu. Çünkü bilim o denli ilerlemiştir ki bugünün bilim adamı çalışmalarını dar bir alanda derinlemesine geliştirmek zorundadır. Örneğin, diyelim ki tıp alanında araştırmalar yapıyorsunuz. Oldukça zor bir uğraştır bu, düşünsel gücünüzün bütününü kapsıyacak nitelikte bir uğraş. Buluşlarınızın tıp alanı dışında ne gibi etkiler yapabileceğini düşünecek zamanımız yoktur. Modern tıbbın yaptığı gibi çocuk ölümü oranını iyice düşürmeyi başardınız diyelim — hem yalnız Avrupa ve Amerika'da değil, Asya ve Afrika'da da. Bu durum esas amacınızla ilintisiz başka bir takım sonuçlar doğuracaktır: örneğin besin kaynaklarının yetersiz kalması, dünyanın en kalabalık bölgelerinde hayat düzeyinin düşmesi gibi. Daha korkunç bir örnek verelim — bugün herkesin aklını kurcalıyan bir sorun: Hiçbir çıkar gözetmeden, sırf öğrenmek amacıyla atomun yapısını inceliyorsunuz diyelim. Buluşlarınızla güçlü mevkilerdeki birtakım çılgınların eline insan neslini ortadan kaldırmanın imkânlarını da vermiş olursunuz. Bu bakımdan bilim alanındaki çalışmalar sağgörü ile bağdaşmadıkça zararlı olabilir. Kavrayışlı bir görüş anlamındaki sağgörü'den bilim peşinde koşan uzmanlar da yoksun olabilirler.

Aslında yalnızca kavrayışlı bir görüş sağgörü sahibi olmak için yeterli değildir. İnsanlığın çabalarını, ereklerini tümüyle kavrıyabilecek bir anlayışa varmış olmak gerekir. Buna tarih alanından bir örnek verebiliriz. Birtakım ünlü tarihçiler olguları kendi tutkularının açısından yansıttıkları için yararlı olmaktan çok zararlı olmuşlardır. Örneğin Hegel'in ilk çağlardan başlayıp belirlenmiyen bir geleceğe değin uzanan tarih felsefesi kavrayışlılık bakımından yerilemezdi. Ama ünlü düşünürün tarihten çıkardığı ve okurlarına sunduğu tek bir öz vardı: M.S. 400'den o yana Alman ulusunun en önemli ulus olduğu ve uygarlığın öncülüğünü yaptığı. Her halde sağgörü kavramı yalnızca akıl'ı değil duygu'yu da kapsamalıdır. Bilgisi

sınırsız ama duygusu kıt kimseler çok görülmüştür dünyada. Bu kimseler işte benim «sağgörü» dediğim şeyden yoksundurlar.

Sağgörü yalnız toplum işlerinde değil kişisel hayatta da gereklidir. İnsan hayatta izliyeceği yolları seçmek, kişisel önyargılarından kurtulmak için sağgörüsünden yararlanır ancak. Bir amaç peşinde koşmak yüce bir davranış olabilir, ama eğer bu erişilmez bir amaçsa ne denli yüce olursa olsun peşinde koşmak akıllıca bir davranış sayılamaz. Geçmişte birçok kimse hayatları boyunca Simya taşını ya da hayat iksirini aramışlardır. Gerçi bunları bulsalardı insanlığa büyük yararlar sağlamış olurlardı. ama zamanlarını ve hayatlarını boşuna harcamaktan başka birşey yapmadılar. Daha basit bir durum ele alalım. Birbirinden nefret eden Bay A ile Bay B yi düşünelim. Önce Bay A ya gidip «Bay B den niçin nefret ediyorsunuz?» diye soracak olsanız size şüphesiz Bay B de gördüğü yarısı gerçek yarısı asılsız bütün kusurları sıralıyacaktır. Bay B ye gitseniz o da size Bay A için aynı şeyleri söyliyecektir. Bu kez Bay A'ya dönüp «Belki çok şaşıracaksınız ama Bay B de sizin için aynı şeyleri söylüyor dersiniz, Bay B ye de aynı sözleri tekrarlasanız sonunda ne olacağını kestirmek kolaydır. Bay A ile Bay B uğradıkları haksızlık karşısında şaşıracak, birbirlerinden daha da çok nefret etmeye başlıyacaklardır. Ama eğer yeteri kadar sabırlıysanız belki biraz uğraşıp ikisini de karşısındakinin her insan gibi kötü yanları olabileceğine, bunu olağan karşılamak gerektiğine, aralarındaki düşmanlığın her ikisi içinde zararlı olduğuna inandırabilirsiniz. Bunu başarabilirseniz biraz sağgörü aşılamış olursunuz onlara.

Sağgörü'nün özü bence içinde bulunduğumuz zaman ve konumun. dar çemberinden mümkün olduğu kadar kurtulabilmektedir. Duyularımızın bencilliğini gidermek elimizde olmayan birşeydir. İşitme, görme, dokunma duyuları bedenimizde kökleşmiştirler. Duygularımızın kaynağı da benliğimizdedir. Örneğin yeni doğmuş bir bebek açlık ya da bedensel rahatsızlık duyabilir — kendi fiziksel durumu dışında hiçbir şey onu etkilemez. Ama yıllar geçtikçe çocuğun çevresi genişler; duyguları, düşünceleri kişisel niteliğinden uzaklaşmaya, kendi fiziksel durumuyla daha az ilgili olmaya başladıkça aynı oranda gelişen bir sağgörüye sahip olur. Tabii bu insandan insana değişen bir durumdur. Hiç kimse dünyaya tam olarak tarafsız bir görüşle bakamaz — bakabilse bu dünyada yaşıyamaz zaten. Ama tarafsızlığa doğru devamlı bir ilerleme mümkündür. Bunun bir yolu da zaman ve uzay içinde bilgi alanımızı genişleterek bize uzak olan birtakım gerçekleri kavramak, bunları bilincimizde değerlendirmektir. İşte tarafsızlığa bu açıdan yönelmekle sağgörü'ye yaklaşmış oluruz.

Bu anlamdaki sağgörü öğretilebilir mi? Öğretilebilirse bu eğitim'in amaçlarından biri mi olmalıdır? Ben bu soruların ikincisine de «evet» diyeceğim. Pazar günleri kilisede bize komşumuzu kendimiz gibi sevmemiz gerektiği söyleniyor Oysa geri kalan altı günde koşullar bizi komşumuzdan nefret etmeye zorluyor. Siz buna saçma diye omuz silker, koşulların sizi nefret etmeye zorladığı kimse ya da kimselerin komşunuz olmadığını söyliyebilirsiniz. Ama unutmayınız ki «Komşunu sevmelisin» diyen kuralda

komşu'ya örnek olarak Samiryeli'den söz edilmiştir. Şimdi artık Samiryelilerden nefret etmediğimiz için bu simgenin anlamı gözümüzden kaçıyor. Bu anlama avrabilmek için Samiryeli'nin yerine Komünist ya da Anti-komünist 'i koymalısınız. Buna karşılık siz bana zararlı olandan nefret etmek gerekir diyeceksiniz. Bence gerekmez. Çünkü zararlı olana karşı duyduğunuz nefret sizi de zararlı yapacağı gibi karşınızdakini kötü yolundan çeviremiyecektir. Kötülükten nefret etmek bir bakıma kötülüğe tutsak olmaktır. Çözüm yolu anlayışlılıktadır nefrette değil. Bu sözlerimle tam bir karşı koymazlık örgütlemek istemiyorum. Ama kötülüğün yayılmasını önlemek için bir karşı koyma hareketi gerekiyorsa bu geniş bir anlayışla çok az zor kullanarak uygulanmalıdır ki korumak istediğimiz değerler yaşayabilsin.

Bu türlü bir görüşün enerjik bir tutumla bağdaşamıyacağı iddia edilir. Ama sanırım tarih bize bunun tersini göstermektedir. İngiltere'de I. ci Elizabeth, Fransa'da IV. cü Henry herkesin bağnaz Katolik ya da Protestan olduğu bir ortamda yaşadılar. İkiside zamanlarının hatalarına kapılmadılar ve bu yüzden yönettikleri toplumlar üstünde yararlı bir etkileri oldu. Abraham Lincoln benim sağgörü dediğim şeyden bir adım ayrılmadan koca bir savaşı yönetti.

Sağgörü'nün bir dereceye kadar öğretilebileceğini söylemiştim. Bu türlü bir sağgörü öğretiminin «ahlâk eğitimi'ne oranla daha belirgin bir düşünsel yanı olmalıdır. Nefret ve dar kafalılığa saplanmış olanlara bunların zararlı sonuçları üstüne bilgi verilmelidir. Ama bu bilgi verme işi sezdirmeden öğretim süreci içinde yapılmalıdır. Aslında bilimle ahlâk çok kesin bir şekilde ayrılmamalıdır. Gerçi çeşitli uzmanlık alanlarında gereksinen karmaşık bilginin sağgörü ile pek ilişiği yoktur. Ama sağgörü insan faaliyetleri arasındaki yerini alabilmesi için eğitim süreci içinde yapılacak geniş çapta incelemelerle desteklenmelidir. En seçkin uzmanların bile iyi birer vatandaş olmaları gerekir Tabii burada vatandaş derken belirli bir sınıfı ya da ulusu değil tüm olarak insanlığı benimseyen bir dünya vatandaşı'nı anlıyorum.

Bilim ve uzmanlık geliştikçe sağgörü daha da gerekli olmaktadır, çünkü bu türlü gelişimler amaçlarımızı daha kolaylıkla gerçekleştirmemizi sağladığı gibi kötülük yapma yeteneğimizi de arttırır. Dünyamız sağgörüyü, önceki çağlara oranla daha çok gereksiniyor bugün, bilim ilerledikçe bu gereksinme daha da artacaktır.

SENDİKACILIK HAREKETİ VE İŞÇİ PARTİSİ

Sayın Prof. Dr. Cahit Talas'ın Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan bu yazısını bir kez de bizim yayımlamaktaki amacımız, Ahmet Ceyhan'ın eleştirisinin tek yönlü kalmamasıdır.

Prof. Dr. Cahit TALAS

Bağımsız sendikacılık hareketinin doğduğu ve çok partili demokratik sistemin mevcut oldluğu her memlekette, sendikaların siyasî hayat içinde rol aldıkları, bazan doğrudan doğruya bazan da dolaylı yollardan siyasî faaliyetlere katıldıkları görülmüştür. Özellikle işçi partilerinin kurulduğu memleketlerde, bu partilerle münasebetleri dolayısiyle sendikaların siyasî faaliyetleri her zaman tartışma konusu olmuş ve olmaktadır. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Aşağıda kısaca bellibaşlı iki ayrı görüşü özetledikten sonra memleketimizdeki duruma intikal edeceğiz.

Aleyhtekteki görüş

Bilindiği üzere sendika, esasında meslekî karakteri ağır basan nev'i şahsına münhasır bir dernektir. Esas itibariyle mensuplarının ekonomik, sosyal, kültürel vesair haklarını ve menfaatlerini korumak için kurulur. Binaenaleyh sendikacılık hareketi her şeyden önce çalışmalarını ve imkânlarını bu hedeflere çevirmelidir. Kuvvetini ve enerjisini doğrudan doğruya siyasî faaliytlerin içinde israf etmemeli ve ana fonksiyonu olan toplu müzakere sistemini başarılı bir şekilde yürüterek işçilerin hayat ve çalışma şartlarını islâh imkânlarını, meslekî niteliğini yitirmiyerek aramalıdır. Millî hasılânın daha âdil ölçüler içinde dağılımını sağlamak çabaları ,bu yolda hareket olunduğu takdirde daha fazla başarıya ulaşabilirler. Zira, özellikle sendikacılık hareketinin henüz kuvvet kazanmamış olduğu, büyük halk kitlelerinin desteklerine geniş ölçüde dayanmadığı toplumlarda belli bir siyasî görüşün arkasından gitmek, belli bir partiye angaje olmak evvelâ sendikacılık hareketini bölme tehlikesini, saniyen bu harekete karşı diğer siyasî partiler ve sınıflar nezdinde cephe alınması sonucunu doğurur Binaenaleyh iyice sanayileşmemiş ve netice itibariyle sendikacılık hareketine katılabilecek işçilerin, yekûn çalışan nüfus içinde büyük bir nisbet taşımadığı toplumlarda bu hareketin meslekî alanda kalması ve doğrudan doğruya siyasî faaliyetlere yönelmemesi, mensuplarının haklarını ve menfaatlerini koruyabilmek bakımından daha müessir bir yol olarak kabul olunmalıdır.

Sendikaların gittikçe büyüyen işçi kitlelerini temsil etmeleri keyfiyeti, yalnız işçi partilerini değil, diğer partileri de sendikalar üzerinde etki yapacak ve sendikaları şu veya bu şekilde kend inüfus ve tesirleri altına so-

kacak yolları araştırmaya sevketmiş. kendi adamlarını sendikaların kilit noktalarına yerleştirmek rekabetine girerek sendikacılık hareketinin bölünmesine yol açmışlardır. Bu istikametteki gelişmelerde tehlike gören sendikacılar bütün partiler karşısında bağımsız bir sendikacılık hareketini savunmuşlar ve demokratik bir düzen içinde sendikaların meslekî niteliklerini ve bağımsızlıklarını koruyarak işçilere daha çok faydalı olacağı görüşünü ileri sürmüşlerdir. Bir kısım memleketlerde mevzuat da bu görüşü benimsemiştir. Birleşik Amerika ve Türkiyede durum böyledir.

Lehdeki Görüş

Yukarıdaki görüş bütün sendikacılık hareketi içinde tamamiyle kabul edilmemiştir. İşçi partileri kurulduktan sonra sendikaların bu partiler vasıtasiyle ve bu partileri destekliyerek siyasî hayat içinde rol almaları gerektiği tezi ileri sürülmüştür. İşçi partileri genel olarak işçilerin gerçekleştirilmesine çalıştıkları programlarla ortaya çıkmışlardır. Bu programlar içinde işçilerin hakları ve menfaatleri geniş ölçüde yer almıştır. Binaenaleyh bunların gerçekleştirilmesinde işçilerin siyasî iktidara sahip olmaları birinci derecede rol oynıyacaktır.

Genel olarak siyasi iktidarı ele geçirmenin iki yolu vardır. Yollardan biri normal ve demokratik, diğeri ise ihtilâlci yoldur. Sendikaların doğrudan doğruya siyasî faaliyetlere katılmalarını benimsiyenlerden bir kısmı birinci, diğer bir kısmı da daha müessir saydıkları için ikinci yolu tercih etmişlerdir. Fakat, ihtilâlci sendikacılık hareketi zamanını ve devrini yaşamış bir harekettir. Sendikaların siyasî faaliyetlerde bulunmaları ve işçi partileri ile sıkı irtibatı tesis etmeleri özellikle işçi partileri içinde rol ve söz sahibi olmuş ve her türlü sosyalist akımları benimsemiş aydınlar tarafından şiddetle arzu edilmiştir. Bir çok hallerde bu aydınlarca kurulmuş ve yürütülmüş olan işçi partileri, temellerinde sendikalar olmadığı takdirde siyasî iktidara ulaşmanın mümkün olmadığını bildikleri için sendikaları kendileriyle irtibat kurmaya zorlamışlardır. Onlara göre siyasî iktidara sahip olmadıkça işçi haklarının, menfaatlerinin ve gerçek bir sosyal adaletin tahakkuk ettirilmesi ve geliştirilmesi mümkün değildir. Diğer partiler bu hak ve menfaatleri ne derece benimserse benimsesinler, esas itibariyle başka sınıflara dayanan partiler oldukları için işçilere ancak tâviz şeklinde bazı menfaatler sağlıyabilirler. Bir kısmı memleketlerde mevzuat, sendikaları işçi partileriyle işbirliği yapmakta ve onları maddî ve mânevi bakımdan desteklemekte tamamiyle serbest bırakmıştır. İngilterede ve İsveçteki durum böyledir. Ancak, yukarıdaki düşünce tarzını zayıflatan bir gerçek zamanımızda gittikçe gelişmektedir. Şimdi bir çok partiler işçi haklarını ve menfaatlerini ve sosyal adalet ilkelerini benimsemiş bulunuyorlar. Bu konuda işçi partileriyle rekabet halindedirler. Binaenaleyh işçi partileri eskiden olduğu gibi şimdi bu yönden bir inhisarı ellerinden kaçırmış durumdadırlar.

Türkiye'deki durum

Türk sendikacılık hareketi muhakkak ki bugünlerde tarihinin dönüm noktalarından birini yaşamaktadır. Türkiye İşçi Partisinin kuruluşundan-

beri için için kaynıyan ihtilâf çeşitli vesilelerle daha önce de satha çıkmıştı. Zonguldak olayları ile bu ihtilâf daha derin bir şekilde ve Türkiye sendikacılığını bölünmeye götürecek bir istikamette şimdi daha sarih olarak açıklığa çıkmak üzeredir. Zonguldak olaylarının çeşitli ve çok yönlü sebepleri bulunmaktadır. Zamanla ve üzerinde duruldukça bunlar birer birer vuzuha kavuşacaktır. Ancak bu hâdiselerin ortaya koyduğu gerçek, Türkiyede bir sınıf mücadelesi hareketinin yaratılmak istenmesi, sendikaların da bu hareketin içine girmeye zorlanması ve sendikaların belli bir siyasî görüşü ve siyasî partiyi benimsemeye doğru itilmesidir.

Türk sendikacılık hareketi yaşama, gelişme ve devlet karşısında bağımsız kalma mücadelesini yaparken çeşitli güçlüklerle karşılaşmıştır. Bunları aşırı, «uç» fikirlere ve daşranışlara gitmeksizin yenmiştir. Aşırı ve şiddetli bir sınıf mücadelesine vasıta olmayı kabul etmemiş ve devlet karşısında olduğu gibi siyasî partiler karşısında da bağımsızlığını koruyarak meslekî niteliğini yitirmemiştir. XIX uncu yüzyılın eskimiş ve varoluş sebebi kalmamış şiddet hareketlerini reddetmiştir. Zira, Türk toplumu ve ortamı büyük sınıf mücadelelerinin doğmasını gerektirecek sebepleri sinesinde taşımamaktadır. Vaktiyle Batıda olduğu gibi bugün Türkiyede derin sınıf ayrılıkları yoktur. Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundanberi sosyal devlet fikrini benimsemiştir. Herhangi bir işçi hareketi olmadan, başka memleketlerde uzun mücadele yıllarından sonra kabul edilmiş olan bir çok sosyal ve iktisadî haklar ve hürriyetler çatışmalara ve mücadelelere lüzum kalmaksızın Türkiyede gerçekleştirilebilmiştir.

Türk sendikacılık hareketinin bir parti ile irtibat tesis etmesi ve bir partiye destek olması bu hareketi bölebilir. Bölünmüş bir sendikacılık, bu hareketin en büyük zaafıdır. Daha şimdiden öyle görünüyor ki sırf siyasî görüş ve doktrin ayrılıklar yüzünden böyle bir tehlike ortaya çıkmıştır. Kurulduğu, gazetelerde ilân olunan ve ikinci bir konfederasyonun çekirdeği olacağı anlaşılan Türkiye İşçi Sendikaları Danışma Konseyi tehlikenin kapıya gelmiş olduğunun işaretidir.

Türkiye büyük bir sanayi memleketi değildir. İşçiler daha çok bir kaç büyük sanayi ve iş merkezinde toplanmışlardır. Binaenaleyh sendikacılık hareketinin bir işçi partisiyle irtibat tesis etmesi bu harekete fazla bir müessiriyet getiremiyeceği gibi Parlâmentoya geniş ölçüde yolları açacak bir vasıta da olmıyabilir. Türkiye her alanda olduğu gibi burada da başka ülkelerin deneyip terkeyledikleri bir yolu ille de bir defa da bizzat denemek durumunda ve zorunluğunda değildir. Dünya sendikacılık tarihini inceliyenler, sendikaların siyasî faaliyetler ve partiler dışında kaldıkları ölçüde mensuplarının refahlarına daha iyi hizmet ettiklerini ve siyasî partiler karşısında bağımsız kalarak daha müessir bir sosyal politikanın gerçekleştirilmesinde birinci derecede rol oynadıklarını tesbit eylemekte güçlük çekmezler. Öyle görünüyor ki bizde, daha çok sosyalist düşünceye inanmış ve işçi partisi içinde yer almış bulunan ve bu partinin politikasını yapan, fakat sendikaların desteğinden yoksun kaldıkça başarıya ulaşmanın güç olacağını bilen bir kısım aydınlar, Türk sendikacılık hareketini siyasî faaliyetlere doğru itmekle ve bu hareket belli bir doktrini benimsemeye zorlamaktadırlar.

KIRKBİR

PROF. CAHİT TALAS'IN YAZISINI OKURKEN..

Ahmet CEYHAN

Türkiye'de sendikacılık hareketleri üzerine bilgi edinmemizi sağlıyacak yayım bu alanda değer ölçülerine varmak istiyenlere birşey kazandıracak genişlikte değildir. Bunun çeşitli nedenleri arasında bence en önemlisi belli çevrelerin emekçi hareketlerine ürküntüyle bakması ve belgelerin çoğunlukla «Kongre zabıtları»nda kalmasıdır.

Her toplumsal hareketin özelliklerini incelemek, onların gerçek yüzleri üstünde bir yargıya varabilmek için ilk şartın belgelere bağlı bir yayım olduğu açıktır. Bu şart elbette, — başka konularda olduğu gibi — sendikacılık konusunda da geçerlidir. Hele sendikacılık gibi, öteki toplumsal kurumlarla temel yönden ilişkileri olan bir alanda değerlendirme çabalarının ister-istemez tarih, toplumbilim ve ekonominin uğraşı ile yakınlaşmaları olacaktır. Bu zorunluğu görmezlikten gelmek doğru sonuçlara varmakta engeller bizi. Bilerek ya da bilmiyerek, neye yarayacağı belli olmayan öndüşüncelerin saplantıları kaçınılmaz olur.

Sendikacılık hareketinin ana sorunlarını tartışanlar bile çoğunlukla sendikacılığın bugünkü durumunu ele alarak bakıyorlar konularına. Böylece 1946 da yüze yakın sendikayı kapatan C.H.P. ile işçi sınıfının ilişkilerini göz önünde tutmadıkları gibi, bugün en büyük işçi örgütü sayılan Türk-İş'in kuruluş ve gelişim şartlarını hazırlıyan, yaratan işçi sınıfı dışı güçleri dikkate bile alınmadan belli yargılara varabiliyorlar.

— Sendikalar siyasetle uğraşmamalıdır.

Bu gibi soyut bağlanmalarla 1947-60 döneminin çeşitli toplumsal dalgalanışları içinde o siyasî güçten, bu siyasî güce (D.P.den C.H.P. ye) yalpa vuran ve siyasî iktidarların bir çeşit çömezliğini yapan bu kuruluşlara kuvvetler dengesi içinde bir kurum gözü ile bakmak, onlardan - bu koşullarda kaldıkları süre - işçi sınıfının işlevlerini yerine getirecek etki gücünü beklemek ne dereceye kadar doğru oluyor, bilmiyorum. Bu yargıyı şu soruya bağlıyarak açıklıyabiliriz:

— 27 Mayıs 1960 dan önce, Anayasayı ihlâl eden bir iktidar karşısında bile sendikalar nasıl bir davranış göstermişlerdir? Sessiz - sedasız oturmuşlar mıdır? Bu iktidarı desteklemiş ya da karşı mı koymuşlardır?

Bu üç ihtimalden her biri belli bir politik tutum ve kararın sonucu olarak düşünülse yanlış mıdır? Üstelik bizim bildiğimiz büyük işçi sendikalarının liderlerinin bir çoğu en kötüsünü yapmışlar bu iktidarı desteklediklerini bildiren telgraflar çekmişlerdir.

Sayın Prof. Dr. Cahit Talas'ın «Sendikacılık Hareketi ve İşçi Partisi» adlı yazısında ileri sürdüğü düşünceleri tartışmak, ister-istemez konuyu bu gerçekler içinde ele almaya zorluyor bizi. Ve gene ister - istemez sendikacılık hareketinin doğuş, gelişim sartlarında kimi hatırlatmalara zorunlu bırakıyor.

Sayın Talas'ın yazısını incelediğimiz zaman şu üç ana düşünceyi - âdeta - ilke halinde ileri sürdüğünü, bunlara gerekçeler arıyarak okuru «ikna» etmeye çalıştığını görüyoruz.

1 — Türkiye'de sendikacılık hareketi, siyasetten uzak yürütülmelidir.

2 — İngiltere'de ve İsveç'te görülen Sendika, Parti ilişkileri eskimiş bir yöntemdir.

3 — T.İ.P. nin sendikaları siyasî faaliyetlere doğru itmekteki amacı - parlamentoya temsilci göndermek için - onları bir araç durumuna getirmek ve sendikalara sosyalist doktrini benimsetmektir.

Ne var ki, bu şekilde özetlenebilecek kanılara ileri sürdüğü gerekçelerin sonunda varmış görünen Cahit Talas, Sendikacılık, işçi sınıfı Türkiye'nin toplumsal yapısı konularında az da olsa bilgi sahibi bulunanlar önünde, bir öndüşünceye gerekçeler aramak kaygısı içinde bulunduğunu gizleyemiyor. Bu öndüşünce: T.İ.P. ve sendikalar yolu ile örgütlenmeye başlıyan işçi sınıfının sosyalist doktrini benimsemesi kaygısıdır. Bu kaygı ile, millî gelirinin % 32 sini nüfusunun % 2 since paylaşıldığını sağır sultanın bile duyduğu Türkiye'de bir bilim adamı olduğu halde şöyle yazabiliyor Cahit Talas.

Vaktiyle batıda olduğu gibi bugün Türkiye'de derin sınıf ayrılıkları yoktur.

Konuyu tartışırken daha hareket noktasında ya bilerek ya bilmiyerek Türkiye gerçeğine aykırı olan bu tutum Sayın Cahit Talas'ı öteki gerekçelerde de gerçek-dışı kalmaya mahkûm ediyor tabii. Örneğin, İsveç'te ve İngiltere'de sendikaların işbirliği yapmalarını «zayıflatan gerçek»i şöyle açıklıyor:

«Şimdi birçok partiler işçi haklarını ve menfaatlerini ve sosyal adalet ilkelerini benimsemiş bulunuyorlar. Bu konuda işçi partileriyle rekabet halindedirler. Binaenaleyh, işçi partileri eskiden olduğu gibi şimdi bu yönden bir inhisarı ellerinden kaçırmış durumdadırlar.»

«Birçok partiler» diye bir sözden batı-ülkelerindeki herbiri ayrı bir siyasî anlayışa sahip olan, programlarında dünya görüşleri beliren siyasî partileri anlamak mümkün olamıyacağına göre sorabiliriz: Türk Siyasî Partilerinden hangisı hiç değilse grev hakkı konusunda açıktır? Bu hakkı istiyen işçilerin gözlerinin içine baka baka vatana hıyanetten bahseden çalışma bakanları görmemişmiyizdir?

14 Mayıs 1950 seçimlerinden önce sendika yöneticilerinin o zaman en büyük işçi örgütü olan İstanbul Sendikalar Birliği içinde C.H.P. ve D.P. ye bağlılıklarına göre gruplaşmalar meydana getirdiklerini biliyoruz. D.P. den yana yöneticiler, «Hür İşçi Sendikalar Birliği»ni kurarak yayımladıkları çağrıda bazı sendikaların «Siyasete âlet» olduğunu yazıyorlar:

KIRKÜÇ

— «Memleketimizin her tarafında birçok sendika ve birlikler kurulmuşsa da bunların bazısı sendika ismini taşımakla beraber Türk işçisinin hak ve menfaatlerini koruyamamış, kanunun sarih hükümlerine rağmen maalesef sendikaları siyasete âlet etmişlerdir.»

Hiçbir siyasî cereyana kapılmamak azmiyl ekurulduğunu söyleyen «Hür Birlik» yöneticileri 14 Mayıs 1950 seçimlerinden sonra çok açık bir şekilde parti tutuyorlar ve yayımladıkları bildiride «Hakikî bir demokrasi havası içinde çalışacak sendikalar» diye yazabiliyorlardı.

İtiraf edelim ki, bugün iktidarda bulunan, ya da iktidar adayı olan partilerle sendikacılar arasındaki ilişkilerin ne gibi gelişmeler gösterdiğinin belgelerine sahib değiliz. Bunun gibi, yabancı mâli çevrelerin Türk-İş'e yaptığı yardımların ne karşılığında ve ne seviyede olduğunu da belgeleyecek durumumuz yok. Ama 1947 - 1950, 1950 - 1960 yıllarında olduğu gibi sendikacıların bugün de çok milletvekili çıkaran partilerin düşün ortağı olduğunu gösteren kanıtlara sahibiz ve sadece C.H.P. nin 1947-1949 arasında sendikalara o vaktin lirası ile 19.600 ödediğini biliyoruz.

Kemal Sülker'in **Türkiye'de Sendikacılık** adlı kitabından aldığımız aşağıdaki liste bile Sayın Cahit Talas'ın iddiasını yalanlamaya yeter görünüyor bize.

Para alan teşekkülün adı	Miktarı	Tarihi
Defterdar Fabrikası Gençlik Kulübü	2000	7/3/1947
Eyüp Mensucat İşçileri Sendikası	2000	6/6/1947
Beyoğlu Mensucat İşçileri Sendikası	1000	14/6/1947
Demir ve Madenî Eşya İşçileri Sendikası	5000	29/9/1947
Bakırköy Bez Fabrikası İşçileri Sendikası	500	29/9/1947
Gıda Sanayii İşçileri Sendikası	500	29/9/1947
Deniz İşçileri Sendikası	500	29/9/1947
İstanbul İşçi Sendikaları Birliği	1000	12/7/1947
İstanbul İşçi Sendikaları Birliğine	2000	17/1/1948
İstanbul İşçi Sendikaları Birliğine Nuri Killigil Fabrikasında kazaya uğrayan İşçileri ailelerine yardım yapılması için	3000	12/3/1949
İşçi Sendikaları Birliğine	1000	9/4/1949
İstanbul İnşaat İşçileri Sendikasına	300	6/7/1949
İstanbul Lâstik İşçileri Sendikasına	300	6/7/1949
İstanbul Tekstil Sanayi İşçileri Sendikasına	500	28/11/1949
Yekûn	**19.600 T.L.**	

TÜRK YENİDENDOĞUŞUNUN
EN SABIRLI EMEKÇİSİ

SABAHATTİN EYÜBOĞLU'NA MERHABA..

Şükran KURDAKUL

İnsanların ana haklarına aykırı yasaların, bir yargıçlar kurulunu, Sabahattin Eyüboğlu gibi Türkiye'nin dünya ölçüsünde değerlerinden birini yargılamak zorunda bıraktığı bugün, hem hukuk, hem düşün ve sanat tarihimizin çileli günlerinden biri olarak anılacaktır.

Hâlâ mı? Havassa ait bir edebiyat istemiyoruz, diye insanlık gücünün bütün soluğu ile haykıran Namık Kemal'lerden beri karşımıza çıkarılan her engelde tek kaygılı soru bu oluyor, sorduğumuz.

Hâlâ mı?

Bırakın Avrupa insanlarını, cezayir, Tunus, Mısır halklarının bile, uygarlığa doğru koşar adım gittikleri günümüzde, insanların ana haklarına aykırı yasaları kafalarımızın önünde hapishane pencerelerinin demir parmaklıkları gibi tutarak yaşıyanlar Sabahattin Eyüboğlu ile Vedat Günyol adlarının da başına «Sanık» sözcüğünü yakıştırdılar işte. Nasıl bilgece takılıyordu Orhan Veli Kanık:

«Halkı sevmekten sanık»

İster-istemez 1945 den bugüne değin uzanan yirmi yılla doluyor kafası insanın. İlk aşkımız, ilk sigara içişimiz, ilk yolculuğumuz, ilk konsere gidişimiz gibi **toplatıldığını gördüğümüz ilk kitap.** Sonra ilk «sanık»lığımız, ilk tevkifimiz... yaşantımızın bu sürekli direnç havasında deniz fenerleri gibi göz kırpıyor bize.

Benim toplatıldığını gördüğüm ilk kitap, Reşat ENİS'in TOPRAK KOKUSU idi. Topraksız Anadolu insanının romanı. Sonra, Rıfat Ilgaz'ın SINIF kitabından mahkûm edildiğini yazdı gazeteler. Galiba o yıl Attila İlhan'ı 17-18 yaşlarında bir şair adayı iken İzmir cezaevinde kırk beş gün yatırdılar. Derken MEDARI MAİŞET MOTORU'nun toplandığını Sait Faik'in devrin Sıkıyönetim mahkemesine verildiğini duyduk. Zaten Cumhuriyet kuşağından kaç sanatçı kalmıştır 142. madde Sanığı olmayan.

Beni İzmir'den alıp Denizli Cezaevine tutuklu olarak götüren jandarmaların sesi kulağımdadır hâlâ:

— Küçük!.

Küçük kafalarımıza yansıyan nice toplumsal soru vatanseverlik bilin-

cinin, halkçı yöntemlerin olanaklarını hazırlıyordu ama, yorulmuş, salonlara çekilmiş kuvvayı milliyecilere rağmen.

— Çınar altı dergisinde Orhan Seyfi, yeni şairleri neden **insancılar** diye suçluyor?

— Suç mu insancı olmak?

— Peyami Safa, 9. Hariciye Koğuşunu neden Nâzım Hikmet'e adamış?

— Neden yeni turancıların yazdıkları Ziya Gökalp'in Türkçülük anlayışına uymuyor?

— Neden en kötü sanatçılar C.H.P. çevresinde kümeleniyorlar?

— Devletçilik, faşizm, sosyalizm ne demek?

Üstelik ne kadar da kendi kendimizle konuşur gibi olduğumuz günlerdi onlar. En merakla beklediğimiz dergilerin Bin basıldığı savaş sonrası günlerinde hapisteki şaire, dışardaki şairin (Cahit Sıtkı Tarancı'nın) yazdığı şiiri okuyan kaç kişi vardı dersiniz.

Bir şey daha var yürekler acısı
Utandırır insanı düşündürür
Öylesine başka bir kalp ağrısı
Alır beni tâ Bursaya götürür.

Yeşil Bursada bir garip kuş
Otur denmiş oracıkta oturmuş
Tâ yüreğinden bir türkü tutturmuş
Ne güzel şey dünyada hür olmak hür.

Varan 3, Jokond, Benerci, Bedrettin
Hey kahpe felek ne oyunlar ettin
En yavuz evlâdı bu memleketin
Nâzım ağabey hapislerde çürür.

Türk yeniden doğuşu bu dergilerde kendi kendini yaratırken halkı sevmiyenler, halk dostlarının karşısına hep insanların ana haklarına aykırı yasalarla çıktılar. Karşı koymak bir direnç meselesiydi elbet. Ananızın, kardeşinizin, koltuğa gömülmüş kuvvayı milliyeci babanızın bile size bir acayip baktığı bir yalnızlık ortamında «sanık» diye suçlanmayı göze almak meselesiydi. **Halkı Sevmekten Sanık** olduğunuz halde yalnız bırakılışınıza dayanmak. Nice büyük şair, romancı adayı ya kabuğuna çekildi, yitti bu yüzden; ya da yalan bir sanatın, yalancı adamı olarak tükendi, boşluğa yuvarlandı. Ama uygarlık bilincinin öncüleri, bugün yüzbinlerce okunmanın yani eylem adamı olmanın - savaşını kazandılar Türkiye'de.

Hâlâ mı diye sorarken yurdumuz adına yüzümüzü acıyla buruşturan kaygı, bu kaygılar elbet. Hâlâ mı kasaba eşrafının cebe indireceği oylar yü-

zünden 1923 Türkiye'sini dünya önünde mahçup olacak durumlara düşüreceğiz?

2.

Sabahattin Eyüboğlu adı, halkçı düşün ve sanatın daha yıllar boyu, kazanacağı aşamalarda bir yararlanma kynağı olarak belirecektir. Dilimin ucuna gelen bir övgü tümcesini bulmuşken kaçırmamak kaygısı ile yazmıyorum bu satırları. Yüzde yüz gerçek bu. Bu gerçeği Eyüboğlu'nun bir derviş sabrı içinde dilimize kazandırdığı kitapların - bir kısmının - adlarını görünce, bu kitaplardan korkanlar bile yadsıyamaz. 1961 de dergilerde çıkan yazılarını topladığım «MAVİ VE KARA»nın Önsözünde gerekçelerini belirtmeye çalıştım bunun:

Sabahattin Eyüboğlu'nun yalnızlığına çekilmiş kişilerin uzak rahatlığı içinde toplumla ilgisini kesmiş bir aydının içsıkıntısı, umutsuzluğu yoktu. Aksine, o iyinin kötü, güzelin çirkin, sahtenin gerçek olarak gösterilmesini neredeyse bizim bile olağan karşılamağa başlıyacağımız günlerde aydınları ayakta tutacak bir düşünsel ortamın sürekliliğini yitirmemesi için var gücü ile çalışıyordu. Devlet, Şölen, Cadı Kazanı çevirileri, Hayyam'ın, La Fontaine'in şiirleri Yeni Ufuklar dergisinde yayınladığı yazılarla hazırladığı soruşturmalar içimizde köprübaşı kurmaya çalışan kendimize düşkünlüğümüzün, yorgunluğumuzun karşısına çıkıyor, duygularımızla usumuz arasında sıkışıp kalan bir gerçeğin büsbütün havasız kalmasını önliyen yeni bir güc oluyordu. Şimdi toplum dışına sürülen bir hükûmetin gericilerin önüne kesenin ağızını açtığı günlerde kendisi için hiçbir şey istemiyenlerin sessiz sedasızlığı içinde öfkesiz bir çalışma ile işini uğraşını bırakmıyan Sabahattin bey işimizin amacımızın yollarını gösteren bir öğretmen niteliği kazanmıştı

1923 ten bu yana aydınları aynı sıkıntı, karanlıkta el yordamı ile yürüyenlerin durumuna düşürmüş, kimin yurtsever, kimin çıkarsever olduğunu bilmek, devrimle halk arasındaki köprünün en sağlamını kurmak kadar güçleşmişti. Onu daha 1935'lerde yerini yöntemini bilen bir aydın olarak görüyorduk: Devletlilerden bile korkmayan Sabahattin Eyüboğlu, bağnazlıktan, aşırılıktan, korkuyordu.

Bu aşırı korkusunun onun gerçeğinde yalnış ve yararsız kavramlarına açık kapı bırakmak olduğunu söyliyenlerin halkla devrim kavramlarına uzaktan bakakalmış, toplumsal olayların çok arkasından gelen kişiler olduğunu nice sonra anladık. Akıntıya kürek çekmiyen aydın düşünce: «Gelin işlerimizi halkçı gibi değil, halk gibi yapalım» diyerek, «halka inmeği bırakıp kendimizi aşmağa bakalım», «halimiz çocuk şiirleri yazmakta inadedenlerin haline döner» diyerek ezberlenmiş kuralların altında kapanan gözlerimizi açmıya çalışıyordu. Açık göz, düşünen kafa: Eyüpoğlu'nun ilerleme bilincimizle halk arasında kurmaya çalıştığı köprüde bu vardı. Dev-

rimci aydın, kendini eleştirmesini bilen kişiyle eşanlama geliyordu. Yurt yönetiminde de, sanatta da.

Ezberlenmiş kuralların etki alanında gözlerimizin kapalı durmasını istiyenler, Yunus Emre'yi Fransız diline - yani dünyaya - götüren Eyüboğlu'nun, Babeuf'ü türkçeye getirmesi çabasına, tröstlere kiraladıkları gazetelerinde aylarca kara çaldılar. Eflatun'u, Euripides'i, Rousseau'yu, Montaigne'i, Hayyam'ı, Shakespeare'i, Baudelaire'i, Rimbaud'yu, Duhamel'i, Kafka'yı, Camus'yü dilimize kazandıran yeniden - doğuşumuzun bu en sabırlı emekçisi, Fransız devriminin - yani demokrasinin, sosyalizmin - yani halk dostluğunun - ilk eylem adamına nasıl uzaktan bakabilirdi? Dünyada adına dernekler kurulan bir adamın türkçede bir tek kitabının bile bulunmamasına nasıl göz yumabilirdi?

İnsanların ana haklarına aykırı yasaların, bir yargıçlar kurulunu dünya ölçüsünde değerlerimizden birini yargılamak zorunda bıraktığı bugün Türk yeniden doğuşunun en sabırlı emekçisi Sabahattin Eyüboğlu'na, merhaba...

Paul Grable

YÜZ ÜNLÜ SENFONİ

— Yüz ünlü senfonik yapıtı ayrı ayrı tanımlıyan bu kitap ayrıca büyük bestecilerin hayatları üstüne geniş bilgi vermektedir.

Çeviren: Selma Kurdakul

F. : 5 Lira

ATAÇ KİTABEVİ

EĞİTİM ÖZGÜRLÜĞÜ ÜSTÜNE

EINSTEIN

Çeviren: **Vedat ÜRETÜRK**

Akıl hocaları çoktur ama, bilge ve soylu öğretmenler azdır. Konferans salonları geniş ve kalabalıktır ama, gerçeğe ve adalete gönülden susamış bulunan delikanlılar pek azdır. Doğa kendilerinin şu ya da bu ürünlerini bol bol sağlar ama, eşsiz ürünlerde doğa eli sıkı davranır.

Bunu, bunu hepimiz biliyoruz: öyle ise neden dövünelim? Bu hep böyle olmayacak mı? Bu besbelli böyledir işte, kişi doğadan doğrudan doğruya bize geleni elde edebilir. Oysa, beri yanda, bir de yüzyılın ruhu vardır, kişiden kişiye değişen ve kendisini tanımlayan özelliği bir topluma aşılayan bir kuşağa özgü bir görüş açısı vardır. Her insan, bu yüzyılın kılığını değiştirmek için, karınca kararınca çalışabilir.

Bir yüzyıl önceki akademik Alman gençliği arasında yaşayan ruhu, bugün yaşayanla karşılaştırınız: o zamanlar insan topluluğunu iyileştirme yolunda bir inanç vardı, saygıdeğer her düşünce önünde sevgi vardı, büyük klâsiklerimizin gölgesinde yaşadığı ve savaştığı hoşgörü vardı. O zamanlar Almanya denen çok yaygın bir politika birliğine gidiş vardı. O zamanlar akademik gençlik böyleydi, gölgelerinde ülkülerin yaşayıp gittiği akademik öğretmenler böyleydi.

Bugün de gene toplumsal ilerleme konusuna, hoşgörü ve düşünce özgürlüğüne, şimdi Avrupa denen o pek yaygın bir politika birliğine doğru yönelen bir çaba var. Ama bilimtaycı gençlik artık umutların ve halk ülkülerinin koruyucusu değildir, akademik çalışan varlığın destekleyicisi de değildir. Herhangi bir insan, işi farfaraya vermeden, serinkanlı bir bakışla zamanımızı incelerse, bunu görebilir.

Bugün kendi hakkımızda düşünmek üzre toplandık. Bu toplantının kesin nedeni «Gumbel Konusu»dur. Bu adam, adalet düşüncesinden kuvvet alarak, içten gelme bir coşkunlukla, engin bir cesaretle ve örnek olabilir nesnellikle, henüz sırrı çözülmemiş bir politika cinayeti üzerine kalem eskitti; o, kitaplarıyla, topluma büyük bir kulluk etti; bugün bize öğrencilerin toplumu, Üniversitesinin öğretim öğesiyle nasıl savaştığını göstertti. Politika tutkusu öyle uzağa gidemez. B. Gumbel'in bütün düşünce özgürlüğü konusundaki kitaplarını okuyan herhangi bir insanın, bu kitapların gölgesinde, benim gibi bir izlenim kazanabildiğine inandım. Köklü bir politika ortaklığına doğru gitmek istiyorsak, bu gibi kişiler gerek bize.

Her insan kendi okumalarına dayanarak, kişisel düşüncesine ve hattâ başkalarının kendisine dediğine bakarak, yargı versin. Bu noktadan yürünüldü mü, şu az çok şerefli başlangıçtan sonra, bu «Gumbel Konusu», gene de mutlu sonuçlar verebilecektir.

İyilik ve Kötülük :

Kural olarak, gerçekten, insanların ve insan varlığının şerefini yükseltmek için bol çalışıp didinenlere karşı, daha gönülden bağlanılmalıdır. Ama, bir de, şu insanların nenin nesi oldukları sorulursa, büyük güçlüklerle karşılaşılır. Politika önderlerini, hattâ din başkanlarını ilgilendiren noktadan, insanların kötülükten daha çok iyilik edip etmediklerini bilmek, çoğu zaman oldukça güçtür. Sonuç olarak, pek yürekten inanıyorum ki insanlara en iyi kulluk etmek, onları yüce konularla uğraştırmak, böylece de; dolayısiyle, şereflerini yükseltmektir. Bu gibi çaba herşeyden önce sanatçılara, hattâ, bunlardan sonra, bilgelere yaraşır. Şurası gerçektir ki insanların şerefini yükselten ve onları ahlâksal yönden varlıklı kılan, araştırmalarının s o n u ç l a r ı değil, ama daha çok algıya, verimli ve anlı şanlı aydın emeğe karşı gösterdikleri çabalardır. Parlak sonuçlarına göre Talmud'un değeri üstüne yargı vermek istendi mi, bu besbelli pek az yerinde bir iş olur.

B i r k i ş i n i n g e r ç e k d e ğ e r i, hangi ölçüde ve hangi anlamda kendini B e n'den kurtarmağı başardığına bakılarak ortaya çıkar.

Türk halkının, emperyalizmin saldırısına karşıkoyma kararını dünyaya ilân ettiği 23 Nisan 1920 den önce örgütlenme savaşını gösteren belgelerden biri ERZURUM KONGRESİ bildirisidir. Bilindiği gibi, «Müdafai Hukuk Cemiyetleri» Kurtuluş Savaşı'mızın ilk yapıcı birleşmelerini meydana getirmiş, Erzurum ve Sıvas Kongreleri de Büyük Millet Meclisine hazırlık kuruluşları olmuştur.

İlk Türkiye meclisinin 45. Yıldönümünde Erzurum kongresi bildirisini, bugünün dilinde yayımlamayı görev sayıyoruz.

ERZURUM KONGRESİ BİLDİRİSİ

Erzurum Doğu Anadolu Müdafaayı Hukuk Cemiyeti :

Mütarekenin akdinden sonra gittikçe artan ahid bozucu davranışlar ve İzmir, Antalya, Adana ve havalisi gibi memleketimizin önemli bölgelerinin fiilen işgali ve Aydın vilâyetinde tahammül edilmez Yunan zulmü ve Ermenilerin Kafkasya'da sınırlarımıza kadar dayanan katliam ve müslümanları yoketme siyaseti ile istilâ hazırlıkları ve Karadeniz sahilinde Pontus hayalini gerçekleştirme amacı ile hazırlıkların yapılması ve sırf bu amaçla Rusya sahillerinden akın akın göçmen adı altında gelen yabancı rumların, bu arada silâhlı eşkiya çetelerinin sevk ve toplanması gibi olaylar karşısında kutsal vatanın parçalanması ve çökmesi tehlikesi gören milletimiz, millet iradesine dayanmayan hükümet merkezinin bu elem ve facialara çare bulamıyacağına uğursuz örnekleriyle inanmış ve bir çok tesirler altında ihtimal ki daha da acı ve hazmedilemeyecek kararlara boyun eğeceğinden kaygılanmış bulunuyor.

Bundan ötürü kendini en yakın ve en kanlı tehlikeler karşısında gören Doğu Anadolu illerinin mukadderatını kendi kendine koruma amacı ile her taraftan millet vicdanından doğmuş cemiyetlerin katılması ile aktedilmiş olan Erzurum Kongresi 7 Ağustos 1335 (24. Temmuz) tarihinde çalışmasını sona erdirerek Tanrının lûtfu ile aşağıdaki kararları aldı.

1 — Trabzon ve Cavik (Samsun) sancağı ile Doğu vilâyetleri adını taşıyan Sıvas, Diyarbakır, Elâzığ, Van, Bitlis illeri ve bu bölge içindeki «müstakil sancaklar» hiçbir sebep ve bahane ile birbirinden ve Osmanlı camiasından ayrılması tasavvur edilemez bir bütündür. Bunlar saadette ve felâkette mukadderatları hakkında aynı amacı hedef olarak tanıyan topluluklar bütünüdür. Bu bölgede yaşıyan islâm unsurlar karşılıklı bir fedakârlık duygusu ile dolu ve Soy, Sosyal durumlarına riayet eden öz kardeşlerdir.

2 — Osmanlı vatanının bütünlüğü ve millî istiklâlimizin temini, saltanat ve Hilâfet makamının dokunulmazlığı için KUVVAYI MİLLİYE'yi ve MİLLÎ İRÂDE'yi hâkim kılmak esastır.

3 — Her türlü işgal ve müdahale Rumluk ve Ermenilik teşkili amacını taşıyacağından birlikte savunma ve direnme esası kabul edilmiştir. Siyasî hâkimiyet ve toplumsal dengeyi bozacak biçimde hıristiyan unsur-

lara bir takım yeni dinî imtiyazlar verilmesi kabul edilmiyecektir.

4 — Hükûmet merkezinin bir devlet tazyiki karşısında (tazyiki düvel) bu bölgeyi terk ve ihmal zorunda kalması ihtimaline göre Hilâfet ve Saltanat makamına bağlılığı ve millî hukuku sağlıyacak tedbir ve kararlar alınmıştır.

5 — Vatanımızda ötedenberi birlikte yaşadığımız müslüman olmayan unsurların, Osmanlı devletinin kanunları ile tanınan hukuklarına tamamiyle riayetkârız. Mal ve can ve ırzlarının korunması, din gerekleri ve millî an'anelerimiz ve kanunlarımızın esasından olduğu için bu esaslar kongremizin genel oyu ile gerçeklenmiştir.

6 — İtilâf devletlerince mütarekenin imza olunduğu 30 Ekim 1334 tarihindeki sınırlarımız içinde kalan ve her bölgesinde olduğu gibi Doğu Anadolu illerinde de büyük çoğunluğu islâmlar teşkil eden ve kültürel ve ekonomik bakımdan kardeş olan dindaş ve soydaşlarımızın oturduğu memleketimizin bölüşülmesi nazariyesinden tamamen vazgeçmekle, varlığımıza, ırk, din ve tarih hukukuna riayet edileceği ve bunlara aykırı teşekküllerin tasvi, olunmayacağı ve bu suretle tamamiyle hak ve adalete dayanan karar beklenir.

7 — Milletimiz, insanî ve çağdaş amaçları yücelterek teknik, endüstriyel ve ekonomik durum ve ihtiyacımızı takdir eder. Bundan ötürü devlet ve milletimizin iç ve dış bağımsızlığımız ve vatan bütünlüğümüz saklı tutulmak şartı ile 6 maddede yazılı sınırlar içinde, milliyet esaslarına uyan ve memleketimize karşı istilâ emeli beslemeyen herhangi bir devletin teknik, endüstriyel, ekonomik yardımlarını memnunlukla karşılarız. Ve böylesine âdil ve insanî şartları taşıyan bir barışın derhal kararlaştırılması insanların selâmeti ve dünyanın sükûnu adına millî amacımızdır.

8 — Milletlerin kendi mukadderatlarını kendilerinin tayin ettikleri bu tarihî devirde hükûmet merkezimiz de millet iradesine boyun eğmek zorundadır. Çünkü millet iradesine dayanmayan herhangi bir hükûmet heyetinin kendince aldığı kararları milletçe itaate şayan bulunmadıktan başka dışarda da itibar görmediği ve görülmeyeceği, şimdiye kadar geçmiş hareket ve sonuçlarla sabit olmuştur.

Bundan ötürü milletin içinde bulunduğu zor ve acı durumdan kurtulmak çarelerine başvurmasına hâcet kalmadan hükûmetimiz millî meclisi hemen ve gecikmeksizin toplamaya ve böylece millet ve memleket mukadderatı hakkında alacağı bütün kararları millî meclisin murakabesine sunmaya zorunludur.

9 — Vatanımızın karşı karşıya bırakıldığı elem ve olayların etkisi altında ve tamamen aynı amaçlarla millî vicdandan doğan derneklerin birlik ve birleşmesinden doğan geniş topluluk bu kez (Doğu Anadolu müdafai hukuk cemiyeti) olarak isimlenmiştir. Bütün islâm vatandaşlar cemiyetin tabii üyesidir.

10 — Kongrece seçilen bir «Heyeti Temsiliye» kabul ve köylerden itibaren il merkezine kadar mevcut millî teşkilâtı birleştirmiş ve kuvvetlendirmiştir.

ERZURUM KONGRE HEYETİ

ATATÜRK
MECLİSİN AÇILIŞINI ANLATIYOR

«Hürriyet ve istiklâl benim karakterimdir.»

— Paşa hazretleri, yarın Nisanın yirmi üçü... Büyük Millet Meclisini geçen sene bugün açmıştınız. Bu tarihin çok büyük kıymeti var; ve bu tarih, mazi-i millîmizin (ulusal geçmişimizin) en kıymetli bir hâtırası olacak, bu münasebetle bazı sualler sormama müsaade buyurulur mu?

«— Ne sormak istiyorsunuz?»

— Geçen 23 Nisan, Meclisin ilk yevm-i küşadına (açılış gününe) ait hâtırat ve ihtisasatınızı (duygularınızı) sormak istiyorum Paşa hazretleri. Bu hâtırat ve ihtisasat tarih-i millimiz için çok kıymetlidir.

«— Peki izah edeyim.»

Mustafa Kemal Paşa koltuğuna gömüldü, bir kaç dakika düşündü, sigarasından pencereye doğru giden helezoni dumanları bir müddet gözleriyle sakitane (sessizce) takip etti ve hâtıratını ağır ağır şöyle anlattı:

«— 16 Mart vak'a-i (yürekler acısı olay) üzerine artık İstanbul'a büsbütün kement vurulmuş, millet ve memleket başsız kalmıştı. Onun istiklâlini düşünmek ve kurtarmak için Ankara'da millî bir Meclis toplamak lâzım geldi. Bu kanaat üzerine lâzım gelen çarelere tevessül ettik (giriştik). Böylece geçen Nisan evasıtında (ortalarında) milletvekilleri Ankara'da toplanmağa başladı. Ancak memleket vâsi (geniş) ve vesait-i münakalesi mahduttu. Bunun için vekillerin muvasalatı daima teahhura (gecikmeye) uğruyor ve bu teahhur beni tâzip ediyordu (üzüyordu.)

Bu azap içinde bütün rüfekay-ı mesaim (çalışma arkadaşlarım) ile gece ve gündüz bilâ ârâm (dinlenmeksizin) çalışarak vaziyete ait çareleri düşünüp tatbik ile meşgul oluyordum. O esnada dahilde halkın efkârını tesmim etmek (zehirlemek) ve hariçte efkâr-ı umumiye-i cihanı (cihanın kamu oyunu) teşviş eylemek (karıştırmak) maksadiyle çalışanların kullandıkları vasıtalardan birisi de doğrudan doğruya benim şahsiyetim idi. Memleketimizdeki millî heyecanı, hakkı ve istiklâli müdafaa uğrunda gösterdiği kaabiliyet-i hayatiyeyi (yaşama gücünü) inkâr için bu kimseler, bütün hücumlarını bana tevcih ediyorlardı (yöneltiyorlardı). Gerek millete ve gerek İstanbul'daki hükûmete resmen diyorladı ki «Mustafa Kemal'i tanımayınız; Mustafa Kemal'e emniyet ve itimat etmeyiniz. İtilâf Devletlerinin Türkiye'ye karşı gösterdiği şiddet, onun yüzündendir.» Onlar böyle söylüyorlar.

Ve ben bertaraf edildiğim takdirde, millet ve memleketin hariçten her türlü dostluğu ve iyiliği göreceğini ileri sürüyorlar, efkârı bu suretle iğfale (yanıltmaya) çalışıyorlardı. Ben, bu teşebbüste ne kadar zehirli, fakat mâhirane bir kasit olduğunu bütün vüzuhiyle (açıklığı ile) görüyordum. Ancak milletimin üstüne konan tazyik ve esaret yükünün benim yüzümden ileri

geldiğini düşünebileceklerin mevcudiyetini zaman zaman düşündükçe, kalbimin pek derin teessürat ile çarptığını hissediyordum. Hem kendimi bu teessürden kurtarmak, hem de böyle düşünebilecekleri tevehhümden (kuruntudan) kurtarmak için, o güne kadar ihdas edilen (meydana getirilen) vaziyet-i tarihiyenin ve bu vaziyetin o günden sonraki safahatına (safhalarına) ait mesuliyeti diğer bir arkadaşa tevdi ederek (yükliyerek) kûşe-i nisyan (unutulma köşesi) ve inzivaya (yalnızlığa) çekilmenin muvafık olacağını düşündüm ve bu fikrimi o zamanlar temasımda bulunan rüfekay-ı mesaimin kâffesine açık ve kat'î bir lisanla bildirdim. Fakat rüfekam, böyle bir hareketin düşmanın niyat (niyetleri) ve arzusunu terviçten (kabul etmekten) başka semere vermiyeceği iddiasında bulundular.

Dahilî isyan ateşi Ankara kapılarına kadar takarrüp etmekte (yaklaşmakta) idi. Vaziyetin vehameti (kötülüğü) mes'uliyetin azameti tedhiş edici (dehşet verici) bir mahiyette idi. Bu vaziyet karşısında şöyle düşündüm: Hâdis olan (meydana gelen) vaziyetten her ne mülâhaza (düşünceye) mebni olursa olsun (dayanırsa dayansın) çekilmek iki suretle tefsir olunabilirdi. Birincisi tutulan işde nevmîdiye (umutsuzluğa) düşmüş olmak, ikinci tutulan işin sıklet-i mes'uliyetine (sorumluluk yüküne) tahammül edememek. Filhakika bu gibi yanlış zehaplar (sanmalar) hem maksad-ı mukaddesi rahnedar edebilir (gedik açabilir), hem de bu maksat etrafında toplanan kuvvetleri inhilâle (dağıtmaya) uğratırdı. Binaenaleyh arkadaşlarımın samimiyetine, milletimin azim ve imanına ve düşmanlarımızı evvel ve âhir itiraf-ı acze mecbur edeceği hakkındaki kat'î kanaatime ve Allahın tevkifine istinaden kemafissabık (geçmişte olduğu gibi) sonuna kadar mücahede-i millîyemizin şahsıma tahmil ettiği (yüklediği) vazife-i namus ve vicdanı ifada devama karar verdim. Ve artık harekât-ı umumiyenin bir şekl-i kanunîde tedvirine (idaresine) başlamak gününün daha ziyade teahhura da müsaadesi kalmadığından 336 (1920) senesinin Nisan 23 üncü günü Meclisin küşadı münasip görüldü.

İşte 23 Nican cuma günü, öğleden sonra takriben saat ikide Meclis binasının kapısından girerken, günlerden ve gecelerdenberi bütün mevcudiyetimi işgal eden bu efkâr ve ihtilis salonunu dolduran milletvekillerinin emniyet ve itimad-ı nazarla (güvenli bakışlarla) bana müteveccih olduklarını gördüğüm zaman teşebbüsatımızın milletin âmaline (emellerine) tamamen tevafukunu (uygunluğunu) bir kere daha idrâ ettim (anladım.) Ve artık benimle fikir ve emelde müşterek milletin fikir ve emelini tamamen temsil eden bu kadar arkadaşla beraber çalışacağımdan mütevellit (doğan) büyük bir bahtiyarlık hisseyledim.»

— Paşa hazretleri, Türk milletinin bütün âleme gösterdiği bu necip asîl mukavemet fikri zât-ı devletlerine nasıl lâyih oldu (belirdi, parıldadı?) Mukavemete ait ilk düşüncelerinizi sormama müsaade buyurulur mu?

«— Hürriyet ve istiklâl benim karakterimdir. Ben milletimin ve büyük ecdadımın en kıymetli mevrûsatından olan aşk-ı istiklâl ile meftur (dolu) bir adamım. Çocukluğumdan bugüne kadar ailevî hususî ve resmî hayatımın her safhasına yakından vâkıf olanlarca bu aşkım malûmdur. Bence bir

millette şerefin, haysiyetin, namusun ve insanlığın vücut ve beka bulabilmesi mutlaka o milletin hürriyet ve istiklâline sahip olmasiyle kaimdir! Ben şahsen bu saydığım evsafa çok ehemmiyet veririm ve bu evsafın kendimde mevcudiyetini iddia edebilmek için milletin de aynı evsaf ile muttasıf (vasıflanmış) olmasını şart-ı esas (esas şart) bilirim. Ben yaşayabilmek için mutlaka müstakil bir milletin evlâdı kalmalıyım. Bu sebeple millî istiklâl bence bir hayat meselesidir. Millet ve memleketin menafii (menfaatleri) icap ettirdiği takdirde beşeriyeti teşkil eden milletlerden her biriyle medeniyet mukteziyatından (icaplarından, gereğince) olan dostluk, siyaset münasebatını büyük bir hassasiyetle takdir ederim. Ancak benim milletimi esir etmek istiyen herhangi bir milletin de bu arzusundan sarf-ı nazar edinceye kadar bîaman (amansız) düşmanıyım.
Meselâ: Harb-ı Umumî küre-i arz üzerinde infilâk ettiği zaman vaziyeti coğrafiye, vekayi-i tarihiye ve muvazenet-i siyasiyenin icbarları (zorlamaları) karşısında muhafaza-i bîtarafîye (tarafsızlığı korumaya) adem-i (imkân olmaması) yüzünden Alman'ların bulunduğu zümreye dahil olduk. Alman'larla dost olduk. Alman'lar memleketimize, ordumuza ve hükûmetimize kadar girdiler. Bunların hepsini hoş gördük. Fakat Alman'lardan bazıları haysiyet ve istiklâlimizi muhil (bozucu) vaz'u tavır almağa başladıkları dakikada en evvel ve hemen hiçbir kayıt ve şarta bakmaksızın ruhan ve hattâ fiilen isyan ettim. Bu isyanım yüzünden idi ki Harb-i Umumînin cereyanı içinde bir seneye yakın bir zaman bu hareketimin mürevvici olmıyanlarla muhalif ve muhasım vaziyette kaldım. Bilâhare hasbelicap (gerektiği için) tekrar Suriye'de kabul ettiğim kumanda, harbin son günlerine tesadüf etti. Harbin idamesine taraftar olmadığım gibi harbin her fırsattan bilistifade hitama erdirilmesi lüzumuna da kani bulunuyordum ve bu kanaatimi hususî ve resmî beyandan hâli (uzak) kalmamıştım. Netice-i harbin bizim içi elemli olacağını tahmin ediyordum. Fakat İngiliz'lerin, Fransız'ların, İtalyan'ların bizim için elemli olabilecek olan bu neticeyi, memleketimizi parçalamak ve milletimizi terzil ve tahkir ederek (hakarette bulunarak) hayvanat-ı vahşiye sürüsü haline sokmaya çalışacak kadar ileri götüreceklerini düşünemiyordum. Her halde mağlûp olursak cesasız ve zararsız bırakılmıyacağımıza şüphe etmiyordum. Fakat insaniyet, medeniyet ve adalet düsturlarının müdafii olmakla tanınan bu milletlerin hükûmet adamları, ne zihniyet ve fıtratta (yaradılışta) olurlarsa olsunlar her halde Türkiye'nin ve Türkiye halkının tarihini, haysiyet ve mevcudiyetini, istiklâlini yıkmak gibi vâhi (boş) bir teşebbüse girişmiyeceklerini zannediyordum. Mütareke münasebetiyle Yıldırım Orduları Grupu Kumandanı olarak bulunduğum Adana'dan ayrılıp İstanbul'a geldiğim zaman mütarekenamenin tatbikatına ve onu takip edecek sülhun şeraitine müteallik mülâhazatımda (düşüncelerimde) âmil ve müessir olan fikir ve kanaatler böyle idi. İstanbul'da İngiliz, Fransız ve İtalyan rical-i siyasiye ve askeriyesinden bazılariyle vukubulan münasebet ve mülâkatlarımda da daima samimiyetle bu fikirleri söylüyor ve diyordum ki: «Harbe girmek ve harbe girdikten sonra müttefikin (müttefikler) zümresine dahil olmak bizim için zarurî idi.

Çünkü bitaraf bırakmazdınız. Çar Rusyası sizin tarafta idi. Mağlûbiyetin tabiî olan icabatı elbette mevzuubahs olur. Fakat milleti istiklâlinden mahrum ederek imha etmek, hiç bir vakit bu icabattan addolunamaz.»

Bütün bu temaslar, bende hayret ve istiğrap (tuhaf bulma) ile bir hakikati inkişaf ettiriyordu. Dinlediğim samimiyetsiz sözlerde gizlenen bu hakikat, düşmanların bizi behemehal imhaya karar vermiş olmaları idi. İtilâf memurlarının, zabitlerinin askerlerinin İstanbul'da en büyük müesesat ve mahafilden sokaklara kadar, her yerdeki tavır ve hareketleri, tecavüzleri, tahkirleri dahi keşfettiğim bu hakikati teyit eden (kuvvetlendiren) bir delil oluyordu. Bu hakikate, herkesin gözü önünde cereyan eden bu tecavüzat ve tahkirata karşı koca İstanbul, içinde Padişahından, rical-i hükûmetten, kumandanlarından, zabitlerinden en son neferine ve ferdine kadar bir buçuk milyon can; toplu, tüfekli, zırhlı, kırılması müşkül ve kalın zincirlerle sımsıkı bağlandıklarını anlamaksızın, mebhut (hayret içinde) ve mütevekkil duruyordu. Ben de bu zincirlerle muhat (çevrili) ve kendime hemdert (dert ortağı) aramakla meşgul idim. O mebhut ve mütevekkil kütleler içinde zaman zaman müteşebbis görünen insanlar farkediyordum. Bunlar fenalığı alertlak hissediyorlar ve ona çaresiz olmak (çare bulmak) istiyorlardı. Fakat nokta-i istinatlarını (dayanma noktalarını) yine İstanbul kavafil-i surunun (sur kafilesinin) içindeki kütlede aradıklarını görüyordum. Lâyuad (sayısız) programlar ve bu programların etrafında zincirbeend-i esaret (esaret zincirine bağlanmış) olduklarının fâriki bulunmıyan (farkında olmıyan) yine o insanlar, zümreler, fırkalar, cemiyetler, gruplar...

Bütün bu teşekküllerin istikameti benim ruhumdaki tecelli ile tamamen tezat teşkil ediyordu. Çünkü bu teşekküllerin hiç birinde mevzuubahs olan dâvânın hakikî mahiyetini idrâk etmiş olmak isabetini göremiyordum. En münevver sayılan insanların manda meclûbiyeti ile milletin ruh-ı istiklâlini (bağımsızlık ruhunu) yıkmak için gafilâne bir sa'y-i gûşiş-i mütemadî (sürekli çalışma ve çaba) içinde çırpındıklarını hayretle görüyordum. Ben artık şu noktalarını gayet vâzıh mütalâa edebiliyordum: Düşmanlar istiklâlimizi imhaya karar vermişlerdir. Bu hakikati millet, henüz tamamiyle keşfetmemiştir. Çünkü İstanbul karanlık sisler içinde boğulmuştur. Oradaki zekâlar, oradaki vicdanlar bir taraftan doğrudan doğruya düşman tazyikı, diğer taraftan bilvasıta (aracılık ile) düşman iğfaliyle (aldatmasiyle) bunalmış ve bunaklaşmış bir halde idi. Hiç bir kudret bu muhit içinde, vaziyet-i hakikiyeye göre doğru hedef göstermeğe muvaffak olamaz ve hedef-i milleti sevk için kuvvetli bir zemin-i istinat (dayanma zemin) bulamazdı. Her halde nokta-i hareket İstanbul'un haricinde idi. Bu noktayı bulmak ve oradan bütün milleti hakikî hedefe sevketmek lâzım geliyordu. Bunun üzerinde günlerce düşündüm, madut bazı arkadaşlarımla müdavele-i efkâr ettim (fikir danıştım).

Onlar da benimle hemfikir oldu. Ben evvelâ herhangi bir suretle Anadolu'-geçmek ve orada milletin efkâr ve hissiyatını bir defa daha yoklamak ve menabi-i memleketi takip etmek istiyordum. İstanbul'dan infikâkim (ayrılışım) bir mesele idi. Bunun suret-i hallini düşündüğüm bir sırada Anadolu'-

da salâhiyeti oldukça vâsi ordu müfettişliğini kabul edip etmiyeceğim istimzaç olundu (fikrim yoklandı). Bilâ tereddüt (tereddütsüz) kabul ettim. Ve Anadolu'ya bu şerait tahtında geçtiğim takdirde fazla hiç bir tetkik ve tetebbua lüzum kalmaksızın düşüncelerimin en müsait bir saha-i tatbikat bulabileceğine emin idim. Hemen hareket günü idi ki İzmir'i haydutcasına işgal etmek suretiyle millete büyük bir suikast misali vermiş oldular. Artık gayr-ı kabil-i tezelzül (sarsılmaz) bir surette kararımı vermiştim: Anadolu'ya gideceğim; derhal bütün salâhiyet ve vesaitimle milleti hakikat-i halden (durumun hakikatinden) haberdar edeceğim. Ve istiklâl-i milletimize vurulmak istenen darbeye karşı esbab-ı mukavemet (dayanma sebepleri) ve müdafaayı ihzara (hazırlamaya) çalışacağım.

Erkânı Harbiye-i Umumiyede vicdanlarına emin olduğum rüesaya (reislere) maksadımı anlattım ve icraatımın suubete (zorluğa) uğratılmaması için mümkün olan muavenetlerini rica ettim. Vapura, binmeden evvel Bâb-ı âliye uğradığım zaman Yunanlıların bu tecavüzünü gaflet içinde haber alan Heyet-i Vükelâ hâl-i içtimada bulunuyordu. Benim vürudumdan (gelişimden) haberdar oldukları zaman müzakerelerini tatil ederek bir kısmı yanıma geldi:

«Ne yapalım?» dediler.

«Celâdet (yiğitlik) gösteriniz!» dedim.

«Bunu burada nasıl yapabiliriz?» diyenlerine:

«Burada yapabildiğiniz kadarını yaptıktan sonra devam edebilmek için benim yanıma gelirsiniz.» cevabını vererek ayrıldım.

Samsuna ayak bastıktan sonra derhal memleket ve milleti yokladım, gördüm ki memleketin ve milletin temayülâtı, istiklâl müdafaasında tereddüt edenleri hacil (utandıracak) mevkide bırakabilecek bir mahiyet-i âliyededir. Filhakika iki senedenberi bütün dünyanın şahit olduğu vekayi ve hâdisat düşüncelerimde isabet ve milletin azim ve imanında hakikî selâbet (sağlamlık) olduğunu isbat etti. Bundan dolayı cidden müftehirim.»

(Hâkimiyet-i Milliye'den: 24 Nisan 1921)
Mustafa Baydar'ın «Atatürkle konuşmalar» adlı kitabından alınmıştır.

KIBRIS ÜZERİNE

Mustafa DEMİRCİ

Kıbrıs dâvası ancak ada halklarının gerçekten bir millî kurtuluş dâvası olduğu ölçüde hal yoluna girme şansını kazanır kanısındayız. Bu sebepten genel olarak millî kurtuluş hareketlerinin müşterek vasfına sahip olması icabeder. Öncelikle anavatan milli kurtuluş savaşımızda olduğu gibi müstevlinin askeri, siyasi, iktisadî kültürel ilh. egemenliğinin adadan kalkması gerekir. Lozan muahedesini İngilizlere İstanbul ve İzmir limanlarında yeteri kadar deniz ve hava üssü bırakarak imzalamak o zamanki mücahitlerimizin akıllarının ucundan bile geçmezdi. «Ya istiklâl - ya ölüm» şiarı etrafında millet kenetlenmişti. Ayni milli kurtuluşu Kıbrıs dâvasının halli için olağan görmemek biraz tarihi zorunluklara karşı çıkmak olmaz mı. Her iki cemaatin el ele verip adayı İngiliz İmparatorluğunun bir askeri üssü olmaktan kurtarması sürekli barışı sağlayacak en hayati ve en emin yol olmalı. Çünkü emperyalizmin ortadoğudaki monopolleri, meselâ akaryakıt monopolleri, millileştirme hareketlerinin gelişmesiyle tehlikeye girdiğinde Adadaki üslerinden kalkacak olan harp gemileri ve uçakları işbaşı yapacaklar zahir. Gayet tabii olarak mukabele de göreceklerdir. Artık bu çatışmanın sertliğine bağlı birşey. En müessir mukabelenin üslerin imhasile başarılacağı besbelli. Yani kabak yine cemaatleri başına patlıyacak demektir. Böylesine ciddi bir sonuca, monopollerle menfaat ilişkileri kurulu çevreler bir tarafa, Adadaki cemaatlar kadar Yunanistan ve Türkiye'deki ırkdaşlarının da karşı çıkması gerekir. Kıbrıs olayları şayet böyle olumlu bir yön alırsa başta ekonomik bakımdan milli kurtuluşlarını tamamlamıya çalışan ülkelerin yakın desteğini ve yeryüzündeki bütün antiemperyalist hareketlerin dostluğunu kazanacaktır.

Millî kurtuluş hareketlerinin başarısında rol oynıyan en önemli faktörlerden biri de şüphesiz ki kurtuluşu bahis konusu olan toplum içindeki dayanışmadır. Amerika'nın onsekizinci asır sonlarında yine İngiliz İmparatorluğuna karşı açtığı bağımsızlık savaşında çok daha çeşitli ırklara mensup vatandaşlar arasındaki dayanışma olmasaydı başarı şansı birhayli zayıflardı. İngilizler Kıbrıs'ta Rumlarla Türkleri birbirine düşürmek maharetini Amerikada gösteremediklerinden savaşa mağlup başlamışlardı. Bugün Kongo'da Belçika-Amerika ortak emperyalizminin devamı nasıl ki biraz da Lumumbacılar ile Çombeciler'in çatışmasına bağlıdır, Yemen'de İngiliz emperyalizminin devamı nasılki biraz da İmamcılar'la Cumhuriyetçiler'in çatışmasına bağlıdır, Kıbrıstaki yine İngiliz emperyalizminin devamı da yine Türk-Rum çatışmasının süreklilliğine bağlı olmasın.

Rum olsun, Türk olsun ne İngiliz - Amerikan emperyalizminin ne de

beynelmilel emperyalizmizmin oyununa gelmeyecek uyanık ve gerçekten vatansever kuvvetlerin duruma hâkim olması kaçınılmazdır. Adanın barışa kavuşması için Türkiye ve Yunanistanda haysiyetli bir iç ve dış politika akımı imkân bulup serpilebilirse bu akım sonu sonuna Kıbrıs meselesinde de anti emperyalist yani gerçekten milliyetçi bir durum alıp Ada halklarının barış içinde bir arada yaşamalarına önayak olabilecektir. Aksi halde enosis, Kıbrıs Türktür Türk kalacaktır, self determinasion, ya taksim ya ölüm, Zürih-Londra anlaşmaları, cemaatler arasında silâhlı çatışma, federasyon, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin müdahalesi, barış gücü, arabulucular, ilh.. dâva bir yılan hikâyesi misali uzar allahım uzar.

EYLEM'İ

GERÇEKTEN BEĞENİYORSANIZ

ABONE OLUNUZ

DOSTLARINIZA SALIK VERİNİZ.

ELLİDOKUZ

«BABEUF BİLDİRİ»Sİ TAKİPSİZLİK KARARI ALDI

Türk Edebiyatçılar Birliği Yönetim Kurulundan Yaşar Kemal, Melih Cevdet Anday, Sabri Altınel, Arif Damar, Memduh Balaban, Şükran Kurdakul haklarında — Basın kanununun 30. maddesine aykırı görülen «Babeuf Bildirisi»ni yayımlamaktan ötürü — Savcılıkça açılan koğuşturma «takipsizlik» karar almıştır.

T.E.B. Yönetim Kurulunun bildirisini yayımlıyoruz:

Türk Edebiyatçılar Birliği Başkanı tanınmış eleştirmen, denemeci ve çevirmen Sabahattin Eyüboğlu ile Birliğimiz üyelerinden tanınmış eleştirmen ve çevirmen Vedat Günyol'un 18. Yüzyıl büyük Fransız düşünürlerinden biri olan Babeuf'den dilimize çevirdikleri «Devrim yazıları» adlı kitap koğuşturmaya uğramıştır. Türk Edebiyatçılar Birliği Yönetim Kurulu, bu konudaki düşüncelerini kamu oyuna açıklamayı görevi sayar:

1 — Büyük Fransız Devrimi'nin ileri gelen düşünürlerinden biri olan Babeuf, demokrasinin ve özgür düşüncenin yaratıcılarından ve savunucularındandır. Onun ve çağdaşı olan düşünürlerin gerçekleştirdikleri o büyük devrim ise, bugün her ileri ve uygar toplumun benimsediği demokratik düzenin temelinde yer almaktadır. Demokratik düzen içinde bulunan bütün dünya toplumları onu kendi yaşayış ve düşünüşlerinden biri olarak okullarda okutup tanıtmaktadırlar. İnsanlığın özgürlüğü ve mutluluğu için hayatını vermiş olan Babeuf dünyanın hiç bir ülkesinde koğuşturmaya uğramamıştır.

2 — Babeuf ve onun katıldığı büyük devrim, Fransız aristokrasisine ve papaz sınıfına başkaldırmış, tufeylinin temizlenmesine önayak olmakla bugün bizim de içerisinde bulunduğumuz batı demokrasisinin kurulmasına yol açmıştır. Bu bakımdan Babeuf'ün Türk toplumunda koğuşturmaya uğraması ve yasaklanması sadece aykırı bir davranış olmakla kalmaz, bugünkü anayasa düzenimizin ve demokrasimizin dayanaklarını inkâr etmek ve kaynaklarını kurutmak olur.

3 — Ayrıca bu davranış çağdaş uygarlık düzenine ulaşma çabası içinde bulunan Türk toplumunu Ortaçağ'a döndürmek anlamını da taşır. Bu gidişle yarın, Ortaçağ köylü ihtilâllerinden, öbürgün ilkçağ köle isyanlarından bahseden yazıların ve kitapların da yasaklanmasına gidilirse hiç şaşmamalı. En iyisi ihtilâlsiz ve isyansız bir dünya tarihi hazırlatıp bütün Türklere onu ezberletmektir. Ancak böyle bir tarihte, Türkiye'den mutlâkiyet idaresini temizlemiş olan Atatürk ihtilâline ve bugünkü anayasayı getirmiş olan 27 Mayıs devrimine nasıl yer verileceği söz konusu olmayacak mıdır?

4 — Babeuf'ü yasaklamakla, 170 yıl sonra Fransız aristokrasisini ve papazlarını savunarak acaba elimize ne geçeceğini sanıyoruz? Babeuf'den zorba kralların ve hırsız papazların öcünü almak bize düşmez kanısındayız.

5 — Bugün bu koşullar içinde Türk aydını şaşkın ve üzgün durumdadır. Onun yaptığı tarihsel bir araştırma bile koğuşturmaya uğrarsa, yetkili yöneticilere düşecek olan başlıca görev, bizlere okuyabileceğimiz ve okuyamıyacağımız, çevirebileceğimiz ve çeviremiyeceğimiz bilimsel eserlerin listesini vermek olmalıdır.

Türk Edebiyatçılar Birliği, bütün Türk aydın ve düşünürleriyle birlik olduğuna inanarak, bu olayı bilim ve düşünce özgürlüğüne indirilmiş, toplumumuzu küçük düşürücü bir darbe olarak gördüğünü belirtir ve kamu oyu önünde protesto eder.

AZİZ NESİN

SAVULUN SOSYALİZM

GELİYOR

Çıktı.

Düşün Yayınevi

Cağaloğlu — İstanbul

GENÇLİĞİN 28 NİSAN BİLDİRİSİ

28 Nisan 1960 gençlik hareketi bilinçli Atatürk çocuklarının, iç ve dış eylemlerinde çıkar gruplarının temsilcisi haline gelen bir iktidar karşısında Türk demokrasisini kurtarma öncülüğüdür. Bugün, bütün engellemelere rağmen yurdumuzu ileri ülkeler düzeyine eriştirecek olan Anayasamızı kuşku yok ki gençliğin bu öncü hareketine borçlu bulunuyoruz.

Bu şerefli hareketin yıldönümünde gençlik kuruluşlarının yayımladıkları bildiriyi sunuyoruz.

Bundan 5 yıl önce bugün Türk Gençliği iç ve dış sömürücülerin emrinde bir politikanın, soysuslaştırmak istediği Cumhuriyet rejimini tekrar kaidesine oturtmak ve bütün bir ulusun ortak mutluluğunu sağlamak amacı ile meşruiyetini kaybetmiş siyasî bir iktidara karşı savaşa başlamıştır. Gücünü yüce ulusundan alan vatansever Türk ordusunun yerinde müdahalesi ile bu savaş bır ay gibi kısa bir zamanda başarıya ulaşmıştı.

İlerici kuvvetlerin birbirlerine kenetlenerek yaptıkları bu başarılı devrim sonucunda Türkiye yeni demokratik bir anayasaya kavuşmuş ve Türk halkı sosyal ve siyasal haklar elde etmiş, bu arada ulusal egemenlik yolunda güçlü bir adım atılmıştır.

Büyük bir üzüntü ile görmekteyiz ki; Türk halkının elde ettiği bu haklar kuvvetini dış kaynaklardan alan ve Türkiye içindeki çıkarcı çevrelerce desteklenen bazı faşist akımlar demokratik düzeni temsil ettikleri guruplar yararına bozmak istemektedirler. Demokratik rejime gerçekten inanan Türk Gençliği bu faşist akımların karşısında olduğu kadar kesin olarak komünizmin de karşısındadır.

Türk Gençliği olarak inanıyoruz ki; Türkiye'de ilerici ve devrimci güçlere karşı girişilen her hareket başarısızlığa mahkûmdur. Devrimci cephe içten ve dıştan gelecek gerici veya sömürücü her tecavüzü önleyecek, yok edecek güçtedir.

28 Nisan ile başlayan devre Atatürk'ün arzuladığı Türkiye'yi kurmaya kararlı ilerici güçlerin uyanma ve bilince varma devresi olmuştur. Bu bakımdan 28 Nisan ekonomik ve sosyal savaşımızın başladığı gündür ve gün olarak kalacaktır.

S a y g ı l a r ı m ı z l a ...

T. M. T. F.	T. M. G. T.	İ. T. Ü. T. B.	İ. Ü. T. B.
Genel Başkanı	Genel Başkanı	Genel Başkanı	Genel Başkanı
A. G. Ketenci	**Erol Ünal**	**Uygut Bayaz**	**Bozkurt Nuhoğlu**

ŞERİF HULÛSİ

İKTİSADÎ BUHRAN

ve

MONOPOLLER

Kapitaliste ekonomi düzeninin dayandığı temel kurumların yapısın inceleyen bu kitabın, Monopollerin Türkiye'deki etkilerini göstermes bakımından da ayrı bir önemi vardır.

ATAÇ KİTABEVİ

REKLÂMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN
İLÂN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLÂMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR

Genel Müdürlük :
Cagaloglu Türkocagı Caddesi No. 1
Istanbul
Telefon 27 66 00 27 66 01
Telgraf adresi · BASINKURUMU

(Eylem: 9 — Basın: 6221)

Baskı tarihi : 5/5/1965

Ataç Kitabevi Yayınları

DÜŞLERİN ÖLÜMÜ. Tahsin Yücel - **Türk Dil Kurumu armağanı -**	2 lira
DEĞİŞİM. Franz Kafka - Çev.: Vedat Günyol	»
İÇE KAPANIŞ. Charles Baudelaire - Haz.: Şükran Kurdakul	»
KORKUNUN PARMAKLARI. Muzaffer Buyrukçu	»
YENİ NİMETLER. André Gide - Çev.: Vedat Üretürk	»
KIRMIZI YAPRAKLARı William Faulkner - Çev.: Ülkü Tamer	»
FELSEFE TARİHİ SÖZLÜĞÜ - Hatemî Senih Sarp (**Millî Eğitim Bakanlığınca okullara salık verilmiştir.)**	»
YANLIŞLIK. Albert Camus - Çev.: Ferid Edgü (**Tükendi. Hazırlanıyor)**	»
ÇİVİ YAZISI. İlhan Berk	»
İNGİLİZ - AMERİKAN ŞİİRİ - Haz.: Bilge Umar (**Ünlü İngiliz - Amerikan şairlerinin hayatları; eserlerinden örnekler**	»
ALIN TERİ. Jack London. - Çev.: Selma Kurdakul (**Tükenmiştir)**	»
MAVİ VE KARA - Sabahattin Eyüboğlu	»
ÇOK KAPALI ODA - Asım Bezirci	»
MÜTHİŞ ÇOCUKLAR - Jean Cocteau. Çev.: Vedat Üretürk	2 lira
MİTOLOGYADAN ÜNLÜ KİŞİLER. - Emel Dilman (**Millî Eğitim Bakanlığınca okullara salık verilmiştir).**	»
TAŞ ÇATLASA - Yaşar Kemal	3 lira
SAYGILI YOSMA. Jean - Paul Sartre - Çev.: Orhan Veli Kanık	2 lira
DOĞU - BATI. Melih Cevdet Anday	3 lira
DİRİLEN ŞEHİR. Jules Romains - Çev.: Sabahattin Eyüboğlu (**Resimler: Ferruh Doğan.)**	2 lira
MEMLEKET ÖZLEMİ. Langston Hughes - Çev.: Necati Cumalı	2 lira
DÜŞÜŞ. Albert Camus - Çev.: Ferid Edgü	3 lira
BULANTI. Jean - Paul Sartre - Çev.: Selahattin Hilâv	6 lira
SPLEEN DE PARIS - Paris Sıkıntısı - Charles Baudelaire Çev.: Tahsin Yücel	3 lira
BELÂ ÇİÇEĞİ - Attilâ İlhan	3 lira
KAPALI MUTLULUK - Dünya Şiirinden Seçmeler - Çev.: Coşkun Zengin	2 lira
SUSUZ YAZ - Necati Cumalı (Tükenmiştir)	4 lira
SİSYPHE EFSANESİ. Albert Camus - Çev.: Tahsin Yücel	4 lira
YÜZ ÜNLÜ SENFONİ. Paul Grable - Çev.: Selma Kurdakul	5 lira
ÇAĞDAŞ ALMAN HİKÂYESİ — Haz.: Kâmuran Şipal	4 lira
HAYDARİ KAMPI - Themos Kornaros - Çev.: Nevzat Hatko - Asım Bezirci - Hüseyin Göntürk	5 lira
GÜNLERİN GETİRDİĞİ, GÜNLERİN GÖTÜRDÜĞÜ -	4 lira
KALPAKLILAR - Samim Kocagöz	7,5 lira
ÖLEN ADAM — D. H. Lawrence - Çev.: Bilge Karasu (Türk Dil Kurumu Çeviri Armağanı)	2 lira
VOLTAİRE — Çev.: Suat Erginer	2 lira
GERGEDAN — E. Ionesco - Çev.: Fikret Adil	3 lira
DİİNAMİİT — B. Traven - Çev.: Adalet Cimcoz	3 lira

.Devamı arka sayfada)

ATAÇ KİTABEVİ YAYINLARI

MİLENA'YA MEKTUPLAR — F. Kafka - Çev. : Adalet Cimcoz	
II. Baskı. İki cilt bir arada	6 lira
(Türk Dil Kurumu Çeviri Armağanı)	
TERSİ VE YÜZÜ — Albert Camus - Çev. : Tahsin Yücel	3 lira
DOLUDİZGİN — Samim Kocagöz	7,5 ilra
KURTLAR SOFRASI — Attilâ İlhan	7,5 lira
YAZ DÖNEMİ — Behçet Necatigil	2 lira
(Türk Dil Kurumu Şiir Armağanı)	2 lira
ALEKSİ ZORBA — Nikos Kazancakis - Çev. : Ahmet Angın	7,5 lira
SİYASET ÇARKI — Jean - Paul Sartre - Çev. : Güzin Sayar	3 lira
NİCE KAYGILARDAN SONRA — Şükran Kurdakul	2 lira
DÜNYADA HARP VARDI — Orhan Kemal	2 lira
BİR AÇIDAN — Mehmet Seyda	2 lira
KAVEL — Hasan Hüseyin (Yeditepe Şiir Armağanı)	2 lira
SİNEKLER — J. Paul Sartre Çeviri: Tahsin Yücel	3 lira
BEN SANA MECBURUM — Attilâ İlhan - İkinci Baskı	3 lira
PSİKANALİZ AÇISINDAN EDEBİYAT — Freud - Yung - Adler	
Çev. : Selâhattin Hilav	3 lira
KOMEDİ SANATI — A. Seyler - S. Gaggard Çev.: Suat Taşer	3 lira
BİR DELİNİN NOTLARI — Gogol. Çev. : Mehmet Özgül	3 lira
DÂVÂ — Franz Kafka - Çev. : Kâmuran Şipal	7,5 lira
KURDLAR SOFRASI — II. Cilt - Attilâ İlhan	7,5 lira
ASLAN ASKER ŞVAYK — J. Haşek - Çev. : Ayşegül Günkut	6 lira
İNSANLIĞIN GELECEĞİ — B. Russell - Çev. : Memduh Balaban	2 lira
ELBİSECİLER ÇARŞISI — Kâmuran Şipal	2 lira
YAŞAMA DUVARI — Nevzat Üstün	3 lira
BİR KARIŞ TOPRAK — SamimKocagöz	5 lira
KRAL ÖLÜYOR — Ionesco. Çev. : Fikret Adil	2 lira
IONESCO — Jack ya da Boyuneğme — Çev. : P. Caporal - I. Denker	2 lira
DUVAR — İkinci Baskı - Jean - Paul Sartre - Çev. : Vedat Üretürk	2 lira
RÜYA YORUM METODU — Freud - Çev. : Ayşegül Günkut	2 lira
VAROLUŞÇUNUN BUNALIMI — B. Russell - Çev. : Türkân Araz	2 lira
VAROLUŞÇULUK - MATERİALİZM ve DEVRİM — Jean-Paul Sartre	3 lira
KATILA KATILA GÜLEN KALİMKOS — Kemal Kandaş	3 lira
DOĞRULAR — Albert Camus - Çeviren. : Ferid Edgü	3 lira
ŞEYTAN VE YÜCETANRI — Jean-Paul Sartre - Çev. : Eray Canberk	5 lira
FİZİKÇİLER — F. Dürrenmatt - Çev. : Zahide Gökberk	3 lira
YANLIŞLIK — Albert Camus - İkinci Baskı - Çev : Ferid Edgü	2 lira
BULANTI — Jean-Paul Sartre - İkinci baskı - Çev. : Selâhattin Hilav	6 lira
İKTİSADİ BUHRAN ve MONOPOLLER — Şerif Hûlusi	4 lira
YAHUDİLİK SORUNU — Jean-Paul Sartre - Çev.: Emin Türk Eliçin	3 lira

1 — Yayınlarımızdan satış fiatları ile 60 liralık kitap sipariş eden okurlar EYLEM'e bir yıllık, 30 liralık kitap sipariş eden okurlar altı aylık abone kaydedilir. Posta ücretleri tarafımızdan ödenerek, kitaplar taahhütlü olarak gönderilir. ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETLERİN POSTALANMASI GEREKİR.

2 — Abone indiriminden yararlanmak istemiyen okurlara 15 liradan yukarı siparişlerine % 20 indirim yapılır. ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETİN POSTALANMASI GEREKİR.

250 KURUŞ